

Samo Kavčič

ENOTNA POLITIČNA TEORIJA

Brezkompromisna nova paradigma

f r O n T i E r
TEORIJA

Samo Kavčič

**Enotna
politična
teorija**

Brezkompromisna nova paradigma

FRONTIER 055

Samo Kavčič: Enotna politična teorija

© Subkulturni azil, zavod za umetniško produkcijo in založništvo, 2011

Vse pravice pridržane. Nobenega dela te knjige ni dovoljeno ponatisniti, reproducirati ali posredovati s kakršnimikoli sredstvi, elektronskimi, mehanskimi, s fotokopiranjem, zvokovnim snemanjem ali kako drugače, brez poprejšnjega pisnega dovoljenja založbe Subkulturni azil.

Odgovorna urednica: Tatjana-Tanja Cvitko

Lektorirala: Nina Klaučič

Prelom: Peter Dobaj

Izdal: Subkulturni azil,

zavod za umetniško produkcijo in založništvo, Maribor

<http://www.ljudmila.org/subkulturni-azil>

Za založbo: Dušan Hedl

Tisk: ČukGraf tiskarna in trgovina d.o.o., Postojna

Naklada: 1000 izvodov

CIP - Kataložni zapis o publikaciji
Narodna in univerzitetna knjižnica, Ljubljana

32.01

KAVČIČ, Samo

Enotna politična teorija / Samo Kavčič. - Maribor : Subkulturni
azil, 2011. - (Frontier ; 055)

ISBN 978-961-6620-21-5

259172096

Kazalo

Spremna beseda	7
Predgovor	11
1 Uvod	12
2 Zgodovinski razvoj pravic	14
3 Preporod ali propad civilizacije	19
3.1 Kriza parlamentarne demokracije	19
3.2 Kriza pravne države in vladavine prava	21
3.3 Kriza pravic	27
<i>Ustoličenje uživanja; Zanihanje dolžnosti; Zatrtje družbenosti</i>	
3.4 Jalovost alternativnih političnih diskurzov	35
<i>Nacionalizem; Socialna država nordijskega tipa; Socializem;</i>	
<i>Komunizem; Anarhizem; Povzetek »izmov«</i>	
3.5 Vzroki zgodovinske zablode	40
4 Ljubezen	46
4.1 Kakšna ljubezen?	47
4.2 Zakaj in čemu ljubezen?	51
5 Svoboda, enakost, bratstvo	55
5.1 Svoboda	55
<i>Duhovna svoboda; Prostost; Politična svoboda</i>	
5.2 Enakost.	61
5.3 Bratstvo	63
6 Ideja legitimne države in koherentne družbe	65
7 Lastnina in socialne pravice	74
8 Oblast	82
9 Zaključek	87
10 Priloga	89
10.1 Vizija bodoče države in družbe	89
<i>Razvita oblika; Prehod; Prvi scenarij; Drugi scenarij</i>	

Spremna beseda

Tako, pa jo imamo! Knjigo desetletja (če že ne stoletja). V tem norem in zmedenem času nam Samo Kavčič prinaša edinstveno knjigo *Enotna politična teorija*, ki je zadela žebelj na glavo. Besedilo bi najbolje poimenovali »kritika vsega obstoječega« (podobnost z Marxovim stavkom je samo naključna). Avtor argumentirano kritizira celotno našo nadgradnjo: organe pregona in sodišča, pravno in socialno državo, človekove pravice in dolžnosti, državni aparat, politike in gospodarstvenike, nacionalizem, patriotizem, revolucije, slogo in moč, bratstvo in enakost, uživaštvo, svobodo in vezanost, socializem in komunizem, marksizem in anarhizem, skratka celotno našo kulturo in zgodovino, pojme našega leporečja, na katere prisegamo in se zaklinjamo in jim tudi nasedamo, skratka, avtor Samo Kavčič reče bobu bob in popu pop. Prikazuje njihovo zlaganost, ter da so samo sredstva za manipulacijo človeka, ne pa to, kar naj bi pomenili. Kritično opisuje ideologijo sodobnega kapitalizma in njen razvoj od zgodnjega Sapiensa pa vse do današnje krize. Sodobno stanje primerja s črno luknjo, ki se vrtinči in požira vse, kar jo obdaja, dokler ne bo pogoltnila tudi sama sebe do končnega kolapsa naše civilizacije. Posebno pozornost posveča protislovjem, ki v naši družbeni teoriji in praksi kar mrgolijo, npr. med deklariranimi pravicami in njihovo izvedbo, prostostjo in vezanostjo. Sem uvršča tudi *Listino o človekovih pravicah* Združenih Narodov, v kateri sovpadajo naravne in nenaravne pravice. Saj ne zanika njene pozitivne vloge, ki pa se izgublja med številnimi negativnimi funkcijami. Dotakne se tudi uničevanja okolja in njegovih hudih posledic za prihodnost, razkriva utesenjenost sožitja med ljudmi in narodi, pogubnost tekmovalnosti za

uresničitev človekovih idealov. Eden od poglavitnih »grehov« je hrepenenje po moči in volja po obvladovanju drugih. Da ne omenjamo vloge občutka prostosti ter prostora in časa in številnih osebnih potreb, s katerimi živimo. Sprašuje se: »Ali je prost človek, ki mora delati 16 ur na dan, ali tisti, ki mora delati 8 ur na dan? Lahko gre kadar hoče ali kamor hoče, vendar kamorkoli pride, še vedno mora delati 8 ur na dan ali več.« Nič manjše posledice nima moč države nasproti človekovim pravicam. Poglavlje o svobodi, enakosti in bratstvu duhovito zaključuje: »Politiki vseh struj imajo na razpolago celo lekarno dogem, kot so svoboda, demokracija, pravna država, človekove pravice, napredek, domovina ... Iz njih kuhajo župico, ki nam jo dnevno servirajo mediji. Zato nas lahko omotične vodijo žejne čez vodo.«

Avtor ugotavlja, da ljudje ne uporabljajo logike, kadar se odločajo o vrednotah. Le-te podedujejo po starših oziroma jih prevzamejo od okolice. To velja tudi za elito in poslance v skupščinah. Kot skupni imenovalc človekovih pravic in vrednot pa navaja dva pojma: uživanje in ne-trpljenje, kar naj bi bili vrhovni vrednoti vseh Zemljanov. Zanimivo: njun proklamirani hedonizem se ujema s hedonizmom poglavitnih psiholoških teorij o človeku, kot sta npr. behaviorizem in psihoanalitične smeri. Avtor uporabi tudi besedno igro: »uživanje zaradi uživanja za uživanje.«

Popolnoma drugače pa pojmuje ljubezen kot splošno človekovo lastnost. Ljubezen poganjata notranja sila (npr. fiziološke potrebe, emocionalna stanja) in zunanje sile (predvsem stiska, iz katere izhaja strah). Temeljna je starševska ljubezen, ki se začne že v ranem otroštvu. Avtor pravi: »Namen starševske vzgoje je, da prenese na potomstvo izkušnje prednikov in njihovo poslanstvo. Ali ni na podoben način tudi Freud pojmoval socializacije posameznika?

V naslednjih poglavjih avtor razlaga legitimnost države in koherentnost družbe in z grafikonom prikazuje odvisnost nasilja od represije. Bralcu v sedmih točkah razkriva pravila legitimne države, npr. upravljanje z naravnimi viri. Ostro kritiko nameri intervencionizmu, ko pravi, da so človekove pravice samo prikladno sredstvo za povečanje moči.

Sploh je legitimnost ena od opornih točk avtorjevega izvajanja. Izraža se v »toplem objemu resničnih prijateljev in radosti brezskrbne službe skupnim vrednotam.« Odpira vrata svobodni družbi, ki je rešena skrbi za varnost državljanov. Ne uporablja nasilja ali kako drugače ovira posameznikovo svobodno voljo. Uresničuje svobodo brez nasilja in strahu. Tako bo nastalo okolje, kjer se bo, prvič v človeški zgodovini, neovirano razširil pravi altruizem. Svoje otroke bodo ljudje vzgojili v plemenite ljudi, ki so nenasilni, govorijo resnico in v stiski delijo, kar imajo, drugim ljudem. Predvsem pa niso tekmovalni. Takšni

ljudje lahko ustvarijo koherentno družbo, ki deluje v isti smeri. Za tako novo družbeno ureditev pa je potrebna svoboda združevanja. Pri tem se ne uničuje individualnost, ki šele v njej lahko zaživi. Avtor obsoja avtoritarnost. Skoraj vse komune, ki so prisegale na bratstvo, so izginile v izbruhih brezumnega nasilja.

Ljubezen je odrešitev tudi za pravo. Družbi moramo omogočiti, da postavi spoštovanje vrednot pred postopek. Svobodna družba ni vezana na principe pravne države, ker svoboščine garantira sama država, družba pa si lahko privoščiti kvantni preskok in poljubno spremeni zakone, brez skrbi za posledicami, kajti pravne norme, ki vzpostavljajo svoboščino ljudi, hkrati uničujejo zdravo družbeno tkivo.

Avtor pravi, da je privatna lastnina vokalni kamen kapitalizma. Je velik pospeševalec tehničnega razvoja. Danes nastajajo dobrine z delom, s katerim upravljajo v glavnem multinacionalne družbe, ki jih vodijo managerji, lastniki, pravniki. Res je, da vzpon naše civilizacije temelji na lastnini, ki je temeljna človekova pravica. Ali velja to tudi za naravne virov? Lastnina vseh naravnih virov bi morala biti država oziroma pod skrbništvom države. Vendar je delež naravnih virov, v primerjavi z infrastrukturo, proizvodnjo itd., majhen. Legitimnost te lastnine ne sme ogroziti lastninske pravice privatnih oseb, investiranja in razvoja. Legitimna država pa od svojih državljanov sme zahtevati to, da drug drugemu ne kratijo svobode. *Listina človekovih pravic* je produkt buržuazne ideologije, ki vidi svet kot boj vsakega proti vsakomur (Hobbes). V svobodni družbi pa naj ljubezen nastopa kot sila, ki vzdržuje mir in blaginjo. Mir, blaginja in človekove pravice naj bi bile posledice ljubezni in človekovega razuma.

Avtor veliko razpravlja o legitimni državi. Temeljila naj bi na štirih postavkah, prva in poglobitna pa je, da legitimna država zagotavlja enakost dostopa do naravnih sredstev in virov.

Avtor ostro kritizira današnji parlamentarni demokratični sistem. Pravi, da je podpora volilnega telesa daleč od resnične večine. Pri povprečni 60% volilni udeležbi si absolutno oblast lahko zagotovi stranka, ki pridobi dobrih 50 % sedežev v parlamentu, torej zastopa 30 % ljudi. Poslanci pa že naslednji dan prelomijo volilne obljube in nas pitajo z vsemogočimi barabijami. Pravi, da politiki niso resnični voditelji, temveč pretežno marionete. V takih demokracijah ljudstvo vodijo mediji, ki pa jih preko lastnikov vodijo njihovi lastniki.

Na koncu svojega dela daje avtor nekaj nasvetov za uresničitev svobodne in legitimne države. Ljudje naj bi volili nekoga, za katerega vedo, da je pošten in moder. Tako izvoljen parlament bo postal cvet modrosti in integritete naroda. Prav tako naj bi bilo omejeno delovanje hierarhije navzdol. Avtor se zavzema za harmonijo namesto moči, kot vrhovni cilj države.

Avtorjev pogled na družbo je povsem drugačen od današnjih kapitalističnih ali socialističnih pogledov. Kritizira oboje in se zavzema za državo, ki jo lepita skupaj ljubezen in plemenitost. Ko berem njegovo delo, se mi mestoma zazdi, da je preveč optimističen. Spominja me tudi na prvobitno krščanstvo. Vendar je na pravi poti k odrešitvi od sedanjih pogubnih stanj.

Knjiga ima velik apel na državljane vsega sveta, posebno razvite narode, ne pozablja pa Slovencev.

Vid Pečjak
upokojeni zaslužni profesor Univerze v Ljubljani

Predgovor

Opazujem revolucionarni zanos mladih Arabcev, ki miroljubno, a hrabro, od svojih vlad zahtevajo svobodo in demokracijo. Ne morem si kaj, da v njih ne bi videl slovenske pomladi pred dvajsetimi leti. Mar Slovenci nismo takrat zahtevali isto: svobodo in demokracijo? Dolgo smo verjeli, da smo to dobili. Dandanes, oropani in ponižani lahko ugotovimo, da so za nas obstoječi politični nagovori mrtvi. Sam se nikoli nisem želel ukvarjati s politiko, ne kot politik in ne kot teoretik. Vse, kar me je na začetku zanimalo je, kako naj se ljudje osvobodimo objema politike. In na moje presenečenje je na koncu nastal tekst, ki bolj političen ne bi mogel biti. Vendar naj se bralec ne ustraši, v celem tekstu samo enkrat omenim živečega politika. Enotna politična teorija je ime za načrt družbene ureditve, ki sledi glasu srca, a upošteva šibkosti človeške narave. Presega obstoječe delitve na leve in desne, liberalce in konservativce, pomladne in kontinuitetne. Vem, da ne bo všeč politikom, saj oni živijo od razlik, ne od enotnosti. Vsaka od strank potiska v ospredje drugačne vrednote in tako privlači segment populacije, ki mu proklamirane vrednote najbolj ustrezajo. Kljub temu obstaja neka enotnost med strankami in politiki. Tako kot so se nekoč morali vojskovodje nasprotujočih si vojsk zediniti okrog kraja in časa spopada, tako se morajo dandanes politiki zediniti okrog predstave, v kateri bodo nastopali. In ta predstava se imenuje parlamentarna demokracija. Kulise te predstave so sestavljene iz zvenceh besed, kot so svoboda, enakost, demokracija, pravna država, človekove pravice, napredek, narod, domovina ipd. Čeprav je metaforično vsebina predstave polna mečevanj med nastopajočimi akterji, pa nihče od njih ne seka po kulisah. V tem so si politiki enotni. Ta enotnost jim omogoča, da držijo občinstvo v trajnem hipnotičnem transu. Toda to je enotnost politične prakse, ne pa enotnost politične teorije. Enotnost politične teorije razmakne kulise in obudi občinstvo iz transa.

Svet je v krizi – finančni, gospodarski, politični, ekološki in moralni. Dokler nekdo ne bo pokazal pravega izhoda, bo svet spiralno drvel proti središču krize, v kateri se nahaja velik nič – smrt te civilizacije. Vse njene politične vrednote so ugasle zvezde, skupaj z nami na poti v črno luknjo. Parlamentarna demokracija, ekonomski napredek, vladavina prava in človekove pravice, s svobodo in privatno lastnino vred, so samo še prazne mantre, ki jih žlobudrajo politiki in trobijo mediji, ker si nihče ne upa pogledati resnici v oči. Kot vemo iz matematike, je najtežje označiti nič.

Vsaka od držav razvitega sveta je v prisposodbi Titanik, ki z rekordno hitrostjo plove preko Atlantika, kljub nevarnosti ledenih gora na poti. Finančna kriza je samo majhna okvara na pomožnem motorju. Globalno segrevanje je ledena gora, kateri se s to hitrostjo razvoja nismo sposobni izogniti. Kapitan se trenutno ukvarja s pomožnim motorjem. Ne more se ukvarjati z ledeno goro, saj ne ve, kje točno je. Zanaša se na zagotovila inženirjev, da je Titanik nepotopljiv. Hitrosti noče zmanjšati, saj potem ne bi dosegli rekorda. V realnosti bi nam padel BDP (bruto narodni dohodek na prebivalca). Če pade BDP, potem bodo revni stradali in imeli bomo nemire. Država lahko zapade v kaos. Če bi kapitan hotel rešiti Titanik, bi moral začeti razmišljati izven okvirov. Izključiti bi moral zahtevo lastnikov po rekordu, torej eno izmed predpostavk njegovega potovanja. Problem globalnega segrevanja je rešljiv le, če bomo za večkratnik zmanjšali emisije toplogrednih plinov. To lahko na kratek rok storimo samo tako, da občutno zmanjšamo porabo. Če zmanjšamo porabo, potem bodo tisti, ki že sedaj živijo iz rok v usta, stradali, ali pa moramo osnovne dobrine porazdeliti mnogo pravičnejše, ne samo znotraj držav, temveč globalno. V pričujoči knjigi podajam dokaz, da moramo v ta namen zavreči načelo tekmovanja med državami, načelo ekonomskega napredka in ekonomske rasti na splošno, princip privatne lastnine kot ga poznamo danes, pravzaprav moramo zavreči večino principov, na katerih so utemeljene sodobne države.

Nekateri zagotovo razmišljajo drugače. Sebe vidijo kot elito, ki se vozi v prvem razredu in ima zagotovljena mesta v rešilnih čolnih ...

V tem trenutku v svetovnem merilu praktično ena sama država dosega ekonomsko rast, ki je sveta krava in merilo uspešnosti tudi vseh ostalih držav. To je Kitajska. Vendar se Kitajska požvižga na ostale vrednote zahodnega sveta: politične in osebne svoboščine, vladavino prava in parlamentarno demokracijo. Zakaj politiki na zahodu, kljub tem, v nebo vpijočim dejstvom, še vedno hlepijo k ekonomski rasti, hkrati pa se slepo oklepajo starih vrednot, ki nas vodijo ne samo v ekonomski, temveč tudi moralni in ekološki propad? V tem članku boste našli odgovor na to vprašanje, kakor tudi opis rešitve za krizo, v kateri se nahajamo. Rešitev sem poimenoval enotna politična teorija. V prvem delu članka podajam razloge, zakaj ključne paradigme sodobnosti – politični sistem (parlamentarna demokracija), pravna država in človekove pravice – niso več kos izzivom časa. V drugem delu članka izvedem dokaz in razlog za obstoj enotne politične teorije, kot univerzalne rešitve nakopičenih problemov. Od vas ne pričakujem ničesar drugega kot odprtost duha, saj tudi čisto hipotetični mentalni pokop temeljnih vrednot to vsekakor zahteva. Verjeti morate, da bodo znova vzkile tiste vrednote, ki niso lažne. V praksi to pomeni, spoštovani bralec, da si morate prebrati ta tekst brez predsodkov, brez vnaprejšnjih sodb, brez apriornih predpostavk, kaj je prav in kaj ni. Šele potem razsojajte in rzsodite.

Zgodovinski razvoj pravic

Človeška zgodovina, od kar pomnimo, beleži boje in vojne, bolj kot mir in ljubezen. Verjamem, da je na začetku med ljudmi veljala sloga in sožitje, saj smo po izsledkih sodobnih genetskih raziskav vsi dvakratni polbratje in polsestre. Vendar je v nekem trenutku človeške zgodovine boj za preživetje ali pa drugačna vrsta rivalstva, skupine naših prednikov postavil eno proti drugi. Človeški rod je del narave, tako kot katerikoli drugi, in kot tak podložen njenim zakonom. Veljavna Darwinova teorija naravne selekcije postavlja boj za obstoj kot osnovo izbora najboljših osebkov in vrst. Strah pred propadom sili vsa živa bitja na Zemlji v nenehno tekmovanje. Tekmovanje poteka med osebki iste vrste za prevlado nad teritorijem zaradi dostopa do virov hrane in drugih, za življenje nujnih, pogojev. Tekmovanje poteka med osebki iste vrste in istega spola za pravice do parjenja in s tem povezanim razmnoževanjem naravno izbranega genetskega materiala. Tekmovanje poteka med osebki različnih vrst predvsem med plenilci in njihovim plenom. Tudi človeška zgodovina je v veliki meri posledica spopadov za prevlado. Tekmovalnost ni samo boj za preživetje med nasprotujočimi si plemeni nekoč in državami dandanes, temveč je tekmovalnost lastna tudi posameznikom, ki si znotraj skupnosti poskušajo zagotoviti čim večji delež dobrin, naravnih virov, uslug in višji status na družbeni piramidi. Podobno kot v naravi, kjer močnejši žrejo šibkejše, boj za obstanek narekuje sposobnejšim, da zavladajo šibkejšim in tako preživijo in uspešno razmnožujejo. To je bil do današnjih dni vzorec, ki je človeštvo silil k napredku, podobno kot to velja za vse ostale vrste. V tem pogledu človeštvo ni preseglo ostalih vrst, saj je svetovna ureditev še vedno popolnoma naravna. Politični zemljevid sveta je v 99 % posledica tekmovalnosti. Pisana zgodovina zadnjih dva tisoč let nas uči, da večina narodov v Evropi prebiva na ozemljih, ki so jih njihovi predniki z vojaško silo odvzeli kakemu drugemu narodu ali plemenu, ki je tam prebivalo pred tem. Da izven evropskih teritorijev, kot so ZDA, Avstralija ali Sibirija in mnoge druge, niti ne omenjam.

Tekmovalnost med ljudmi ni zaželeno brez pridrzkov. Če v zgodovini ne bi bilo tekmovalnosti, ali bi se človek sploh razvil do današnje stopnje? Tega nihče ne ve. Tekmovalnost med ljudmi privzema tako pozitivne kot negativne oblike. Temna stran tekmovalnosti je nasilje z vsemi možnimi posledicami. Tekmovalno obnašanje se pojavi že v zgodnjem otroštvu, pri prvih igrah z vrstniki. Že pri teh igrah je včasih potrebna intervencija vzgojiteljev, da ne pride do poškodb. Tekmovalnost je temeljna komponenta vseh športov in dolgo smo verjeli, da je tekmovalnost v športu nedolžna. S pojavom dopinga je tekmovalnost tudi v športu pokazala temnejšo stran. Ena ključnih lastnosti sodobnega gospodarstva je tekmovalnost. Le-ta v gospodarstvu sicer ni nedolžna, saj gre lahko v primeru neuspeha tudi za življenje, če država nima urejenih socialnih mehanizmov. Vendar je po splošnem prepričanju tekmovalnost v gospodarstvu koristna. Področje nelegalnega, torej kriminala, pa je področje, kjer ima tekmovalnost absolutno negativni predznak. Vzrok večine kriminalnih dejanj je tekmovalnost. Najhujša grozodejstva, kar jih človeštvo pozna, temeljijo v tekmovalnosti med etničnimi skupinami in narodi. Strahote holokavsta so samo eden izmed mnogih primerov takega početja.

Naravni zakoni človeškega obnašanja ne omejujejo samo na tekmovalnost. Od svojega nastanka dalje so ljudje živeli v manjših ali večjih skupinah. Sloga v skupini je bila ključ do uspeha v tekmovalju z drugimi skupinami. Sloga pri lovu in delu je zagotavljala ljudem boljši izplen in s tem možnost preživetja več potomcev. Sloga pri obrambi in v boju je omogočala ohranitev in razširitev teritorija. Uspeh skupine se je odražal v njeni rasti. Sloga znotraj skupnosti in tekmovalnost med skupnostmi se je kot vzorec ponavljalo skozi vso človeško zgodovino do danes. Obseg skupnosti je narasel od majhnih skupin lovcev in nabiralcev do današnjih nacionalnih držav in zavezništov med njimi.

Harmonija, ki je potrebna za uspešno delovanje družine, razširjene družine ali manjšega plemena, izhaja iz človeške naravne potrebe po bližini in druženju. To potrebo ljudje občutimo kot naklonjenost, prijateljstvo in ljubezen. Ta čustva nas vodijo do altruističnih dejanj, kot so dajanje, odrekanje in žrtvovanje sebe za druge. Ljubezen negira darvinistično tekmovalnost, torej tako, ki izvira iz boja za obstanek. Ljudje, ki se imajo radi, v nobenem primeru medsebojno ne tekmujejo v škodo drugega, bodisi za večji delež dobrin, bodisi za višji položaj v družbi, bodisi za sam obstoj. V času pred nastopom civilizacije je bilo preživetje plemena in njegovega izročila njegov primarni cilj. Sloga je bila zapovedana, saj je v slogi moč. Sloga je bila tudi sama po sebi umevna, saj je šlo za skupnosti, ki so temeljile na sorodstvenih in osebnih povezavah. Zapovedi starešin in poglavarjev, ki so skrbele za

ohranjanje in povečanje moči plemena, so bile same po sebi umevne. Moč skupnosti je bil njen trivialni cilj in smoter.

Mobilizacijski potencial za vzdrževanje sloge, ki je izhajal iz emocionalne človeške ljubezni, utemeljene v naravni potrebi po bližini in druženju, se je z nastopom prvih civilizacij začel izčrpavati. Naravno vedenje, ki je zaradi skupne identitete, neposrednih stikov in sodelovanja združevalo člane plemen, je bilo hkrati tudi ovira, da bi sprejeli sodelovanje z drugačnimi od sebe in tako povečali svojo skupno moč. V železni dobi posamezna barbarska plemena niso bila več sposobna tekrovati z vojaško močjo organiziranih držav. Tako je Rimska Republika v času njene rasti in zrelosti podjarmila vsa italska, keltska in druga plemena na območju Sredozemlja, Alp, Zahodne Evrope, Podonavja in drugih mejnih ozemelj.

Družba, ki je ustanovila Rimsko Republiko, je bila, podobno kot družbe ostalih prvih držav, razslojena. Odnosi, ki so vladali med sloji prebivalstva, zato že po definiciji niso mogli temeljiti na druženju in izražanju prijateljstva ter ljubezni. Zgodovinarji niso enotni o načinu, ki je pripeljal do razslojitve. Delijo se na tiste, ki zagovarjajo tezo, da je bila razslojitev pretežno posledica medplemenskih spopadov, in tiste, ki zagovarjajo tezo, da je bila razslojitev posledica pretežno ekonomskega razvoja družb, ki je vodil v delitev dela. Najsi je do razslojitve prišlo na miren ali nasilen način, nasilje dolgoročno ni moglo predstavljati prevladujoče kohezijske sile v državi. Skozi celotno zgodovino so bile človeške skupnosti vedno izpostavljene vojaški grožnji svojih sosedov in sloga, ki ni izhajala iz voljne participacije pretežne večine pripadnikov, je težko prestala ognjeni krst. Zato civilizacije, utemeljene na prisili, dolgoročno sploh niso imele pogojev obstati. Kako in koliko se je posamezna civilizacija vpisala v zgodovino, je bilo zatorej v veliki meri odvisno od njene zmožnosti, da ustvari odnose sodelovanja, ki presegajo plemenske omejitve. Vendar, če sklepamo samo po dosedanem zgodovinskem razvoju, absolutna harmonija očitno ni pogoj delovanja neke skupnosti. V nekaj tisoč letih, ki so sledila nastanku prvih civilizacij, se je uspelo človeštvo individualizirati mnogo bolj, kot pa povezati v homogeno skupnost. Ključna civilizacijska pridobitev, ki vzpostavlja individualizacijo, so človekove pravice, saj omogočajo posameznikom tako rekoč neodvisen razvoj od skupnosti. Zato pogledjmo na zgodovinski napredek z vidika krepitev človekovih pravic po formi, obsegu in vsebini. Pokazal bom, da je bil zgodovinski napredek premo sorazmeren temu procesu.

Ključni dejavnik civilizacijskega razvoja je bila krepitev pravic po formi. Forma pravic je določena s pravom, saj pravo definira pravice. Mnogi

elementi prava izhajajo iz plemenske tradicije. Plemenske družbe so poznale in spoštovale prepovedi, zapovedi in pravice. Niso poznale sodišč, vendar je bila pravica in dolžnost sojenja ena ključnih nalog vodstva plemena, večinoma dodeljena plemenskim svetom ali poglavarjem. Sodni postopek je bil določen z običaji. Primarno se je civilizirano pravo razlikovalo od plemenskega v kodifikaciji – zapisu zapovedi in prepovedi v obliki zakonov. Kodifikacija je oblastnikom oteževala arbitrarno razlago zakonov in s tem krepila neodvisnost posameznika. Pomemben mejnik v razvoju pravic po formi je predstavljala uvedba principa presumpcije nedolžnosti, ki breme dokazovanja postavlja pred tožečo stran v sporu. Presumpcijo nedolžnosti so verjetno spoštovali že Judje v Stari zavezi in stari Grki, zagotovo pa se je uveljavila in ohranila do danes preko rimskega prava. Drug pomemben princip, ki ga je uvedlo rimsko pravo in je pomembno okrepil človekove pravice, je prepoved retroaktivne veljave zakonov. Ta princip prepoveduje kaznovanje za dejanja, ki v času dogodka niso bila zakonsko prepovedana. Pravice po formi so od propada Zahodno rimskega cesarstva do renesanse opešale, enako kot je opešala civilizacija. Omembe vreden prispevek h krepitvi človekovih pravic po formi v srednjem veku je bila Magna karta iz leta 1215, ki je omejila absolutno moč angleškega kralja in ga zavezala delovati v skladu z zakoni. Največji prispevek k človekovim pravicam po rimskem pravu predstavljata ustavni ureditvi, sprejeti v času ameriške in francoske revolucije konec 18. stoletja. S francosko ustavo in prvimi amandmajem k ameriški ustavi, ki eksplicitno navaja temeljne človekove pravice, so le-te pravzaprav prejele sodobno formo.

Pravice po obsegu so najbolj indikativen pokazatelj družbenega reda. Za predcivilizacijski čas je bila značilna pretežna enakost pravic vseh pripadnikov plemena. Te pravice so se res delno razlikovale po spolu in starosti, toda za plemenske družbe je večinoma veljala egalitarnost, kar pomeni, da ni bilo razlik v pravicah med sloji prebivalstva, oziroma da prebivalstvo ni bilo ekonomsko razslojeno. Ta egalitarnost je z nastopom prvih civilizacij prešla v svoje nasprotje. S prvimi civilizacijami se je pojavilo suženjstvo, ki je največje nasprotje egalitarnosti. Obseg pravic v sužnjelastniški državi je bil omejen na svobodne državljane in ni zajemal sužnjev. Za fevdalni red, ki je zgodovinsko sledil sužnjelastniškim družbam, so značilne razlike v obsegu pravic glede na stan. Fevdalci so imeli v rokah zemljo in pravico do nošenja orožja. Tlačani niso posedovali zemlje, niti niso imeli pravic nošenja orožja, zato so bili ekonomsko in obrambno odvisni od fevdalcev. Čeprav so bili tlačani na dnu fevdalne piramide, so imeli nekatere minimalne pravice: pravico do življenja in lastnine. Z buržoaznimi revolucijami je vsaj na videz

ponovno nastopilo obdobje enakosti. Po večinskem mnenju imamo danes vsi državljani enake pravice.

Korelacija med zgodovinskim napredkom in človekovimi pravicami po vsebini ni tako očitna. Po vsebini pravic niti sodobne, socialno napredno urejene države ne dosegajo v popolnosti prvobitnih plemenskih skupnosti. V plemenski družbi posameznik ni živel brez pravic. Nasprotno, plemensko življenje je bilo navznoter urejeno in je pripadnikom plemena zagotavljalo tako rekoč vse: varnost, potrebne naravne in druge vire za preživetje in razvoj, zdravstveno oskrbo. Nihče ni bil prepuščen samemu sebi. Toda v neciviliziranem, naravnem okolju, so te ugodnosti bledele z razdaljo v sorodstvu in so absolutno izginile na robu skupnosti. Naravno obnašanje proti nečlanom skupnosti je obsegalo vse od kraje, ropa, posilstva in zasužnjenja, do mučenja, uboja in kanibalizma. Posameznik tako rekoč ni imel druge izbire, kot da slepo sledi zapovedim starešin, da se pokorava plemenskim običajem, da spoštuje tabuje itd. Pravo perspektivo o zgodovinskem razvoju pravic zato lahko dobimo šele, če v razpravo vključimo tudi vojno in dolžnosti. Egalitarnost in socialna pravičnost, ki sta veljali znotraj plemena, nista zmogli odtehtati permanentnega vojnega stanja, ki je divjalo med plemeni. V tej luči se izkaže, da je biti suženj in svojim gospodarjem streči večerjo boljša izbira, kot biti večerja. Egalitarnost in socialna pravičnost nista mogla odtehtati želje po svobodi. Imeti manj od vladarja se izkaže boljša izbira kot vedno početi tisto, kar zahtevajo od posameznika običaji ali plemenske starešine. Šele s pojavom civilizacije so svobodni posamezniki, ki so presegali okvire svojega plemena, namesto običajne plemenske kazni in pokore, dobili priložnost, da izživijo svoje sanje in podjetja izven okvirov in hkrati okovov izvirne etnične skupnosti. Posameznikom je bilo omogočeno vlaganje in uresničitev idej, ne da bi bili dolžni prepričevati konzervativno večino. Demokracija investiranja se je izkazala do današnjih dni kot mati tehničnega in spremljajočega družbenega napredka.

Dolžnosti so nasprotje pravic. Zgodovinski pogled nam pokaže, da je nastanek in razvoj civilizacij pomenil tudi prelomnico v pojmovanju dolžnosti. S pojavom civilizacije se je dolžnost posameznika zreducirala na zahtevo po spoštovanju zakonov v času miru in na domoljubno obnašanje in služenje državi v času vojne. Sodobno pojmovanje pravic posamezniku v miru ne nalaga nobenih izvornih dolžnosti. Dolžnosti so sekundarne. Dolžnosti posameznika so v funkciji spoštovanja pravic drugih ali z drugimi besedami, posameznik ima samo toliko dolžnosti, kolikor jih zahtevajo pravice drugih. Posameznik je sicer dolžan plačevati davke, toda samo, če ima prihodke. Z davki država financira socialne pravice delovno neaktivnega prebivalstva.

Preporod ali propad civilizacije

Kriza, kateri smo priča, je zadosten razlog, da brez predsodkov preverimo temelje, na katerih stoji sodobna civilizacija: parlamentarno demokracijo, vladavino prava in človekove pravice.

3.1 KRIZA PARLAMENTARNE DEMOKRACIJE

Ustroj sodobnih demokratičnih držav je večji ali manjši približek ustroja ZDA. Temelji na voljeni zakonodajni veji oblasti – državnemu zboru (v ZDA kongres), izvršni veji oblasti – vladi (v ZDA predsednik in njegov kabinet) s pripadajočimi ministrstvi in podrejenimi organizacijami in na sodni veji oblasti – z ustavnim sodiščem in hierarhijo rednih sodišč in tožilstev. Osnovna ideja te ureditve je, da si ljudstvo na svobodnih volitvah izbere predstavnike, ki potem v parlamentu sprejemajo zakone. Ti zakoni veljajo za vse, tudi za predsednika vlade, in na ta način je vlada primorana slediti ljudski volji. Odrasli ljudje smo po definiciji zrela bitja in že vemo, kaj je za nas dobro. Tako gre država v pravo smer. Osnovna ideja predstavniškega telesa zagotovo izvira še iz predcivilizacijskih časov. Dokler so bila plemena številčno manjša, so o posameznih vprašanjih v zboru lahko odločali vsi pripadniki. Ko so plemena številčno narasla, so se občasno zbrali plemenski starešine in odločali o pomembnih zadevah. Več ljudi sicer več ve, vendar je sodobna ustavna ureditev zelo slab primer preskoka iz kvantitete v kvaliteto. Število pripadnikov, torej število glasov, ki morajo uresničiti svoje zahteve skozi predstavniško telo, je naraslo od nekaj sto članov plemena v železni dobi na preko milijon recimo v sodobni Sloveniji in na več sto milijonov v ZDA. En član državnega zbora v Sloveniji zastopa v povprečju cca. 22.000 prebivalcev. V ZDA v povprečju en član spodnjega doma kongresa zastopa cca. 700.000 prebivalcev. To je popoln absurd. Logistično gledano, ne more vseh niti ošvrkniti s pogledom, predno dvigne roko za nov zakon. Kako, da je tak sistem lahko funkcioniral tako dolgo? Veljavna šolska razlaga je sledeča:

parlamentarne ureditve hodijo z roko v roki z razvojem medijev. Ljudje lahko iz medijev hitro izvemo, kako se je odločil naš predstavnik, in če ni sledil naši volji, ga na naslednjih volitvah ne bomo več izbrali. Ta razlaga je pravljica za otroke. Ljudje se vse bolj zavedamo problema, ki mu pravijo demokratični primanjkljaj (angl. democratic gap). Pojem se nanaša na razliko med izmerjeno voljo ljudstva in glasovanjem njihovega izvoljenega predstavnika. Ta razkorak postaja vse bolj očiten. V resnici deluje proces odločanja na zelo perverzen način. Ključ je v velikosti volilnega okrožja. Ta v Sloveniji zajema v povprečju cca. 18.000 volilnih upravičencev. To je številka, ki jo nobena oseba ne more pokrivati direktno, torej tako, da bi zadoščali glasovi tistih, ki kandidata poznajo iz neposrednih kontaktov. Največ možnosti za zmago v nekem volilnem okrožju ima zato oseba, ki je volivcem najbolj všeč preko medijev. Za kandidata je pomembno, da zna lepo govoriti, da lepo zgleda, da se lepo obnaša, da se čim večkrat pojavlja v medijih in seveda, da ga mediji prikazujejo v pozitivni luči. Usoda kandidata je zato v precejšni meri že na začetku v rokah urednikov. Ti lahko iz kandidata naredijo junaka ali bedaka. Uredniki niso neodvisni. Uredniki odgovarjajo za svoje delo lastnikom. Lastniki medijev so povezani z drugimi predstavniki kapitala, če ne drugače, preko oglasov, ki jih objavljajo v svojih medijih in so bistven del prihodkov medija. V praksi to pomeni, da v državnem zboru sedijo v večini predstavniki kapitala in ne predstavniki ljudstva. Do nedavnega tega nihče ni videl kot velik problem. Veljalo je, da je dobro, če imajo sposobni posamezniki večji vpliv na celotno družbo. Sposobnost je bila dokazana s premoženjem. Finančna kriza, sredi katere se nahajamo, in že pred tem dogodki, povezani s padcem Enrona v ZDA, so dokončno razkrili, da gre pravzaprav za zaprt krog, ki se spiralno vrti od najnižjega nivoja oblasti do vlade navzgor. V tej spirali uspeh posameznika ni toliko odvisen od njegovih sposobnosti in truda, kot je odvisen od pokvarjenosti, s katero si posameznik premoženje prilasti in ne ustvari. V Sloveniji so državne banke z velikim tveganjem posojale denar podpornikom, v danem trenutku vladajoče politične opcije, da so lahko brez svojega rizika odkupili deleže podjetij. Na občinskem nivoju je župan dodelil koncesijo ali pa spremenil prostorski plan v korist tistih, ki so ga medijsko podprli na volitvah. Definicija sposobnosti je bila nadomeščena s pokvarjenostjo. Na pokvarjen način sposobnih voditeljev ne potrebujemo. Edino, kar so s svojim uspehom dokazali je, da jih drugi ljudje ne brigajo kaj dosti. Niso zainteresirani, da bi upočasnili hitrost vožnje, saj jim to zmanjšuje dobičke. Hkrati verjamejo, da imajo v primeru katastrofe rezerviran sedež v rešilnem čolnu.

3.2 KRIZA PRAVNE DRŽAVE IN VLADAVINE PRAVA

Sedanja kriza je razkrila vso nemoč pravne države. Ta se je, če ne prej, ob tej priliki izkazala kot nesposobna v boju s korupcijo in propadom vrednot. Vsakršno sklicevanje na tranzicijo je tu odveč. Pravna država je odpovedala tudi na Zahodu. Tudi tam je prišlo do velike prerazporeditve bogastva. Klan managerjev, pravnikov in finančnih svetovalcev si je prigrabil velikansko premoženje, na račun majhnih delničarjev in institucionalnih lastnikov, kakršni so na primer pokojninski skladi. Upanje, da bi s spremembami zakonodaje zajezili to moralno erozijo, je prazno. Pravzaprav nas trud v tej smeri peha v drugo pogubo. V sociologiji ni neznan vidik države in prava kot primera mehanicistične organizacije, neke vrste stroja za produkcijo pravic. Zato mi dovolite, da osvetlim pravo kot posebne vrste stroj – avtomat, ki je programiran po volji zakonodajalca, da s čim manj napak zagotovi želene pravice oziroma vzdržuje predvidene odnose. Podobno kot naj bi bila država orodje večine, naj bi bilo pravo orodje države. Nekakšna umetna podzavest, umetna inteligenca, ki zvesto izpolnjuje naloge zavesti (države, oblasti) tudi potem, ko je le-ta že pozabila nanje. Človekova podzavest si beleži in zapomni vse dogodke, ki so se posamezniku pripetili. Vsak dogodek sproži drobno spremembo v sinapsah odgovarjajočih živčnih celic in na ta način se človek uči. Podobno vlogo imajo tudi dispozicijski deli zakonov, torej tisti deli, ki opredeljujejo hipotetične situacije, na podlagi katere se sproži sankcija. Dispozicija je pravzaprav spominska celica družbe na dogodke, ki so povzročili oziroma motivirali konkreten zakon. Npr. slovenski *Zakon o preprečevanju korupcije* iz leta 2004 ima v 28. členu zapisano dispozicijo: »Naročniki, ki poslujejo po predpisih o javnih naročilih, ne smejo poslovati s poslovnimi subjekti, v katerih je funkcionar oziroma njegov družinski član posredno ali neposredno imetnik poslovnega deleža ...« Teга zakona v socializmu nismo potrebovali, saj državne ustanove praviloma niso poslovale s privatnim sektorjem. Z razmahom privatne iniciative je seveda prišlo do zlorab in zakon je s to dispozicijo zapisal v družbeno zavest, da je tako poslovanje ne samo nečedno, temveč tudi kaznivo.

Zakonodajalec, torej parlament, v svoji iskreni ali navidezni ihti, da bi zajezil vsesplošno erozijo poštenja, dodaja, tako rekoč dnevno, v umetno inteligenco nove in nove zakone. Korpus le-teh se nezadržno širi in postaja posamezniku vedno manj pregleden in razumljiv. Ob tem se v telo prava neizbežno prikradejo nove in nove neskladnosti. Čeprav naj bi za skladnost zakonov že ob nastanku poskrbel zakonodajalec, kot kaže praksa, mnogih

situacij ne zmore predvideti. Ustavno sodišče, ki je korekcijski organ, je preobremenjeno in zmore odpravljati le najbolj v nebo vpijoča neskladja. Pri tem zagotovo ni v pomoč dejstvo, da določena neskladja obstajajo med pravnimi načeli, torej v samem jedru prava, in njihovo reševanje je prepuščeno zakonodajalcu in sodni veji oblasti v skladu s prevladujočo družbeno klimo časa. Tako npr. je deklarirana svoboda govora vedno v koliziji s pravico posameznika do dostojanstva. Privatna posest je v koliziji s pravico do svobodnega gibanja. In še bi lahko naštevali. Kako se ravna hlapec, ki mu je gospodar obolel za shizofrenijo? Začne razprodajati premoženje, nadlegovati gospodarico in brcati otroke. Če spodleti zavestna družbena kontrola, umetna inteligenca prevzame oblast. Sodišča so preobremenjena. Sodbe, ki jih sprejemajo, vse bolj spominjajo na kako groteskno igro. Posamezniki in korporacije, ki si lahko zagotovijo obsežno pravno zaščito, se lahko uspešno izogibajo odgovornosti ali izsiljujejo pravno manj podprte posameznike in skupine. Življenje je postalo tako regulirano, da se v njem znajdejo samo še velike pravne pisarne. Pravo je pravzaprav postalo matrica – stroj, umetna inteligenca, ki je ušla izpod nadzora svojega stvarnika človeka.

Krepitev pravne države, ki je krepila idejo svobode, tako politične kot ekonomske, je omogočilo gospodarski in spremljajoč družbeni razvoj prvobitnih civilizacij, a je bila hkrati vzrok propada plemenskih vrednot. Osnovne norme in svoboščine, ki jih je uvedlo pravo, in s katerimi so pravzaprav utemeljene človekove pravice, so bile hkrati tudi smrtna obsodba plemenski družbi. Na tem mestu moram omeniti predvsem dve normi: ne-retroaktivnost zakonov in predpostavko nedolžnosti. Ne-retroaktivnost zakonov in predpostavka nedolžnosti sta ključni normi, ki civilizacijo ločujeta od barbarstva. Posameznikom zagotavljata zaščito pred muhavostjo oblastnikov in linčem množic. V nasprotju z vladavino prava, družbena narava človeških bitij zahteva pokoro celo za dejanja, ki sicer niso nikjer eksplicitno prepovedana, niso pa v skladu z veljavnimi vrednotami. V nasprotju z vladavino prava, družbena narava človeških bitij zahteva stalno dokazovanje potrebnih vrlin. Retroaktivnost zakonov in predpostavka dolžnosti sta ključna elementa funkcioniranja plemenskih ureditev, kar je čisto nasprotje civilizacije. Lahko rečemo, da je država definirana v točkah, kjer se lomi družba in obratno. Tisto, kar dandanes imenujemo družba, je zato samo senca tistega, kar naj bi družba bila. Ista lastnost, ki državo ločuje od barbarstva, je hkrati tudi kal njenega moralnega propada. Ljudje potrebujemo toplo in varno okolje. Vendar so naša pričakovanja vezana na pravno državo v socialnih in ekonomskih zadevah zgrešena – nerealna,

podobno kot bi slepec topel objem pričakoval od parne lokomotive. Država se mora pri svojem ravnanju zaradi principa ne-retroaktivnosti kot stroj držati postopkov in pravil, četudi se izkaže, da so skregana z zdravo pametjo, pravico in moralo. Ljudem je tak odnos tuj, zato si poiščemo varnost med prijatelji in njihovimi prijatelji in si poskušamo na vse načine splesti socialno mrežo, ki nam zagotavlja toplino in občutek varnosti. Žal na ta način plemensko vedenje, ki ga je civilizacija uničila navzven, navznoter izbruhne na dan kot nepotizem, korupcija, klientilizem ipd. Noben nasilni red ne more ukloniti človekove družbene (plemenske) narave. Koliko se ta kaže kot plemenitost in koliko kot barbarstvo, je odvisno od obsega grožnje in nasilja, ki ga uporablja suverena oblast. Več je grožnje in nasilja, več je barbarskega med ljudmi. Razvoj civilizacije gre v korak s propadom tradicionalnih družbenih vrednot. Sodobna civilizacija je pošasten hibrid, sestavljen iz mehanskega ustroja države, ki oklepa in se zažira v organsko tkivo družbe in ji ne pusti zadihati. Če vzamemo v obzir imperialni nastanek sodobnih držav, potem je to izpričano sovraštvo državno tvornih sil do plemenskih načel nekako razumljivo. Posameznik, ki je zaradi družbeno uničevalnega delovanja državnega aparata oropan svojih družbenih (plemenskih) vezi, izgublja moralno. Kot takemu mu ne gre več zaupati. Iz tega pa izhaja ta pretirana ihta oblasti, da bi vse regulirala in predpisala. S tem država predaja oblast v roke matrici in si seveda koplje grob.

Civiliziran pravni red je bil postavljen zato, ker ljudje niso mogli slepo zaupati tujcem (civilizacija pomeni veliko ljudi, kar implicira, da ti ne vlada več oče ali stric, temveč nekdo, s katerim te ne vežejo nobene direktne ali indirektna vezi – tujec, ki je lahko drugega rodu). Na svojem začetku je državno pravo samo dopolnjevalo rodovno ureditev, ki je bila še vedno živa in je urejala medsebojne odnose znotraj posamezne etične skupnosti. Rodovna ureditev je vsebovala običaje in navade, ki so se razvijali skozi stoletja in tisočletja življenja rodu in plemena. Antropologi so odkrili, da imajo celo najbolj primitivna plemena zelo kompleksna pravila. Ta pravila vzpostavljajo osnovne norme (plemena): kaj je incest, kaj je sorodnik, kdo sta mož in žena, kdo so zakoniti otroci. Toda navkljub vsej kompleksnosti, te plemenske ureditve ne poznajo skoraj nobenih postopkovnih pravil. Postopkovna pravila so običajno omejena na imenovanja osebe (npr. poglavar) ali telesa (npr. svet starcev), ki razsoja v primeru konfliktov ali prestopkov. Razsojalo se je, in nekje se še vedno, po zdravi pameti. To izraža zaupanje pripadnikov plemena v izbrane arbitre. Med divjaki niti beseda ni potrebna. Saj člani plemena vedo, da bo npr. njihov poglavar storil, kar je za njih najboljše, po

potrebi bo žrtvoval tudi sebe, da ohrani plemenske vrednote. Zakaj naj bi se o tem sploh izrekal? Mar mora oče vsako jutro sinu zagotavljati, da bo mislil tudi na njega, ko bo sklepal nek posel? Civiliziran človek je socialni invalid v primerjavi s plemenskim ravno zato, ker ne more imeti zaupanja. V stoletjih razvoja v civilizaciji je prihajalo do vse večje ekonomske razslojitve, razselitve in mešanja, zato so tradicionalni plemenski običaji in navade počasi slabeli, in vsaj kar se tiče pravne relevantnosti, tudi izginili. Pri tem ne gre zanemariti niti dejstva, da je imperialna oblast zaradi lažjega podjarmljenja plemenske poglavarje in svete pogosto postavila izven zakona oziroma prepovedala. Čeprav zgodovinsko gledano lahko zaupanje vežemo na sorodstvene vezi rodovne ali plemenske skupnosti, pa sorodstvene vezi v resnici niso nujne za vzpostavitev zaupanja. Zaupanje izhaja iz prepričanja v dolžno ravnanje drugega posameznika (arbitra), v ravnanje, ki se podreja skupnemu dobremu in ne podlega osebnim željam ali partikularnim interesom (moralnost). Paradoksalno se najmočnejše prijateljske vezi stkejo v najtežjih situacijah, kot na primer v vojni. Pripadniki iste enote, ki so šli ramo ob rami skozi pekel istih bitk, zaupajo svoje življenje tovarišem takrat in za vedno. Vojna iz razumljivih razlogov ne more biti rešitev za problem socialne odtujenosti. Zagotovo pa to ne more biti niti vladavina prava oziroma pravna država, razvlečena čez celotno družbeno telo. Osnovna ideja vladavine prava je v podrejanju vsega relevantnega družbenega življenja pravilom in postopkom, ker naj bi le-ti posamezniku zagotavljali zaščito pred muhavostjo oblastnikov in linčem množic. Ta paradigma lahko izhaja samo iz predpostavke nemoralnosti.

Bojno tovarištvo nam izpričuje, da moralnost in zaupanje ne izvirata neobhodno iz sorodstvenih in rodovnih vezi. Zavrnitev principa vladavine prava zato ne pomeni nujno povratek v barbarstvo. Ravno obratno, vzemimo za primer najznamenitejšo sodbo v zgodovini, Salomonovo razsodbo v primeru dveh mater, ki sta zahtevali istega dojenčka. Ta razsodba v pravni državi sploh ne bi bila možna. Si predstavljate sodni postopek, v katerem sodnik ukaže ubiti nedolžno dete? Retorično vprašanje, s katerim pravniki strašijo laike: »Vladavina prava ali barbarstvo« je lažno. Pod barbarstvom imajo pravniki v mislih razsojanje po zdravi pameti. Boljše retorično vprašanje bi zato bilo: »Zakaj ne vladavina prava in zdrava pamet?« ali »Kako združiti vladavino prava z zdravo pametjo?« ipd. V poglavjih, ki sledijo, bom odgovoril na ta vprašanja in pokazal, da je za nadaljni napredek človeštva nujno upoštevanje obeh principov.

Ena temeljnih značilnosti, po katerem se človek razlikuje od ostalih primatov, je zmožnost dolgoročnega planiranja. Ljudje potrebujemo varnost

in zato potrebujemo predvidljivo okolje, v katerem vemo v naprej, kaj nas lahko čaka, zato da vemo, kam investirati svoje napore, in da se izognemo težavam. Ljudje ne maramo džungle, kjer nas na vsakem koraku čaka presenečenje, ne maramo džungle, tudi če je papirnata – sestavljena iz zakonov. Pravo je orodje, s katerim naj bi si družba ustvarila predvidljivo okolje, prikladno za načrtovanje in investiranje posameznikov. To okolje je virtualni svet, ki ga ravno pravo šele vzpostavi. Osnovni gradnik takega okolja so zakoni, ki utemeljujejo prepovedi, obveznosti in pravice. S temi inštrumenti družba izdelava neke vrste karto, ki vodi posameznike do zelenih ciljev. To mislim v čisto psihološkem smislu. Danes obstajajo nevrološki dokazi o mestu v možganih, ki je zadolženo za to karto. Pravo je ravno iz te psihološke nuje neizogibno za delovanje civilizirane skupnosti. Podobno kot v arkadni računalniški igri, posameznik osvesti prepovedi in obveznosti kot ovire, ki jih mora upoštevati na poti. Pravice mu predstavljajo sredstva, s katerimi vpliva na okolico, da se lahko pomika proti ciljem. V pravni teoriji je pravica opredeljena kot zmožnost posameznika, da s pristankom in pomočjo države vpliva na dejanja drugih. Toda pravice lahko enačimo z zmožnostmi samo v tem virtualnem svetu, v katerem posamezniki načrtujemo svoja življenja. V realnem svetu pravice niso enake zmožnostim. Tega se zaveste, če na primer v temni ulici naletite na roparja, ki z orožjem od vas terja denar. V tistem trenutku vam vse napisane pravice ne pomagajo čisto nič. Takrat ste dejansko nezmožni vplivati na dejanja drugih, čeprav pravice še vedno imate. To vam bodo naslednje jutro zagotovili na policijski postaji ali v bolnišnici. Ta opisana situacija postavlja eno temeljnih definicij v pravu na laž. Vendar srečanje z roparjem, če se ne zgodi prav pogosto, ne zamaja vere ljudi v pravno državo, niti jih ne odvrne od tega, da bi še naprej načrtovali svoja življenja na podlagi napisanih pravic. Imamo organe pregona in sodišča, ki poskrbijo, da se storjene krivice, torej odstopanja od plana, kaznujejo. Problem današnjega časa je, da se večina krivic zgodi v virtualnem svetu. Naši načrti so spodleteli, čeprav smo vestno igrali po pravilih igre. Marljivo smo se učili v šoli, garali v službi in kljub temu nekateri komaj vzdržujejo svoje družine. Med tem časom se je do oblasti dokopala klika največjih riti, lažnivcev in brezvestnežev, kar jih narod premore, nas podjarmila in pahnila v sužnost t. i. mednarodnim organizacijam in bankam po logiki pravil, ki jih navadni smrtniki nismo mogli predvideti. Take igre ne moremo in nočemo več igrati. Virtualni svet je odpovedal. To ni bila kršitev pravil, ki ji sledi ustrezna sankcija in restavracija prvotnega stanja, kot v primeru uličnega roba. Nasprotno, to je bila igra po pravilih, saj sodišča praktično niso mogla obsoditi nikogar. Izkaže se, da je

to, kar se imenuje in navzven kaže kot sodobni pravni red, še za pravnike le pragozd predpisov, za laike je pravni red skoraj kaos. In kje je tukaj krivda prava, se bo vprašal bolj pozoren bralec. Saj so bili politiki tisti, ki so na eni strani sprejemali nove in nove zakone in na drugi strani »pozabili« zakonsko zadovoljivo zaščititi državno premoženje, da ne bi prepoceni izginilo v rokah peščice posameznikov. Krivda prava je v tem, da posameznikom od nekdaj obljublja zaščito osnovnih človekovih svoboščin in lastnine, a so se njegove obljube v krizi izkazale za prazne. Pravni red, ki je zgodovinsko branil lastnino pred tatovi in lopovi vseh vrst, je pred kriminalci v belih ovratnikih popolnoma pokleknil. Ti danes ne nastopajo več v ponošenih suknjičih ali v črnih usnjenih jaknah s krinko čez oči. Pravzaprav sploh ne nastopajo več, temveč se pustijo zastopati pravniški stroki sami. Posameznik je v boju s temi lopovi popolnoma nemočen. Bodisi ga pretentajo kot odpuščenega delavca v podjetju, ki ga je prevzel novi lastnik, ali ga prevarajo kot podizvajalca ali dobavitelja. Krivci se vedno uspešno izmuznejo ob asistenci prava in pozitivne zakonodaje, ki vsakemu zagotavlja pravno varnost. Ni pa nemočen samo posameznik. V prazne obljube ideje prava so slepo verjeli in še vedno verjamejo tudi politiki. Celo tisti, ki smo jih imeli ali še imamo za poštene, ne glede na to, katere imamo ali imate v mislih, so vedno imeli polna usta pravne države. Toda pred njihovimi očmi se je, na škodo večine, precejšen del nekdanjega družbenega premoženja preselil v roke brezvestnih pohlepežev. Ti so si ob asistenci prevejanih odvetnikov lahko privoščili tako rekoč vse. Inšpekcijske službe, policija in tožilstvo so se kot pijanec plota držali strogih pravil, postopkov, zakonov in pri vsem tem jim je zmanjkalo časa ali dokaznega materiala ali prič, da bi na koncu lahko dosegli kako odmevno obsodbo. Dogajanje v ZDA in drugje po svetu je skoraj identično. Razlika je morda le v obliki premoženja, ki so ga ljudje izgubili. V ZDA so bili ljudje ob lastnino tako, da so se drastično zmanjšale vrednosti portfeljev različnih pokojninskih skladov. Kot sol na rano ali kot katalizator nezadovoljstva se je ob vsem tem pojavila še gospodarska kriza. V tej krizi je nesposobnost prava, da bi izpolnilo pričakovanja, še bolj očitna. Vse možne rešitve za sedanjo krizo se zdijo skregane z osnovnimi principi vladavine prava. Ekonomski napredek je možen na Kitajskem in v Turčiji, kjer so osnovne svoboščine drastično omejene. Vsaj delno povračilo odtujenega premoženja bi bilo možno samo ob »barbarskem« suspenzu presumpcije nedolžnosti in ob uveljavitvi zakonov za nazaj.

Ljudje smo se morali skozi vso zgodovino soočiti z različnimi izgubami. Naravne katastrofe in revolucije so mnogim vzele življenja ali premoženja.

Omenjena tajkunizacija še ni pripeljala do splošne katastrofe. Saj nas večina zaradi tega ni niti lačna niti nas ne zebe. Toda, ko govorimo o virtualnem svetu, ne gre za dejansko stisko. Gre za strah pred stisko. In ni stiska samo v tem, da nimamo jesti ali nas zebe. Stiska je tudi, če smo na nek način izločeni iz družbe. Ves smisel načrtovanja je ravno v tem, da se izognemo stiski. Če pa sekajo levo in desno od nas brezposelnost, neizplačevanje plač, neplačevanje računov malim podjetnikom, dejansko zmanjševanje socialnih pravic ravno takrat, ko jih najbolj potrebujemo, ob tem, da smo leta in leta vestno plačevali vse prispevke, kako naj se ob vsem tem še na kaj zanesemo. S finančno krizo v območju evra se pod vprašaj postavlja še sam denar. Kot v sanjah se nam papir, na katerem smo začrtovali svojo prihodnost, pred očmi drobi na koščke. Konture geografskih značilnosti na naši karti so se prečudno razvlekale, kot podoba ure na Dalijevi sliki. Niti politiki, kaj šele navadni smrtniki, ne moremo več kartirati svoje prihodnosti. V tej točki se pokaže vsa beda sodobnega prava. Pripeljalo nas je na rob džungle, iz katere nas je vodilo od začetkov civilizacije. Kako se je moglo to zgoditi? Razmere lahko primerjamo z ladjo, ki plove v oblačnem vremenu brez kompasa. Edino, kar kapitanu v takih razmerah kaže smer, je brazda vode, ki jo ladja pušča za sabo. Pri takem načinu plovbe se po določenem času ladja neizbežno vrne k isti obali. Majhne, neopazne napake krmila se s časom seštevajo in vodijo ladjo na krožno pot, vse dokler ne posije sonce. Sonce je referenčna točka, ki kapitanu omogoča korekcijo smeri. Pravo je kapitan brez kompasa v oblačnem vremenu. Pravo nima referenčne točke, ki bi omogočala korekcijo smeri. Čista ekstrapolacija pravnih načel nas vodi nazaj v kaos. Pravo pogrēša to, kar samo, po znamenitem avstrijskem pravniku židovskega rodu, Hansu Kelsnu, se imenuje »Grundnorm«.

Torej, vzrok krize pravne države ni v nezmožnosti politikov in ljudstva, da bi sledilo zakonom, ki so si jih sami postavili, temveč je to kriza prava samega, ki ni zmožno izpolniti pričakovanj. Krize nimamo zato, ker še nismo dovolj pravna država, temveč imamo krizo zato, ker smo preveč pravna država.

3.3 KRIZA PRAVIC

Površno bi iz razprave o razvoju pravic skozi človeško zgodovino lahko potegnili zaključek, da je krepitev pravic in omejitve dolžnosti gonilo napredka in smo glede na to pravzaprav na koncu zgodovinskega razvoja. Paradigma človekovih pravic je prevladujoč koncept na akademskem nivoju v vseh družboslovnih vedah, od filozofije do prava, v medijih in med

ljudstvom. Ljudstvo si predstavlja državo in pravice kot inkarnacijo Božička in njegovih daril. Zgodovinska uvedba človekovih pravic, kot temeljnega principa ustavnopravnih ureditev, se razlaga kot uresničitev legitimnih človekovih naravnih potreb po svobodi, prostosti, sreči in podobno. Svet po meri človeka. Država naj služi človekovim potrebam. Toda dogodki zadnjih 20 let, še posebno dogodki po letu 2000, so v temelju pretresli ta pogled na svet. Fenomeni, ki jih ta linearni pogled na razvoj pravic ne more razložiti, so:

- Rast Kitajske: Edina pomembna država, ki beleži gospodarsko rast je Kitajska. Toda ta zanika nekatere, po mišljenju Zahoda, temeljne človekove pravice in svoboščine, kot so pravica do informiranosti, svoboda govora, svoboda medijev in svoboda združevanja. Vprašljiva je tudi kitajska interpretacija lastnine, saj so poznani spori med Kitajsko in ZDA glede zaščite industrijske lastnine.
- Škodljiva premoč pravic po formi nad javnim interesom in tradicionalnimi vrednotami: Posledično smo priča razmahu kriminala in korupcije na eni strani in vedno večji okorelosti birokratskega aparata na drugi strani. Vse naštete slabosti so s polno močjo udarile na plan ob zadnji finančni krizi. Izgube, ki so jih morali odpisati od svojih bilanc vlagatelji, med katerimi prednjačijo pokojninski skladi, in tudi izgube, ki so jih imeli individualni mali vlagatelji, se seštevajo v milijone dolarjev. Večina teh izgub izhaja iz goljufivega prikazovanja izposojenih sredstev v bilancah bank, ki pa zaradi nerazvite regulative ni bilo zakonsko kaznivo. Velik del izgubljenih vložkov je še pred krizo končal v žepih finančne in pravniške elite. Kljub temu, da gre v bistvu za poneverbo, ki za več magnitud presega najbolj spektakularne bančne vlome in rope, pa za te vrste goljufijo, zaradi spoštovanja pravne države oziroma vladavine prava (ker zakoni ne morejo veljati za nazaj), praktično ne bo odgovarjal nihče. Celo nasprotno, vlade držav so z davkoplačevalskim denarjem pomagale, po lastni krivdi opešanemu bančnemu sektorju, da bi se izvlekel iz krize. Manj spektakularno, a v resnici še mnogo bolj boleče, se kaže opustitev dolžnosti kot družbene vrednote v osebni krizi modernega človeka. Na ulicah modernih mest boste v množici človeških obrazov težko zasledili sled nasmeha. Ni vse v pravicah. Kot je zapisal prof. Trstenjak, je sreča v srečanju. Posameznik je v samoti nesrečen. To je cena individualizacije.
- Propad socialne države: Skozi leta demokracije so ljudske želje samo rasle in počasi so se uspele utelesiti v zakonodajno strukturo demokratičnih držav. Praviloma je izpolnitev določene želje hkrati pomenila tudi

obremenitev proračuna. Na začetku tega razvoja to ni predstavljalo velike težave, saj je uvajanje novih človekovih pravic sovpadalo z rastjo prihodkov države kot posledico industrializacije. Kasneje so seveda države morale povečati tudi obdavčitve. Danes, ko se soočajo z globalno konkurenco, gospodarstva mnogih zahodnih držav ne zmorejo vzdrževati nivoja socialnih pravic, kakršnega jim predpisujejo njihovi lastni zakoni. Gospodarska rast je že desetletje nizka, in čeprav ne obstaja nobeno načelo, ki bi preprečevalo povečati obseg obdavčitev, bi ravno to lahko povzročilo padec državnih prihodkov na dolgi rok. Božiček je preobremenjen. Vlade, desne ali leve, brez posebne milosti posegajo v socialne pravice. Zmanjšujejo pokojninske osnove, podaljšujejo potrebno starost ob upokojitvi, zmanjšujejo obseg zdravstvenih storitev, ki jih pokrivajo državni ali paradržavni skladi, vse z opravičilom, da je treba izplavati iz krize. Na tem mestu moram zavrnilo tudi dokaj razširjeno prepričanje, da so za propad socialne države v Sloveniji krivi tajkuni. Čeprav ne zanikam tajkunske kraje, pa je prenašanje odgovornosti za naš ekonomski propad na tajkune navaden mit, ki odvrta ljudstvo od resničnih vzrokov. Skoraj dve leti sem bil finančni direktor v srednje velikem podjetju v času pred in po osamosvojitvi. Ko sem prevzel to mesto, sem moral začeti izračunavati denarne tokove. Izračunal sem, da bi ob nespremenjenih pogojih poslovanja neizbežno prišli v last banke (če bi nam ta še naprej hotela dajati posojila) približno v letu in pol. Z drugimi besedami, imeli smo izgubo iz poslovanja. Pa nihče od nas vodilnih takrat še ni imel novodobne direktorske plače in vsi smo garali in delali za rešitev firme. Potem je prišla, mislim da 10% devalvacija, in ko sem izračunal finančne tokove sem ugotovil, da se nam bi poslovanje dolgoročno izšlo. Vse naše proizvode smo direktno ali indirektno izvozili, plače pa so bile nominirane v domači valuti in devalvacija nam je prihodke v domači valuti povečala, stroški pa so ostali za nekaj časa enaki. Polagoma smo morali zaradi pritiskov zaposlenih plače dvigniti in v nekaj mesecih smo zopet poslovali z izgubo. V podobni situaciji je bil in je še vedno velik del slovenskega izvoznega gospodarstva ves čas. Z drugimi besedami – socializem je pojedel samega sebe pred mojimi očmi. Kje piše, da slovenska ekonomija lahko dolgoročno prenese tako razkošno socialno infrastrukturo? Slovenija ne pokriva niti 70 % svojih potreb po hrani, da o energentih in ostalih surovinah niti ne govorim. Če nočemo biti lačni, moramo izvažati na svetovno tržišče, kjer naši proizvodi tekmujejo s konkurenco iz Kitajske, Vietnama, Koreje itd. Kje

piše, da mora Kitajec delati za 8 EUR/dan, Slovenec pa ima od boga zagotovljenih 25?

- Problem geografske porazdelitve pravic: Če vzamemo v obzir skrajno bedo pomembnega dela prebivalstva v državah tretjega sveta in pri tem upoštevamo finančne, trgovske, politične in vojaške povezave med razvitimi in nerazvitimi državami, tako v luči sedanosti kot tudi v luči kolonialne zgodovine, se ne moremo izogniti misli, da so blagostanje in svoboščine prebivalstva razvitih držav dosežene na plečih revnega dela sveta. Razlike med bogatimi in revnimi se ne zmanjšujejo. Ravno nasprotno, prepad še nikoli ni bil tako velik.

Vsi naštetih fenomeni so samo vrh ledene gore. Resnični vzrok problemov, ki smo jim priča, so: ustoličenje uživanja, zanikanje dolžnosti in zatrtje družbenosti.

3.3.1 Ustoličenje uživanja

Skupni imenovalac vseh človekovih pravic sta dva pojma: uživanje in ne-trpljenje. Npr. posest, kot pravica, pomeni zagotovilo uživanja neke nepremičnine, prostost pomeni uživanje prostora in časa, svoboda pomeni zagotovilo ne-trpljenja navkljub nasprotnemu mišljenju, govorjenju ali objavljanju ipd. Katerokoli deklarirano človekovo pravico je možno z logiko dedukcije in indukcije v končni fazi zreducirati na ta dva omenjena pojma: ne-trpljenje in uživanje. To dejstvo pa ima nepojmljive posledice, saj je pojem, ki je počelo vsega, v vseh veroizpovedih, enačen z bogom. Iz tega izhaja, da je v logičnem univerzumu pravnikov uživanje = užitek = bog. In ker so vse sodobne države deklarirano pravne, pomeni tudi, da je s tem inštaliran užitek kot vrhovna vrednota tako rekoč vseh Zemljanov. Mar ni sodoben človek, ne glede na to, ali živi v razvitem ali nerazvitem svetu, suženj materialnih dobrin? Vse veljavne ekonomske teorije temeljijo na predpostavki egoističnega obnašanja ljudi. Poraba je še vedno prva gonilna sila gospodarstva. In to v času, ko so primarni naravni viri – zrak, voda in zemlja – resno ogroženi zaradi industrijskega in komunalnega onesnaževanja. Kljub temu veljavne makroekonomske teorije in praksa vseh sodobnih držav težijo k stimulaciji rasti BDP. Na mikroekonomskem nivoju je pospeševanje prodaje v obliki reklamiranja izdelkov in drugih prijemov absolutno najpomembnejše pravilo poslovanja. Ničesar ni bilo storjenega, da bi se našle alternativne oblike poslovanja. Predpostavlja se, da ljudje stremimo k večjemu užitku, a

za vsak slučaj zabavna industrija oskrbuje množice z idoli, ki so pravi gurui užitkov in zadovoljstva. Posledica vsega tega je, da naša pričakovanja daleč presegajo razpoložljive vire. Sodobne države, posebej najrazvitejše, navkljub preobilici dobrin, ki jih proizvajajo njihova industrija, še vedno čutijo potrebo po povečevanju proizvodnje z vsemi makroekonomskimi ukrepi, ki jih imajo na voljo. Če je vzrok in opravičilo države izpolnitev potreb in želja, zakaj naj bi se za državo potem kdorkoli žrtvoval? Ali taka hedonistična država sploh lahko nastane ali trajno obstaja? Ali sem lahko sam svoj oče? Ta misel se upira zakonu vzročnosti in vendar, v prenesenem pomenu, današnje ustavnopravne ureditve zagovarjajo ravno to: človekove pravice kot vzrok, sredstvo in cilj ustavnopravnih ureditev, ali z drugimi besedami, uživanje zaradi uživanja za uživanje. S sprejemom *Splošne deklaracije o človekovih pravicah* Združenih narodov leta 1948 in posledično s sklicevanjem na to deklaracijo v ustavnopravnih ureditvah sodobnih držav, je opravičilo človekovih pravic izgubilo svojo naravnopravno osnovo in sedaj temelji na sami sebi, na papirnati deklaraciji. Ta deklaracija v preambuli navaja, da ima vsak človek prirojeno dostojanstvo iz katerega pravice izhajajo, vendar nikjer ne razloži zakaj. Iz osebne izkušnje vam povem, da ima vsak človek poleg prirojenega dostojanstva še mnoge druge potrebe in želje. Deklaracija nikjer ne razloži zakaj izpostavlja dostojanstvo in še nekaj drugih izbranih želja, kot je npr. želja po miru ali želja po premoženju ipd., ostale kot npr. željo po dostopu do naravnih virov ali željo, da bi se vozili v Mercedes-Benzu, pa hladnokrvno ignorira. Milijoni po svetu so pripravljene svoje dostojanstvo vsak dan prodati za dosti manj kot je vreden najcenejši model Mercedes-Benz. V tej luči se *Splošna deklaracija o človekovih pravicah* pokaže kot filozofsko zelo šibka. Žal večina zagovornikov človekovih pravic, v dobri veri in iz strahu pred izgubo tega osnovnega branika humanosti v sodbenem svetu, slepo veruje vanjo. Listina je dediščina humanistične misli, ki se je začela z italijansko renesanso. V obdobju razsvetljenstva so humanizem ločili od religiozne osnove, iz katere je izšel, in v taki obliki je humanizem postal osnova *Splošne deklaracije o človekovih pravicah*. Humanizem sam na sebi postavlja človeka oziroma njegove potrebe kot merilo sveta. Kaj pa so to potrebe? Človekove osnovne potrebe so bile zadovoljene že v votlini. Ljudje zato pod humanizmom razumemo, da nam mora država uresničevati želje. Vendar so človekove želje neskončne. Paradoksalno, v resnici niti posameznik ni srečen, četudi se mu vse želje uresničijo, kaj šele družba, ki si zada nalogo, da bo uresničevala želje, kakor svet po meri človeka razume večina. To je Sizifovo delo, saj humanizem sam na sebi ne ponuja nobene mere našim željam. Odtrgan od svoje

religiozne osnove, se humanizem kot kredo države v nobeni točki ne ločuje od hedonizma. Med državo, ki ima za cilj uživanje vseh, in državo, ki ima za cilj uživanje vsakega posameznika, ni nobene razlike. Končna posledica je očitna amoralnost sodobne civilizacije, izražena s korupcijo, nepotizmom in splošnim propadom vrednot. Užitek je vedno individualen. Če je užitek postavljen kot vrednota, kot ideal, potem je samo po sebi umevno, da naj ljudje stremimo k večjemu užitku. Zakaj naj bi si na primer kratili ta užitek, zato da bi lahko uživali tudi drugi? Drugi v splošnem z našim uživanjem nimajo nič. Imajo, samo dokler predpostavljamo nek občutek povezanosti, ki pa ga *Splošna deklaracija o človekovih pravicah* nikjer ne opredmeti. Deklaracija sicer omenja bratstvo, a brez konkretnih členov in pravnih posledic.

3.3.2 Zanikanje dolžnosti

Na Panteonu sodobne civilizacije se gnete toliko pravic, da za dolžnosti ni prostora. Seveda nobena družba ne more brez obveznosti in prepovedi. Mnoge pravice so pravzaprav zagotovljene s prepovedmi. Po definiciji so obveznosti in prepovedi v civiliziranih družbah podprte s sankcijo, torej se zanašajo na strah, ne pa na čut dolžnosti. V postmodernističnem svetu se smatra čut dolžnosti za nepotrebno navlako plemenske preteklosti. Medtem ko so pravice povzdignjene na piedestal družbene koristnosti, kot je na primer pehanje za srečo iz ameriške deklaracije o neodvisnosti, pa nosijo dolžnosti demonsko preobleko zlih sil v obliki sankcij od zapora do usmrtnice.

Zanikanje žrtvovanja in samoodpovedovanja, ki ga predstavlja sklicevanje na človekove pravice, ni obrobni problem, ki se tiče samo vojakov protiteroristične alianse v boju z Al-kaido. Seveda se ne tiče vojščakov Al-kaide, saj se oni ne borijo za hedonistične ideale. Žrtev je neizogibna, ne samo pri vojaški obrambi države. Vzrok nepotizma, korupcije in splošnega moralnega propada zahodne civilizacije je tudi nepripravljenost na odrekanje v vsakodnevnem življenju. Državni aparat, ki ga sestavljajo politiki in državni uradniki, nepripravljeni na žrtve (samoodpovedovanje), je podvržen korupciji od nog do glave. Izginil je altruistični kredo in dandanes je postala politika resničnostni šov z imenom »Lepo je biti milijonar«.

Ko sankcije nastopijo namesto dolžnosti, potem je strah edino, kar vzdržuje družbeni red. Vendar strah vzdržuje družbeni red samo med podaniki, kajti sankcije veljajo le za njih. Za tiste, ki so na vrhu, sankcije dejansko ne veljajo, čeprav smo na papirju vsi enaki. Oblastne strukture oziroma nomenklature, (ang. establishment) socialistične ali kapitalistične, leve ali desne, so nam

sicer dolga leta uspele prodajati pravljice o vsemogočni Justiciji, ki ob pomoči medijev, teh budnih čuvajev demokracije, brez razlike usmerja svoje strele tako med neubogljivo ljudstvo, kot v same vrhove oblasti. Toda resnica je, da so oblastniki nedotakljivi. Če kakega od njih sem in tja zadane strela pravice, bodite prepričani, da je to odpadnik, ki ni spoštoval nenapisanih pravil vladajočega plemena in so ga njegovi pajdaši izbrali za žrtevno jagnje in opomin ostalim na eni strani in na drugi strani kot demonstracijo vsemogočnosti Justicije za plebs. S trenutkom, ko smo povzdignili pravice in zdemonizirali dolžnosti, smo sprožili časovni stroj, ki bo družbi neusmiljeno odšteval čas do popolnega moralnega in materialnega zloma.

3.3.3 Zatrtje družbenosti

Nebrzdani razmah individualnih pravic ne pušča prostora za razvoj zdrave človeške družbenosti. Ključni dokument, na katerega se sklicujejo zagovorniki pravic, je že omenjena *Splošna deklaracija človekovih pravic* Združenih narodov iz leta 1948. Pravne ureditve vseh držav, ki se imajo za demokratične, so usklajene s tem dokumentom. Žal ta dokument obravnava skoraj izključno individualne pravice. Od 30 členov, ki jih vsebuje, je samo eden namenjen združevanju. Od preostalih 29 členov pa štirje predstavljajo resno prepreko razvoju zdrave človeške družbenosti. Poleg dveh, ki se nanašata na presumpcijo nedolžnosti in neretropektivnost zakonov, in sem ju obravnaval v poglavju o krizi pravne države, je potrebno omeniti člen 13, ki daje posamezniku pravico, da se naseli, kjer se želi znotraj države, in člen 18, ki posamezniku daje pravico do svobodnega izražanja veroizpovedi. 13. člen teoretično daje muslimanskemu priseljencu pravico, da sredi hindujske vasi najprej zakolje in nato na ražnju speče kravo ali vola. Seveda je to pretiravanje, saj se kaj takega ne dogaja. Vendar razlog ni v tem, da človekove pravice tega ne bi dopuščale oziroma celo podpirale, ampak ravno obratno, razlog je v tem, da hindujska večina takih človekovih pravic verjetno ne priznava. Kulture same na sebi še zdaleč niso a priori tolerantne ena do druge. Ljudje težko, zelo težko, sprejemamo drugačnost. Naša družbena narava nas uči, da se moramo prilagoditi okolju, pri čemer imam v mislih celoten tradicionalni kulturni sistem: vrednote, običaje, konvencije itd. Tudi, če se potrudimo in premagamo rasne in etnične predsodke, torej sprejmemo naravno drugačnost, ne moremo razumeti namerne kulturne različnosti drugače kot odklanjanje naših vrednot in kot erozijo našega kulturnega prostora. Napetosti, ki izhajajo iz takih odnosov, je možno zmanjšati s spretnimi političnimi manevri,

različnimi subvencijami in podobno, toda državna prisila je neizogibna za vzdrževanje relativnega miru. Če državne prisile ni, zelo hitro pride do spopadov. To velja tako za nerazvito Afriko, kot za Evropo. Spomnimo se incidentov med Grki in Turki na Cipru pred desetletji ali ne tako davnega razpada Jugoslavije. Zagovorniki desegregacije, podprte s policijsko prisilo, sobivanju delajo medvedjo uslugo. Danes smo priča medkulturnim trenjem v državah Zahodne Evrope, ki občasno prerastejo v nasilne demonstracije in uničevanja imetja. Intervencija policije je neizogibna. Priseljene manjšine in posamezniki, običajno potisnjeni na rob družbe, iščejo sprejemanje, ki ga lahko dobijo le med sebi enakimi. V takem položaju je naravno, da se oklenejo tradicionalnih vrednot in običajev okolja, iz katerega prihajajo njihovi starši, pogosto pod okriljem cerkvenih organizacij. To spretno izkoriščajo verski prenapeteži, ki svoje ovčice še spodbujajo k izražanju kulturne drugačnosti, namesto da bi aktivno iskali načine za premoščanje teh razlik. Pri tem se uspešno sklicujejo na ustavno zagotovljene verske svoboščine. Deklarirane človekove pravice večinskemu narodu ne dopuščajo postavitve kakršnihkoli kulturnih zahtev, tako do priseljencev in manjšin, kot do pripadnikov večinskega naroda. Končni rezultat je skupnost, katere največji skupni imenovalec je pravni red. Kot sem že napisal v poglavju o krizi pravne države, so moralni standardi, ki jih zagotavlja pravni red, daleč pod nivojem tradicionalnih vrednot in zato smo lahko priča razpada družbe, kateri v tem trenutku še ni videti konca.

Ob tem moram seveda poudariti, da nikakor ne smatram, da je zdrava družbenost nujno etnocentrična, niti ne smatram, da je etnocentričnost nujno zdrava. Primer sem podal samo zato, da bi bolje razumeli pretiran obseg individualnih pravic. Te namreč ne zatirajo samo etnocentrične družbenosti, ampak zatirajo vsako zdravo družbenost, tudi etično – centrično.

Tako stanje je razumljivo, saj se imperialna država boji samoorganizacije kot hudič križa. Na svetu obstaja samo nekaj ozemelj, kjer države dopuščajo samoorganizacijo. To so kaka odročna, za vlado ekonomsko nepomembna ozemlja, naseljena z domorodnimi plemeni, ki se trmasto držijo svojih običajev. Civilizirani ljudje nimamo skoraj nobenih možnosti, da bi v samoorganizaciji razvijali višje oblike družbenosti. Dobronamerni ljudje zlahka nasedejo propagandnemu aparatu imperialne države, ki svojo verzijo multikulturnosti slika kot nedolžno nevesto, oblečeno v bele čipke in pajčolane. Na uho jim ta nevesta šepeta sladke besede o ljubezni, sožitju in harmoniji. Toda povem vam, v drugem delu te knjige nevesti pogledam pod krilo in kaj vidim – med nogami skriva pištolo.

3.4 JALOVOST ALTERNATIVNIH POLITIČNIH DISKURZOV

3.4.1 Nacionalizem

Kriza pravic daje gorivo raznobarvnim političnim in filozofskim strujam, ki v ospredje postavljajo dolžnosti. Gradijo na potrebi posameznika, da bi presegeel samega sebe. Ta potreba človeka sili, da se bori za nekaj, kar je večje od njega samega, vključno z njegovimi užitki. Zato se je pripravljen žrtvovati. Iz dolgoletne omame so se prebudile desničarske politične struje, ki se tradicionalno ne strinjajo s povzdigovanjem pravic in nasproti temu postavljajo vrednote, kot so: dolžnosti do domovine, dolžnosti spoštovanja tradicionalnih vrednot, tekmovalnost in naravna selekcija. Posledično smo priča meteornemu vzponu politikov novega kova, ki širijo prepričanje, da so pravi varuhi nacionalnih interesov. Tem posameznikom je treba priznati, da so intuitivno ugotovili prelom naveze med napredkom in krepitvijo pravic, in sedaj to spretno izkoriščajo v svoje politične namene. Nacionalizem je sam v sebi zelo protislovna teorija. Na eni strani povečuje slogo znotraj države in na drugi strani spodbuja tekmovanje, tako med državami kot tudi med državljani, v kolikor to prispeva k povečanju moči države. Da lahko nacionalizem vzdržuje to protislovje, se mora vedno posluževati perspektive, s pomočjo katere lahko prikaže veličino lastnega naroda. Temu namenu lahko služi slavna zgodovina, polna vojaških zmag, znanstveni, umetniški in športni dosežki posameznikov, megalomanski projekti ali kaj tretjega, kar je možno prikazati kot edinstven dosežek lastne nacije, ki opravičuje žrtvovanje in ubijanje. Ker pa običajno ljudske večine navkljub hudi propagandi niso posebno naklonjene samoodpovedovanju, so nacionalizmi vsi po vrsti odvisni od obljub o zagotovitvi srečnega življenja za svoje pripadnike. S tem ustvarjajo pričakovanja, ki so večja od zmožnosti njihovih ekonomij. To je veljalo že za nacistično Nemčijo še v obdobju relativnega izobilja naravnih virov. Toliko bolj velja to danes za vse nacionalizme. Zato je navkljub trenutnim uspehom, nacionalizem obsojen na propad. Druga hiba nacionalizma je, da ni sposoben najti odgovorov na ekološko krizo, čemur smo bili lahko priča v Koebenhavnu in Cancunu. V obeh primerih se je izkazalo, da nacionalizmu inherentna želja po moči, čeprav zavita v potrebo po napredku, povzroča hkrati tudi strah pred pogubo pri sosedih, kar je zadosten razlog za nadaljevanje brezkompromisne razvojne tekme. To je mačo svet, ki ga je porodila želja po moči; svet borbe za oblast in svet strahu pred propadom, svet titanov, ki v zanosu boja teptajo in uničujejo eden drugega in svet okoli njih. Tekmovalnost se je izpela. Vojna ne predstavlja več pridobitve za

noben narod. Tekmovanje v industriji samo povečuje onesnaževanje. Če se človeštvo hoče še naprej razvijati, mora opustiti darvinistično tekmovanje kot načelo, ki spada v preteklost. Pri tem ne mislim, da mora biti tekmovanje kot tako iztrebljeno. Opustiti tekmovalnost kot načelo pomeni samo, da se ga ne uporablja več za opravičevanje zakonov in drugih odredb. Ljudje smo po svoji naravi dovolj tekmovalni in za spodbujanje tekmovalnosti ne potrebujemo nobenega zakona. Antitrustovska zakonodaja, ki je namenjena vzdrževanju tekmovalnosti med podjetji, je v svojem bistvu namenjena zaščiti šibkejšega potrošnika pred kartelnim dogovarjanjem. Nekako tako, kot bi v narodnem parku preprečevali združevanje volkov v trope, da bi ohranili srnjad.

Nacionalizmu je lasten še en paradoks. Ne zna odgovoriti na vprašanje »Zakaj je narod nekaj večjega od tebe ali mene? Če ti trdiš, da je naš narod nekaj večjega od drugih, kako naj vem, da podobno ne misliš o svojem plemenu, klanu ali družini znotraj naroda?« Retorika egiptovskega samodržca Mubaraka je bila popolnoma nacionalistična, a njegova dejanja so favorizirala samo ozek krog družin, z njegovo na čelu. Nacionalizmi morajo propasti politično ali pa bodo propadle nacije.

Patriotizem si z nacionalizmom deli pomembne značilnosti. Postavlja domovino (državo) pred posameznika in dolžnosti pred pravice. Patriotizem zahteva izkazovanje spoštovanja vrednotam lastnega naroda. Čeprav zlonamerni politični nasprotniki zaradi tega domoljubom z lahkoto podtikajo nacionalistične oznake, pa se podobnosti med obema nazoroma tu končajo. Pravi patriotizem ne potrebuje mitov, saj kot sredstvo služenja domovini v prvi vrsti postavlja slogo. Pravi patriotizem ne poziva k tekmovanju niti navznoter niti navzven. V dobi skrajne individualizacije je zato čistih domoljubov malo, a so dragoceni.

3.4.2 Socialna država nordijskega tipa

V Sloveniji in tudi v mnogih drugih državah nekatere struje politične leveice pogosto postavljajo nordijske države kot vzor razvoja družbe. Pri tem namerno ali nenamerno spregledujejo več pomembnih dejstev, ki predstavljajo nepremostljivo oviro vsem drugim narodom, ki bi želeli doseči standarde nordijskih držav. Prvo pomembno dejstvo je, da imajo nordijske države v primerjavi z večino drugih držav vse po vrsti na razpolago presežne količine naravnih virov, ki se danes izkazujejo kot ključni pri zagotavljanju blaginje.

Drugo pomembno dejstvo je, da so skandinavski narodi, drugače od večine ostalih evropskih narodov, vsi po vrsti iste rase, etnično skoraj čisti.

Njihove posamezne države, z izjemo Finske, so se razvile kot monokulture, direktno iz enega plemena oziroma plemenske zveze sorodnih plemen, brez značajnega podjarmljenja. Zato nekako še vedno ustrezajo standardom plemenske skupnosti. Njihova medsebojna vez ne izhaja iz prava, temveč še vedno iz tradicionalne morale plemena, zato je bila njihova civilizacija do sedaj zmožna vzorno vzdrževati pravni red in družbeno pravičnost. Toda zaradi naraščanja števila priseljencev se začenjajo srečevati s problemi, ki jih bo plemenska tradicija težko zmogla preseči.

Ne nazadnje ne gre spregledati dejstva, da je Švedska do začetka šestdesetih let 20. stoletja izvajala evgeniko – sterilizirala je vse, ki niso bili iz kakršnihkoli razlogov sposobni izdelati osnovne šole. Ne velja se preveč zanašati na »svetle« zglede nordijskih držav.

3.4.3 Socializem

Nekateri v Sloveniji v socializmu še vedno vidijo vzor države in nostalgično jokajo za tistimi časi. Pozabljajo, da je socializem omejeval privatno iniciativo, še posebej pa kapital, torej privatno investiranje. Namesto, da bi ljudje v socializmu investirali v proizvodna sredstva in s tem krepili materialno osnovo družbe, so raje »investirali« v velike hiše in vikende. Res so mnoge anomalije današnjega časa posledica prevlade privatnega interesa nad družbenim. Toda to ne pomeni, da je vsaka privatna iniciativa slaba, oziroma da lahko družba napreduje samo preko kolektivno vodenih projektov in aktivnosti. Ravno obratno. Poznam kar nekaj inovatorjev in vem, da so notorični individualisti, ki se slabo znajdejo in slabo funkcionirajo v okolju skupne lastnine. V Jugoslaviji vsa znanost skupaj ni iznašla ene nove relevantne tehnologije. Ves uspeh je bil v kopiranju Zahoda in prodajanju tega na Vzhod. Na koncu so kljub temu nabrali za 20 takratnih milijard dolarjev dolgov. Socializem je silil vse otroke v isto šolo, ne glede na svetovni nazor njihovih staršev in ne glede na individualne sposobnosti posameznikov. Inteligentni so se zato dolgočasili, bolj počasni pa so morali trdo delati, da so izdelali razred. To razmerje se je kasneje preneslo tudi v ekonomijo – bistri so z malo dela v pisarnah zaslužili bolje od manj bistrnih, ki so morali trdo delati v proizvodnji. Šolski sistem je ostal tudi v tranziciji pretežno enak, le razlike v dohodkih med bistrimi in manj bistrimi so se poglobile. Socializem je postavljал izpolnitev želja (humanizem = svet po meri človekovih potreb) pred dolgoročno vzdržnost, tako ekonomsko kot ekološko. Gledano nazaj, je bil socializem kratkotrajen trip celotne družbe. Trip, ki ni mogel trajati in ne more biti model prihodnjega razvoja družbe.

3.4.4 Komunizem

Levo orientirani intelektualci so se ponovno začeli spogledovati s komunizmom. Očistiti ga želijo idej ali/in interpretacij, ki so povzročile toliko trpljenja in ne nazadnje tudi njegov propad. Zato pustimo na strani pojma revolucija in diktatura proletariata ter se osredotočimo na humani del komunistične ideologije. Ta se na površju ne razlikuje od idej francoske revolucije: svoboda, enakost, bratstvo. Razlike pa so očitne v interpretaciji. Perverznost komunistične interpretacije izvira iz Marxove ugotovitve, da so vse vrednote pravzaprav relativne – vzpostavljene s strani vladajočega razreda z namenom, da se ohranja družbeni red. Do pravih vrednot bodo ljudje lahko prišli šele osvobojeni buržoazne navlake. Konstrukcija novega družbenega reda, ki odpravlja izkoriščanje in na ta način vzpostavlja pogoje za samouresničitev, ima zato prednostno nalogo pred realizacijo kakršnihkoli buržoaznih vrednot. Marksisti namesto svobode ponujajo osvoboditev, ki je po njihovem prepričanju več kot banalna, konkretna svoboda, kakor jo razumejo liberalci. Osvoboditev je stanje zavesti, kakršno bo nastopilo v posamezniku znotraj družbe, odrešene izkoriščanja. Celotna komunistična ideološka konstrukcija jemlje tla vsakršni sodobni kritiki, saj diskvalificira sodobnost kot buržoazno navlako. To pa preprosto ni res. Sodobnost ni samo plod buržoazne ideologije, čeprav je ta morda najmočnejša. Sodobnost je plod celotnega zgodovinskega razvoja in na nek način sublimira vse dosedanje filozofske poglede. Sodobnost je treba preseči, premagati na njenem lastnem dvorišču, ne pa filozofsko bežati v prihodnost. Marksistični pogled na svobodo je filozofska Ponzijeva shema – opravičuje samo sebe s prihodnostjo. Tej prihodnosti služita tudi druga dva ideala francoske revolucije, enakost in bratstvo. V rokah marksistov sta enakost in bratstvo, ob hkratni diskvalifikaciji svobode, postala sredstvo in opravičilo za glavnino revolucionarnih ekscesov. Z bratstvom so opravičevali imperialno politiko države (npr. Sovjetske ali Jugoslovanske), z enakostjo pa razlastitve in druge ukrepe socialnega inženiringa. Ker v nadaljevanju teksta pojem bratstva obravnavam podrobneje, naj mi bralec na tem mestu dovoli, da komunistom začasno ignoriram uporabo in zlorabo pojma bratstvo, ker dopuščam možnost, da so bili v imperialno politiko potisnjeni zaradi intervencij in splošno sovražne strategije zahodnih sil. Lahko rečem le, da nam komunizem ni uspel razkriti neke pozitivne interpretacije bratstva. Tako nam na situ vrednot ostane samo enakost. Dejstvo je, da si komunizma ni možno zamišljati brez enakosti. Zgodovinsko je bilo komunistično razumevanje enakosti izvedeno kot pretežno izenačenje premoženja in prihodkov vseh državljanov, ali z

drugimi besedami, kot boljševistična Prokrustova postelja. Bogatim so posekali »odvečno« premoženje, revne pa so večinoma pošteno potegnili za nos. Zelo verjetno je, da so bile razlastitve in drugi ukrepi, s katerimi so revolucionarne vlade zagotovile večjo enakost, na začetku pozdravljeni od precejšnjega dela prebivalstva. Vprašanje je seveda, ali je bila to večina, saj so boljševiki oblast prevzeli s silo. Ravno to izenačenje je v končni konsekvenci povzročilo ekonomski kolaps komunističnih držav in posledično konec komunizma. Zahteva po enakosti je ubila privatno iniciativo, ki jo noben birokratski aparat ni mogel nadomestiti. Civilizirani ljudje smo odtujeni, ne razumemo dobro ideje bratstva, ne sprejemamo ideje enakosti kadar smo v boljšem položaju, zato so se mnogi, sposobnejši, v komunizmu enostavno raje predali malodušju in alkoholu. Verjamem, da današnji zagovorniki komunizma nimajo v mislih boljševiško dosledne izenačitve prihodkov in premoženja. Morda imajo v mislih enakost možnosti ali kaj podobnega. Kaj pa je to enakost možnosti? Kako naj imajo genialen, povprečen in mongoloiden otrok enake možnosti? Dvomim, da imajo sodobni zagovorniki komunizma v mislih enakost pravic. Iz enakosti pravic se je ponorčeval že Oscar Wilde, ki je zapisal, da imata tako bogataš kot revež enako pravico spati pod mostom. Če je lastnina osnovna pravica, kako to, da je razporejena tako neenako? Postavi se vprašanje, ali je enakost sploh lahko ideal. Ali naj nosimo vsi isto številko čevljev, da bi ustregli temu idealu? Če je ideal, potem bi se morali truditi priti čim bližje temu, kar očitno ni možno, zato nam morajo zagovorniki enakosti prišepniti na uho, s katerim drugim idealom moramo umeriti enakost. Da ni to slučajno buržoazna svoboda? Če odstopimo od ideje enakosti, od komunizma ne ostane nič.

3.4.5 Anarhizem

Različne politične struje, ki so v okvirih buržoazne paradigme v nekem obdobju uspele uveljaviti svojo vizijo naravnih pravic ali moči države, zajemajo tudi precej skrajne desne struje (npr. zagovornike segregacije v ZDA ali zagovornike evgenike na Švedskem), ne zajemajo pa komunistične in anarhistične leve. Marksistična ideologija, ki ni kompatibilna z buržoazno interpretacijo, je morala doseči svojo realizacijo na nivoju države z revolucijo. Mišljenje, ki nikoli ni doseglo normativnega udejanjenja na nivoju države, je anarhizem. Ta politični nazor se razlikuje od vseh ostalih po tem, da odstopa od želje po moči in seveda izrecno nasprotuje njeni udejanitvi v državni prisili. To pa je pozicija, s katero si je anarhizem praktično sam onemogočil svojo realizacijo preko zavezujoče normativne ureditve. Ne glede na to

samoizločitev, anarhizem v različnih oblikah ne odstopa od buržoaznega naravnopravnega ideala svobode. Zato za anarhizem velja, da njegovi filozofi, s tem, ko prisegajo na svobodo, ciljajo v tarčo svojih buržoaznih tekmecev. Anarhisti ne znajo odgovoriti na vprašanje, zakaj naj bi oblast spustila svoje subjekte iz krempljev. Če je svoboda vrhovni cilj, potem so jo oblastniki zagotovo dosegli. Saj niti v anarhistični filozofiji sami ne morejo najti razlogov, da bi postavili svoj položaj pod vprašaj in spustili množice z vajeti. Namreč, vrhovni cilj oziroma vrhovna vrednota po filozofski definiciji pomeni, da je vse ostalo manj vredno. Za tiste, ki svobodo cenijo čez vse in so hkrati na oblasti, pravica pomeni zmanjšanje njihove lastne svobode, krivica pa je sredstvo vzdrževanja njihove večje svobode.

3.4.6 Povzetek »izmov«

Vsem navedenim alternativnim političnim diskurzom je skupno to, da ne znajo konsistentno odgovoriti na vprašanje »zakaj«. Zakaj je narod več vreden od posameznika? Zakaj so svoboda, bratstvo ali enakost vrednote, o katerih se ne sprašuje? Redka je družba, kjer vsaj tretjina prebivalstva vseh teh vrednot v paketu ni jemala za samo po sebi umevne. Odgovora nikoli niso dobili. Kjer ni odgovora na vprašanje zakaj, ni odgovora na vprašanje koliko, torej ni prave mere. Svoboda je res umevna sama po sebi, nikoli v zgodovini pa še nismo prišli do družbe, ki bi razmerje med svobodo in enakostjo lahko uveljavila brez bolj ali manj očitnega, a vseeno trajnega antagonizma med posameznimi sloji.

3.5 VZROKI ZGODOVINSKE ZABLODE

Spoštovani bralec, ste morda v tem trenutku nekoliko zmedeni? Ali vas je zgoraj napisana kvalifikacija in obsodba političnih nazorov nenadoma spravila ob zanesljivega vodiča? Obljubim vam, da vas prav kmalu popeljem iz labirinta, v katerega sem vas zvabil. V pragozdu pojmov, kot so pravice in dolžnosti, sloga in moč, bratstvo in sreča, užitek in žrtev, so se izgubili tudi največji filozofi, in civilizacija danes ne razpolaga z univerzalnim in politično uporabnim svetovnim nazorom. Kako to, da države sploh lahko funkcionirajo, če so njihovi ustavni temelji tako protislovni? Vendar ni potrebno, da bi se vam zaradi tega posebno smilili naši dragi poslanci. Filozofska čistost do danes nikoli ni bila ključni dejavnik pri sprejemanju ustav in zakonov. To lahko najlepše ilustriram ravno z dogodki, ki so uvedli ustavo kot vrhovni

zakon države, kar se je prvič zgodilo v času ameriške in francoske revolucije ob zaključku 18. stoletja. Takrat je še prevratniška buržoazija potrebovala opravičilo za obračun s posvetnim in cerkvenim fevdalnim sistemom. Pri svojem početju se zato ni mogla več sklicevati na primarno trivialno normo – moč države. Ni se mogla več sklicevati na cerkvene zapovedi, saj je bila cerkev največji fevdalec. Potrebovala je nekaj, na kar se dotedanja oblast ni mogla sklicevati. Pripravna filozofska podlaga so bile t. i. naravne pravice kot osnovna norma in ne več kot posledica razmerja moči ali božjih zapovedi v interpretaciji cerkve. T. i. naravne pravice so predstavljale jedro tega, kar danes imenujemo človekove pravice. Ustoličenje teh pravic kot najvišje norme je omogočilo buržoaziji, da je spodkopala moralno podlago piramidnega fevdalnega reda, ki je posameznikom že z rojstvom določal položaj na družbeni lestvici. Koncept naravnega prava in naravnih pravic, kot sta ga v svojih delih opisovala Rousseau in Locke, se smatrata kot filozofski temelj buržoazne revolucije, čeprav so naravne pravice izmišljotina in plod literarne domišljije Rousseauja, nič manj kot so bila *Guliverjeva potovanja* plod literarne domišljije Jonathana Swifta, dela, ki je bilo prav tako napisano v obdobju razsvetljenstva nekaj deset let pred Rousseaujevo *Družbeno pogodbo*.

To, kar so razsvetljenski filozofi imenovali naravne pravice in je danes utelešeno v *Listini o človekovih pravicah* Združenih narodov, so nenaravne pravice. Te na eni strani presegajo pravice, dane pripadnikom plemena v naravnem stanju, saj niso vezane na dokazovanje pripadnosti plemenu. Tako so danes te naravne pravice opravičilo Oranževcem, da uniformirani s svojimi zastavami in prapori marširajo skozi katoliške četrti v Ulstru. Očitno je, da so take »naravne« pravice uresničljive samo ob organizirani prisili države. V naravnem stanju – torej brez organizirane prisile, pač nikoli. Na drugi strani pa t. i. naravne pravice ne obsegajo vseh pravic, ki so jih bili deležni pripadniki plemena. To prav posebno velja za t. i. socialne pravice, ki so neodtujljiv del pravic članov primitivnih skupnosti. Primitivne skupnosti so na en ali drugi način vsem svojim pripadnikom nudile primeren dostop do naravnih in drugih virov. Tvorci obeh revolucij so se pri sklicevanju na naravne pravice morali narediti popolnoma slepe za te očitne razlike. Ta slepota je bila sicer zavestna in namerna, vendar produktivna, saj je uspela vzpostaviti ideal, ki je pognal kolo razvoja in mu dal zagon za kakih 200 let neprekinjenega obratovanja. To je bila taktična slepota, ki je na ravni prakse pozitivno vzpostavila človekove pravice, kakršne so ustrezale relativni večini takratnega časa, a se je na deklarativni ravni sklicevala na naravne pravice in s tem trasirala razvoj človekovih pravic v prihodnosti. V ZDA so bili trije od sedmih očetov ameriške neodvisnosti,

Thomasom Jefferson, George Washington in James Madison, plantažniki in lastniki veliko sužnjev. James Madison je bil avtor prvega amandmaja, ki je uvedel pojem človekovih pravic v ameriško zakonodajo. Thomas Jefferson, ki mu je bilo zaupano pisanje ustave, se je sicer zavzemal za ustavno ukinitvev sužnjelastništva, toda večina članov kongresa ga pri tem ni podprla. Bali so se za blaginjo in ekonomsko moč države, če bi morali osvoboditi sužnje in ne bi bilo nikogar več, ki bi delal na plantažah. Še bolj protislovno je bilo stanje v Franciji v času revolucije. Mnogi od podpornikov in soavtorjev *Deklaracije o človekovih pravicah* z Robespierrom na čelu, so kasneje brez posebnih zadržkov sprožili serijsko giljotiniranje, tako svojih nasprotnikov, kot tudi premalo gorečih privržencev. Do današnjih dni se je na ta razkorak med deklariranimi človekovimi pravicami in njihovo dejansko izvedbo oziroma negiranjem v praksi gledalo kot na sicer inicialno tragično, a zgodovinsko nujno razliko med najstvom in resničnostjo, ki ustvarja potrebno napetost in tako pravzaprav poganja kolo razvoja. K temu je pripomoglo resnično in dolgotrajno izboljševanje stanja človekovih pravic od časov omenjenih revolucij, tako v ZDA in Franciji, kot tudi v veliki večini ostalih držav, ki so jima sledile.

Lahko občudujemo genialnost revolucionarjev, ki so bili z vpeljavo pojma naravnih pravic sposobni ob vzpostavitvi razmerju moči ustreznega družbenega reda, hkrati udejanjiti tudi daljnosežno vizijo. Vendar ob tem ne moremo prezreti dejstva, da je relativna večina izvoljenih predstavnikov ljudstva v naravnih pravicah videla samo sredstvo. Za njih je bila vpeljava teh pravic samo poteza, s katero so lahko ustoličili svojo oblast in s tem realizirali zmago v tekmovanju za prevlado. Uvedba t. i. naravnih pravic za večino prebivalcev, je v danem trenutku povečala kohezijske sile države in s tem njeno moč. To je iz takratne perspektive zagotavljalo dolgo življenjsko dobo, tako oblasti, kot tudi celotnemu družbenemu redu, ki je bil s tem ustoličen. Dokler je zaradi zunanjih vzrokov obstajala povezava med širjenjem pravic in močjo države, se je lahko vizija revolucionarjev udejanjala. Ta vizija je prerasla v vero, ki ji je pravljično poreklo naravnih pravic idealno ustrezalo. Vendar se ta vera ni fiksirala na naravne pravice kot take, temveč na mit stalne krepitve človekovih pravic. Ta premik ima izvor v dveh fenomenih. Prvi je začetno nesoglasje med deklarirano svobodo in dejanskim sužnjelastništvom ter je njegova edina logična razrešitev. Nemogoče je vzpostaviti vero v tele, ki mu že ob inavguraciji manjka leva noga. Možno pa je verjeti v megleno silhueto bika, če obenem jasno vidimo, da uspešno vleče plug pred nami. Drugi fenomen je nasprotje med samimi ideali buržoaznih revolucij: svobodo, enakostjo in bratstvom. Ta nasprotja nikoli niso bila filozofsko razrešena in

zato je bila presoja v primeru konfliktov prepuščena volji večine. V dobrih 200 letih, ki so sledila buržoaznim revolucijam, je politična premoč nihala med nazorskimi strujami, od katerih jih je del zastopal različne, dostikrat tudi nasprotujoče vidike t. i. naravnih pravic, in del je zastopal krepitev moči države. Toda gledano dolgoročno, je bil razvoj zakonodaje v parlamentarnih demokracijah odličen kompromis, kjer je glavnina struj uspela uveljaviti svoje vizije. Realnost je zvesto sledila imaginaciji. Nominativna krepitev pravic je večini prinesla več uživanja in manj trpljenja, ob tem pa se je moč države ustrezno povečevala. Potem, ko smo globalno dosegli meje rasti, ta navidezna vzročnost ne deluje več. Izpod pepela je zažarela začetna laž revolucionarjev. Sprenevedanje o poreklu naravnih pravic, ki je verjetno omogočilo ali vsaj zelo olajšalo udejanjenje človekovih pravic, je danes postalo vzrok propadanja. Sprenevedanje je omogočilo uveljavitev tistih pravic, ki so bile prikladne tako viziji dviga iz fevdalne pokornosti kot tudi rasti moči države. T. i. naravne pravice so dobro služile relativni večini. Bogatim so omogočale brezskrbno uživanje, srednjemu sloju so nudile varnost, delo in prosti čas, revnim v razvitih državah so nudile kruh in igre. Razmere so se epohalno spremenile.

T. i. naravne pravice ne morejo več služiti dvema gospodarjema – uživanju in moči države. To dejstvo spodkopava same temelje buržoaznega sveta, ki se zato na vse pretege trudi, da bi to pospravil pod preprogo. Argumentacijo ameriškega predsednika Baraka Obame v prid podpisu zakona, ki istospolno usmerjenim pripadnikom ameriške vojske dovoljuje odkrito izražanje spolne usmerjenosti, lahko povzamemo v dveh stavkih: »na tisoče pripadnikov ameriške vojske sedaj ne bo več trpelo, ker bi morali skrivati svojo spolno usmerjenost« in »moč ameriške vojske se bo povečala, saj bo sedaj lahko rekrutirala med širšo bazo prebivalstva«. Obstajajo zadostni indici, da je ta drugi argument iz trte zviti, saj se večina generalov ameriške vojske s tem ne strinja. Mnogi zagovorniki človekovih pravic v ZDA in tudi drugje po svetu poskušajo za vsako ceno vzdrževati iluzijo, da širitev človekovih pravic povečuje tudi moč države. Toda realnost jih postavlja pred vse težje preizkušnje. Ker proračuni sodobnih držav pokajo po šivih, je vzdrževanje nivoja socialnih pravic iz preteklosti postalo nevzdržno. Države so druga za drugo morale odstopiti od principov, ki so zagotavljali doseženo blagostanje. Toda niso pod udarom realnosti samo socialne pravice, katerih zgodovinski nastop je bil vezan na naravnopravni princip enakosti. Dogodki po 11. 9. so postavili pod vprašaj tudi osnovne človekove svoboščine. Celoten sistem človekovih pravic je kot volnen pulover. Po tem, ko pretrgate eno zanko, se bo prej ali slej razparal do konca. Kar ostane, je samo še gola želja po

moči. Krčenje socialnih pravic v Sloveniji ali kršenje človekovih svoboščin v ZDA imata isto trivialno opravičilo – moč države. Kako si drugače razlagati Guantanamo? Kako si drugače razlagati t. i. razvojno naravnani proračun v Sloveniji, ki nudi finančno pomoč podjetnikom in bankam v trenutku, ko se seseda zdravstveni sistem in se podaljšuje potrebna starost za upokožitev? A tudi gola želja po moči ne kaže več posebne življenjske sile. Kot sem že omenil, nacionalizmi, preko katerih se praviloma udejanja želja po moči, s svojo nepopustljivostjo neustavljivo vodijo k vse hujšemu globalnemu segreganju. Ta pojav grozi, da bo spremenil klimatske razmere na Zemlji v škodo vseh. Glede na napovedi ekologov, ima človeštvo na razpolago samo še deset let, preden bodo klimatske spremembe postale ireverzibilne in bodo vse hujše vremenske katastrofe Zemljo postopno naredile zelo neprijazno za večino prebivalstva. Tudi najmočnejše države se temu procesu ne bodo mogle izogniti. Moč države, ki ni sposobna precejšnega dela prebivalstva obvarovati pred napovedano katastrofo, v katero jih sama zavestno vodi, je postavljena pod vprašaj. Pri vsem tem nevarnosti atomske vojne sploh ne omenjam.

Zato, ker je politično veljavno filozofsko opravičilo naravnih pravic zavito v meglo, do danes funkcioniranje zakonodajnega telesa – parlamenta, pri sprejemanju novega zakona, ne zahteva sklicevanja na nek koncept oziroma osnovno normo. Sleherni nov zakon lahko implicitno predstavlja poklon enemu izmed že poznanih načel (moč, naravne pravice, človekova sreča) ali pa na tiho uvaja kako novo načelo, kot na primer ohranitev redkih vrst ali kaj tretjega. Po tem, ko je bilo novo načelo uvedeno, postane legitimno ne glede na to, kako se sklada z že obstoječimi. Že izvirno so si načela moči države in človekovih pravic v nasprotju in njihov soobstoj je bolj rezultat zdrave pameti in korektivnih ukrepov sodne, izvršne in zakonodajne veje oblasti, kot pa posledica neke filozofske razrešitve. Nihče ne more služiti dvema gospodarjema, niti država. Zaradi tega načela sama po sebi niso relevantna. Nova pravica se lahko uvede kot svoje lastno opravičilo ali pa se sklicuje na neko že obstoječe načelo. Zakoni niso omejeni z načeli, temveč s politiko stranke in morda tudi z ljudsko voljo. Obdobje tega mentalnega udobja poslancev pri sprejemanju zakonov se počasi približuje svojemu koncu. Vendar ima ravno v tej terminalni fazi svetovno nazorska zmeda najbolj drastične posledice. Politiki vseh struj imajo na razpolago celo lekarno dogem, kot so: svoboda, demokracija, pravna država, človekove pravice, napredek, domovina ... Iz njih nam kuhajo župico, ki nam jo dnevno servirajo mediji. Zato nas lahko omotične vodijo žejne čez vodo. Sami pa v tej zmedi na naš račun veselo polnijo žepe sebi in svojim mentorjem.

Prišli smo do točke, ko moramo urediti dogme in prevetriti pravice. Žal nam obstoječi repertoar političnih načel pri tem ne more biti več v pomoč. V tem trenutku se na temelju logičnega mišljenja ne da odgovoriti na vprašanje, katere pravice naj bi opustili. Logika nas uči, da kadar imamo opravka z izključujočimi predpostavkami, sklepanje ni možno. Npr. Janko je večji od Metke, Metka je večja od Rdeče kapice, Rdeča kapica je večja od Janka. Iz teh trditvev oziroma predpostavk se ne da ugotoviti, kdo je največji, ker so trditve protislovne. Enako je z vrhovnimi načeli. Ali je pomembnejša moč države ali so pomembnejše človekove pravice? Ravno vrhovna načela imajo vlogo predpostavk, kajti nad njimi ni ničesar več. Če bi bilo, potem bi to bilo vrhovno in ostala načela bi degradirala v izvedena pravila.

Torej, ne glede na to, koliko si posameznik prizadeva dokazati, da je nek zakon dober in drugi slab, ima to njegovo početje smisel samo v krogu ljudi, ki imajo v mislih en kriterij, eno vodilo oziroma eno načelo kot najpomembnejše, se zbirajo v isti stranki, volijo istega kandidata in verjetno trdijo, da imajo iste vrednote. Ljudje si večinoma izbirajo svoje vrednote enkrat v življenju. Kasneje presojujejo dogodke in procese v družbi, glede na te izbrane vrednote. Če je dogodek ali proces kompleksen, potem uporabljajo logiko, da s sklepanjem ugotovijo možne posledice. Le-te potem sodijo v luči svojih izbranih vrednot.

Ljudje ne uporabljamo logike, kadar se odločamo o vrednotah. Mnogi vrednote preprosto »podedujemo« po starših oziroma se jih navzamemo od okolice. Nihče ne uporablja logike. Poslanci niso nobena izjema. Zato tudi pripadajo različnim strankam. Ze od začetkov demokracije so različne stranke prisegale na različne vrednote. In te se seveda ne skladajo med seboj. Levica prisega na enakost in človekove pravice v splošnem, z izjemo lastnine do določene mere. Desnica prisega na lastnino in moč države. Kdo pa pričakuje, da bi bili levičarji v večini med bogatimi in desničarji v večini med revnimi?

Po vsem tem lahko le z žalostjo ugotovimo, da niti en uveljavljen politični diskurz ne zmore rešiti problemov, s katerimi se človeštvo sooča. Nacionalizmi eksplicitno kličejo po več ali manj izraženi uporabi moči, bodisi kot grožnja ali v skrajnejših primerih kar kot nasilje. Ostali diskurzi pa to počno implicitno. Vehementno se sklicujejo na vsečne principe in posledično uvajajo pravice, ki zmorejo obstajati samo ob izdatnejši uporabi nasilja. Če ob tem upoštevamo dejstvo, da so pravice zagotovila uživanja in netrpljenja, lahko ugotovimo, da se nahajajo vsi obstoječi politični diskurzi nevarno blizu sadistične perverzности. Po definiciji sadizem namreč pomeni uživanje v trpljenju drugih, sodobna globalna ureditev pa je utemeljena v uživanju relativne večine, ki je plačano s trpljenjem manjšine.

In vendar obstaja univerzalno načelo, ki povzema vrednote vseh političnih barv, desnice in levice, liberalcev in konservativcev, a za svoj obstoj ne potrebuje nasilja. V srcu ga nosi tako rekoč sleherni človek, saj ga je od rojstva okušal na materinih prsih. To je načelo ljubezni. Ljubezen je skrita podmena resničnih naravnih pravic. Čeprav od revolucionarjev hote ali nehote prezrta, je ljubezen tista kohezivna sila, ki je v naravnem stanju, kakršnega so opisovali, vladala med ljudmi. Brez te ljubezni naravne pravice ne morejo obstajati, saj v naravnem stanju po definiciji ne obstaja organizirana prisila, ki bi ljudi držala v strahu in tako zagotavljala pravice. Revolucionarji so to ljubezen morali prezreti, če so hoteli doseči svoje cilje – oblast nad podjarmljenimi sloji in narodi.

Kot bom dokazal v nadaljevanju tega teksta, ljubezen opravičuje tako pravice kot dolžnosti, najde razlago tako za samoodpovedovanje kot užitek, razume tekmovalnost in daje svobodo, čeprav želi harmonijo.

Več ljubezni je ključ, ki razlaga zgodovinski razvoj in odpira vrata v srečno prihodnost. Je najboljša možna razlaga, saj uporablja najmanj predpostavk – eno samo. V znanosti že od srednjega veka naprej velja načelo, imenovano Occamova britev. To načelo zahteva, da pri oblikovanju hipotez in teorij privzamemo čim manj predpostavk, ter pojav pojasnimo s kar najmanjšim številom vplivnih spremenljivk in delnih procesov. To načelo na primer spodbuja elito jedrskih fizikov od časov Alberta Einsteina dalje, da išče enotno podlago za štiri poznane osnovne sile, ki delujejo na vso materijo. Primerjajte to s kakofonijo dogem, na katere se sklicujejo politiki: svoboda, enakost, demokracija, pravna država, človekove pravice, napredek, bog, vera, narod, domovina ...

4.1 KAKŠNA LJUBEZEN?

Prosto, po utemeljitelju psihoanalize, Sigmundu Freudu, lahko izvore človekove motivacije razdelimo na notranje (id) in zunanje (ego, superego). Motivi, vzroki, smisel, počela, skratka pogonske sile človekovih dejanj, obstajajo tako znotraj posameznika kot tudi zunaj njega.

Notranja sila je človekova narava sama na sebi. Ta je, podobno kot pri živalih, motiv in vzrok tako elementarnih kot tudi kompleksnih reakcij in dejanj. V naši naravi je, da iščemo potešitev temeljnih fizioloških potreb, na primer potrebe po vodi, hrani in toploti. Kadar smo na primer lačni, se napotimo do hladilnika ali v trgovino ali pa v restavracijo. V človeški naravi je tudi, da smo radovedni in iz notranje nuje raziskujemo svojo okolico in si jo tudi želimo pokoriti. Lahko bi rekli, da je današnji tehnično razviti svet posledica misli in dejanj, ki jih je porodila te vrste notranja sila. V človekovi naravi je potreba po spolnosti in partnerju. V človekovi naravi je jeza, maščevanje in destrukcija. V človekovi naravi je tudi naslajanje ob trpljenju drugih, sta tudi sadizem in kanibalizem. Sedaj se lahko vprašamo, kaj pa potem ne izvira iz človekove narave same? Vsa zgoraj naštetá dejanja, reakcije in čustva, izvirajo iz posameznika tako rekoč neodvisno od okolja, kajti pojavljajo se vedno in povsod. Vsa čustva – torej motivi, so lastni vsem ljudem, ne glede na čas in prostor njihovega življenja. Niso pa lastna vsa dejanja. Zakaj? Ker obstajajo sile izven nas, ki delujejo drugače od naših notranjih motivov in usmerjajo naša dejanja pogosto drugam od ciljev, ki bi jih izbrala naša čustva.

Sila, ki ne izvira iz posameznika, je stiska. Stiska in iz nje izhajajoč strah sta spremljevalca človeškega rodu od njegovega nastanka. Tako kot pripadniki vseh drugih živalskih vrst, se moramo tudi ljudje od rojstva dalje prilagajati okolici in ravnati tako, da zagotovimo preživetje in znosno življenje sebi in svojim dragim. Skozi zgodovino je bila večina pripadnikov človeškega rodu prisiljena skrbno načrtovati svoja dejanja, da se je izognila izumrtju. Izdelati so morali orodja in orožje za lov. Ob pravem času so morali biti na pravem mestu, če so hoteli nabrati dovolj hrane za preživetje. Priskrbeti so si morali ozimnico in bivališča za zimo. Bolj srečnim to ni bilo treba, saj jim je narava ponujala vsega v izobilju vse leto in dan. Toda tudi ti, bolj srečni, so se namnožili in preseгли sposobnosti narave, da jih preživi. Po tistem so morali načrtovati svojo obrambo.

Močnejša zunanja sila od stiske je ljubezen. Ljubezen je najmočnejša sila, ki je gonilo človeških dejanj. Primarno imam tukaj v mislih ljubezen brez erotične komponente. Taka je zagotovo starševska ljubezen. Le-ta je izvir, ki

nikoli ne presahne. Prehaja iz roda v rod. Vsak od nas, z redkimi, pomilovanja vrednimi izjemami, prejme v času svojega odrasčanja polno dozo starševske ljubezni. Človek sam na sebi brez starševske vzgoje te ljubezni nima, in če je ne prejme, jo pogreša celo svoje življenje. Na tem mestu moram seveda poudariti, da ne vidim nobene razlike med ljubeznijo naravnih staršev in posvojiteljev ali ljubečih skrbnikov.

Starševska ljubezen se v zgodnjem otroštvu manifestira skozi nesebično skrb in nego, ki težita k zadovoljitvi vseh otrokovih naravnih potreb. Z odrasčanjem otroka pa se starševska ljubezen manifestira tudi skozi vzor normalnega vedenja, zapovedi, prepovedi, pohvale in tudi kazni, skratka vzgoje, preko katere se večinoma reproducira to, kar imenujemo kultura. Namen starševske vzgoje je, da prenese na potomstvo izkušnje prednikov in njihovo poslanstvo. Izkušnje so oz. bi naj bile sredstvo preživetja, poslanstvo pa je njegov smisel, a tudi dodatno breme.

Starši nas naredijo za Slovence (Američane, Kitajce, Etiopijce ...). Starši nam zapovejo poslušnost zakonom in včasih pokažejo, kako in katere zakone je bolje ignorirati ali izigrati. Starši nam pokažejo, kako naj pomagamo bližnjim. Starši nam, hočeš nočeš, pokažejo prezir do drugačnih, zapovejo sovraštvo do kakšne druge družine, s katero je naša v sporu. Starši prenesejo na otroke predsodke do drugih narodov in ras. Posameznikov sistem vrednot se tako kaže kot splet odnosov v razponu od ljubiti do sovražiti. Starševska ljubezen, ki uči Palestince sovražiti Izraelce, in starševska ljubezen, ki uči Izraelce prezirati Palestince, nista enaki, pa vendar izhajata iz iste ljubezni. Ne samo Izraelci in Palestinci, vsi ljudje na Zemlji smo vsaj dvakratni polbratje in polsestre. Po najnovejših spoznanjih genetike vsi sodobni ljudje izviramo iz ene ženske, »Eve«, ki je živela pred približno 150 tisoč leti, in iz enega moškega, »Adama«, ki je živel pred približno 65 tisoč leti. Vsa ljubezen, ki se pretaka med 6 milijardami ljudi na Zemlji pripada ljubezni, ki jo je delila Eva svojim otrokom, in ki jo je delil Adam svojim otrokom. Vsi, brez izjeme, smo njihovi potomci in prejemo in dajemo naprej to isto ljubezen. Kdor ne prejme starševske ljubezni, zelo težko, ne vem, če sploh, lahko zaživi kot normalna oseba. Starševska ljubezen je tisto, kar nas dela ljudi. Res, starši lahko svojim otrokom z ljubeznijo vcepijo tudi prezir ali sovraštvo do drugih. Čeprav si mladina vedno želi svobode, pa se vrednote, vcepljene s strani staršev, praviloma vztrajno ohranjajo iz roda v rod. Samo izjemoma, v izrednih okoliščinah, otroci zavržejo vrednote in vero svojih staršev. A ljubezni, ki jim je vcepljala te zavržene vrednote, ne zavržejo. Svoje otroke ljubijo z isto ljubeznijo, s katero so njih ljubili njihovi starši, čeprav

jim ob tem zapovedujejo popolnoma drugo izročilo. Tako lahko ljubezen premaga sovraštvo. Če ne bi bilo tako, bi verjetno še vedno, podobno kot naši necivilizirani predniki, častili gozdne škrate in vile ter jim občasno žrtvovali tudi ljudi.

Razumljivo in običajno je, da ljudje sprejemamo in potrebujemo ne-erotično ljubezen tudi od drugih, ne samo od staršev ali drugih sorodnikov. Preko druženja vzpostavimo vezi s prijatelji in prijateljicami, z nekaterimi vzgojitelji in mentorji. Tako kot pri starših, se tudi tu ljubezen manifestira kot posluh za težave, kot spoštovanje, pomoč, nesebično dajanje in po potrebi tudi odrekanje v korist šibkejših. Mnogi posamezniki so zmožni izžarevati tako ljubezen v manjši ali večji meri do vseh ljudi, s katerimi pridejo v stik. Vendar so taki posamezniki žal izjeme. Praviloma smo ljudje v odnosih do neznancev zadržani. Navkljub učenju številnih veroizpovedi, da smo med sabo kot bratje in sestre, je obnašanje civilizirane večine daleč od tega. Še huje, odnos in medsebojno obnašanje bratov in sester v mnogih sodobnih družinah, je vse prej kot bratsko. Ni malo primerov, ko tudi rodni bratje in sestre med seboj ne spregovorijo več besede in se tožarijo po sodiščih. Sicer redko, a vendar si celo rodni bratje in sestre strežejo po življenju. Kako potem pričakovati, da nas bo ljubezen odrešila sedanje krize? Mnogi se še spominjamo poskusa cvetlične revolucije šestdesetih let, ki je obljubljala rešiti svet z ljubeznijo. Takratno množično gibanje se je kaj hitro izpelo in katastrofalno končalo z ekonomskim in moralnim propadom komun, kjer se je preostanek cvetličnih revolucionarjev predajal mamilom in orgijam. Nekateri izmed aktivnih udeležencev teh gibanj so dandanes nosilci najvišjih političnih in drugih funkcij v svojih državah, svet pa je še vedno priča vojnam in vse večji bedi v najrevnejših predelih sveta. Toda ni vse tako, kot je videti iz zornega kota, ki nam ga že desetletja servirajo mediji. Nevarnost jedrske vojne, ki je dosegla kulminacijo ravno v šestdesetih, je bistveno manjša. Jedrska katastrofa bi uničila človeštvo skupaj z večino višje razvitih živali in rastlin na zemlji. Če je cvetlična revolucija samo malo prispevala k sprostitvi napetosti, je bilo vredno. Beseda ljubezen v slovenščini in tudi angleščini pokriva mnogo vrst čustev in odnosov, od čiste erotike do starševske ljubezni in odnosa vernikov do svojega Boga. Sam sem bil rojen na drugi strani železne zavese in premlad, da bi se lahko aktivno udeležil cvetlične revolucije v šestdesetih in tako pričal iz prve roke, kakšno ljubezen so pridigali in živeli takratni hipiji. Sicer nimam nič proti erotiki, vendar je ljubezen, o kateri govorim in za katero verjamem, da lahko odreši sodobnega človeka, v prvi vrsti ne-erotična, kakršna starševska ljubezen od nekdaj je.

Morda najboljši dokaz za to trditev sega v same začetke človekovega družbenega razvoja. Glede na ugotovitve antropologov lahko sklepamo, da je definicija incesta (prepoved erotične ljubezni znotraj krvnih sorodnikov) eno prvih družbenih pravil. Tega pravila si ljudje niso postavili zaradi zunanje prisile, saj le-te v času začetkov družbe še ni bilo. Sodobno vedenje o primatih le-te običajno predstavlja kot neincestne in upravičeno lahko sklepamo, da so bili tudi prvi ljudje običajno ne-incestni. Toda običajna neincestnost, ki so jo nekako podedovali od primatov, našim pradašnjim človeškim prednikom očitno ni zadoščala. Morali so postaviti pravila, tabuje, ki naj kot taki poskrbijo, da ni izjem. Torej so s tem pravilom zavestno šli preko naravnega, ki se je, kolikor se je, reproduciralo samo na sebi. Pravila, tabuji se reproducirajo samo s skrbno in ljubečo vzgojo.

Ljubezen, o kateri govorim, tudi ni čustvena. Človek je po naravi dober, a civiliziran človek je lahko boljši. Naravni človek je konflikte z nasprotniki reševal na naraven način – z dvobojem in krvnim maščevanjem. Civiliziran človek konflikte z nasprotniki rešuje z dogovorom ali preko sodišča. Odrekel se je dvobojevanju in krvnemu maščevanju. Naravni človek v civiliziranem okolju ni nič drugega kot mafijec. Tisto, kar je naravnega človeka povzdignilo v civiliziranega, zagotovo ni bila družbena pogodba, ki naj bi jo ljudje na neki stopnji razvoja sklenili iz koristoljubja. V dvobojevanju in krvnem maščevanju nikoli ni bilo koristi za sprte, ne danes in ne v pradavnini. Ljudje smo v svojem čustvovanju enaki. Ob zločinu nad ljubljenim želimo maščevanje, enako kot nekoč, pri tem pa so nam koristi zadnja skrb. Že res, da je maščevanje v civiliziranem svetu kaznivo in na ta način tudi škodljivo tistemu, ki bi se spozabil. Toda ljudje voljno podpiramo, tako kot zakonodajo, in maščevanje praviloma ni njen cilj. Pri odpravi smrtne kazni ne gre za nobeno družbeno korist. Slovenijo je drago stalo vzdrževanje Metoda Trobca v skoraj 30 letih, ki jih je preživel za zapahi. Mnogo, mnogo ceneje bi bilo tega notoričnega zločinca pogledati skozi muhico na puški ali spodnesti na vislicah. Zakaj torej milost zanj? Pravi odgovor se skriva v naši kulturi, ki izvira iz krščanstva. Tako verni kot neverni, hote ali nehote, zavestno ali nezavedno, imamo privzgojene vrednote krščanstva. To uči, da moramo odpuščati. Milost odpuščanja nima neposredne zveze s čustvom ljubezni. Ravno nasprotno. V odpuščanju moramo potlačiti svoja maščevalna čustva. Toda kljub temu odpuščamo zaradi ljubezni. Ne zaradi kakršnegakoli občutka privlačnosti, ki bi jo čutili do zločinca, sovražnika ali nasprotnika, temveč zaradi ljubezni do Boga. Ko odpuščamo, dokazujemo svojo ljubezen do njega, saj nam je on po Kristusu posredoval svojo voljo. Vsi smo njegovi otroci, in kar storimo

drugemu, storimo njemu. Krščanska ljubezen do Boga je hkrati in enako tudi spoštovanje Boga. To pa se v največji meri privzgoji s starševsko ljubeznijo.

Toda civilizacija se ni začela s krščanstvom. Kaj je potem civiliziralo antična ljudstva? Zagotovo antični človek ni bil enako civiliziran kot sodobni. Samo pomislimo na orgije nasilja, nad katerimi so se v arenah naslajali Rimljani. Čeprav se ubijanje v vojnah do danes ni končalo, pa je mirnodobna kultura sodobnega človeka neprimerno manj nasilna od antičnih prednikov. A kljub temu so Rimljani v vsakdanjem življenju spoštovali pisane zakone in krotili svoja čustva. Po mojem skromnem mišljenju je bil mehanizem, ki je antičnega posameznika civiliziral, analogen tistemu, ki je civiliziral kristjane. Vse antične civilizacije so se začele kot kraljestva. Spoštovanje do kralja je bil vzrok, da so bili posamezniki pripravljene potlačiti svoja čustva. Modri kralji so uvideli, da so civilizirane vrednote dobre za ljudstvo in so jih zato uzakonili. Kralj je bil personifikacija ljudstva in njegove volje. To spoštovanje do kralja na začetku ni izviralo iz koristoljubja ali strahu, saj kot sem že omenil, je bila voljna participacija članov skupnosti pogoj za njeno preživetje na dolgi rok. Po mišljenju znamenitega sociologa Webra, je to spoštovanje izviralo iz osebne karizme prvih kraljev. To spoštovanje po sociološkem učinku lahko enačimo s krščansko ljubeznijo do Boga. Predvidevam, da je mehanizem, ki je civiliziral neevropske narode, prav tako utemeljen v spoštovanju do Boga.

Krščanstvu lahko priznamo, da je v civilizaciji naredilo ogromen korak. Toda danes se tudi krščanstvo srečuje s krizo. Kristus je učil, da moramo ljubiti svoje bližnje kot samega sebe. Toda kakšen odnos naj imamo do neznanca na drugem koncu države ali na drugem koncu sveta? Kakšna čustva naj potlačimo ali gojimo do ljudi, s katerimi nas ne veže nobena izkušnja? Kaj naj današnji starši z ljubeznijo učijo svoje otroke, da bomo preseгли okvire preteklosti?

4.2 ZAKAJ IN ČEMU LJUBEZEN?

Ljubezen zapoveduje in vodi v harmonijo (skladnost). Ljubezen zapoveduje slogo. Ljubezen zapoveduje bratstvo. Ljubezen ne zapoveduje sloge, kot jo je razumel Hitler in nacisti, ko so zahtevali brezpogojno poslušnost in disciplino državljanov v dobro moči in ekspanzije države. Ljubezen ne zapoveduje bratstva, kot ga je razumel Stalin in boljševiki, ki so v prvem videli velikega brata, ki ima v dobro skupnosti dolžnost odločati o življenju in smrti svojih sobratov. Si predstavljate starše, ki bi svoje otroke takole učili odnosov v družini: »Naj močnejši med vami podjarmi in izkorišča šibkejšo brate in

sestre! Naj močnejši med vami zapoveduje ostalim bratom in sestram, kako naj se vedejo! Naj močnejši kaznuje neposlušne, kakor se mu zdi potrebno! Naj močnejši pobije šibkejše, da bo manj lačnih ust pri hiši! ...« Starševska ljubezen nam zapoveduje: »Ne žalite svojih bratov in sester! Nikoli ne položite rok nanje! Ozirajte se eden na drugega! Skrbite eden za drugega! Pomagajte bratom in sestram v stiski! Pravično si razdelite zapuščino! ...«

Ljudje v splošnem eden do drugega ne čutimo kot bi bili pravi bratje in sestre. Ali potem zadošča sočutje? Sočutje nas pripravi do tega, da spustimo kovanec v klobuk berača. Sočutje nas pripravi do tega, da se odzovemo na dobrodelne akcije. Toda ali to zadošča? Ne moremo si privoščiti, da bi razdali vse premoženje, saj bi s tem prizadeli lastno družino. Že tako nam država z različnimi davščinami pobere do 2/3 zaslužka. Nismo slepi in vidimo, kako na eni strani država razsipno troši davkoplačevalski denar in na drugi strani ni zmožna omogočiti dostojnega življenja vsem državljanom. To nas navdaja s strahom in skrbjo za lastno usodo in naše sočutje do drugih moramo skrbno tehtati, da ne bi ogrozili prihodnosti svoje družine. Nacisti so svoj podmladek vzgajali tako, da so jih naučili zatreti sočutje. Današnja družba nam z vsemi sredstvi poskuša vbiti v glavo, da je tekmovanje ključ napredka, in da so krivična razmerja v socialnem položaju posameznikov posledica razlik v sposobnostih. Ustvarili so iluzijo, da so take razlike koristne za vse, saj naj bi na dolgi rok z napredkom družbe pridobili tudi revni. Ustvarili so iluzijo svobodnega posameznika, ki si s svojimi podedovanimi sposobnostmi, bojevitostjo in marljivostjo izbori prostor pod soncem, ustvari družino in dom. To naj bi bil ideal srečnega življenja. Seveda nobena družba ne more preživeti brez sloge. Vse osebne vrline, ki so potrebne za vzdrževanje nujne složnosti, so morali oblastniki zato spretno izpeljati iz podedovanih (privzgojenih) dogem, kot so narod, domovina, vera, bog, slava, tovarišstvo, zvestoba ipd. Kot take (ker so pač dogme) so bile in ostale izven politične diskusije in hkrati omejene na predpisane vzorce obnašanja, ki niso postavljali pod vprašaj neskladja z darvinistično tekmovalnostjo. Tudi sočutje je promovirano na enak način. Obstajajo tri bolj znane dobrodelne organizacije, ki pobirajo prispevke in jih delijo revnim. Tako naj bi opravile, kar naj bi sočutje imelo družbeno koristnega opraviti. Sicer obstaja tudi socialna zakonodaja, ki določa socialne pravice in s tem povezane transferje. Tudi socialna zakonodaja ni nujno v funkciji sočutja, temveč enako kot vsa ostala zakonodaja, je tudi v funkciji večje moči države. Na eni strani povečuje občutek pripadnosti, na drugi strani pa opravičuje vse vrste obdavčitev. V parlamentu lahko zato neovirano povzdigujejo tekmovalnost. Na ta način se izvorno človeško

sočutje kot politični motiv potiska na družbeni rob. Oblastniki za doseganje svojih pritlehnih ciljev spretno manipulirajo tudi z filozofskimi strujami. Ne slučajno so namenili kar precej medijske pozornosti tudi neodarvinizmu. Pripadniki te šole najdejo razloge za žrtvovanje posameznika v prid skupnosti v preživetju posameznikovih genov ali celo samo v preživetju njegovih idej. Iz tega bi lahko sklepali, da je ljubezen recept preživetja in uspeha. Sam upam, da to zadnje drži za človeka kot vrsto. Vendar za posameznika to ne velja vedno. V resnici se boj, tekmovanje in prevlada v nešteto primerih izkažejo kot boljša opcija za ohranitev in razširjanje genov ali idej. In vendar se posamezniki iz ljubezni odločajo v nasprotju s tem. Ljubezen se kaže kot mogočna sila, ki posameznika, tudi v nasprotju z lastnimi interesi, žene v dejanja, ki bodo koristila tistim, ki jih ljubi. Vendar ljubezen ni v funkciji preživetja. Ključ do razumevanja napake v razlagi je v končnem cilju dejanj. Po mnenju neodarvinistov je končni cilj preživetje vrste in je ljubezen samo sredstvo. Jaz v nasprotju s tem verjamem, da je končni cilj sama ljubezen (harmonija) in upam, da se bo preživetje človeške vrste izkazalo kot sredstvo uresničitve ljubezenske ideje.

Če pogledamo za dimno zaveso, ki jo ustvarjajo od privilegiranega sloja vodeni mediji, v vpregi z nekaterimi od državnih institucij odvisnimi intelektualci ugotovimo, da je darvinistično tekmovanje v sedanjem obsegu koristno samo za privilegiran sloj in je v škodo skupnosti tako znotraj držav kot tudi globalno. Za navadne smrtnike je zato edina politična opcija tista, ki vodi k večji skladnosti in zmanjšuje darvinistično tekmovanje. V nacionalizmu in kapitalizmu moramo prepoznati načela pretirane darvinistične tekmovalnosti, ki je tuja starševski ljubezni. Mar niso razpad socialnih sistemov, propad vrednot in degradacija okolja zadosten razlog, da posumimo v sistem pravic, kakršen je bil ustoličen z buržoaznimi revolucijami? Komunizem sicer ne propagira tekmovalnosti, žal pa se ne brani uporabe nasilja, ki je pravzaprav najslabši vidik tekmovalnosti.

Civiliziran in, hočeš nočeš, tudi neciviliziran svet bosta sedanjo krizo preživela samo z žrtvijo. Pri tem imam v mislih le samoodrekanja tistih, ki imajo dovolj in preveč in nikakor ne žrtvovanja drugih. Paradoksalno dandanes leži največja prepreka tej rešitvi v splošno sprejetih humanističnih idealih, ki jih v največji meri povzema socializem. Takoj ko nekdo začne govoriti o humanizmu, svobodi, enakosti in bratstvu, dobromisleči ljudje planemo (tudi jaz sem nekoč) na to kot petleten otrok na bonbončke, ki mu jih ponuja prijazen striček v črni limuzini. Ampak, ko enkrat sedemo z njim v avto, je prepozno. Striček je pedofil. Svoboda, enakost in bratstvo so protislovní

pojmi. Tega ne opazimo samo zato, ker nam jih stalno trobijo skupaj. Skoraj vsak od nas ima drugačne pojme o tem, koliko svobode in enakosti bi družba morala priznavati. Ta nedefiniranost mej med nasprotujočimi vrednotami je bianko menica oblasti za mnoge anomalije, ki smo jim priča. Ni pa vse krivda oblasti. Humanizem sam na sebi postavlja človeka oziroma njegove potrebe kot merilo sveta, kar ljudje preprosto razumemo, da moramo s pomočjo države iskati svojo srečo. Kaj ni ravno ta humana želja na primer Slovence potegnila v klavnico divjega kapitalizma? Nekdo nam je prišepnil, da bomo v kapitalizmu imeli še večje plače, lahko vozili večje avte in tako dalje. Kaj pa naj bi bila drugega prava mera družbe, kot posameznikove želje in potrebe? Iz pričujoče enotne politične teorije izhaja, da je prava mera države in družbe želja ljubečega očeta za svoje otroke. Vendar se na ta, sicer podoben, a v resnici epohalno drugačen način, humanizem ni nikoli definiral, saj ima njegova sodobna oblika izvor v istem miselnem razsvetljenskem svetu kot ga imajo buržoazne revolucije. Če bi se namreč definiral tako, potem bi morali njegovi protagonisti priznati ljubezen kot vir vseh zakonov. Tega iz razlogov, ki jih navajam drugje v tem tekstu, seveda niso mogli. Razlika med enotno politično teorijo in humanizmom, je razlika med vzrokom (ljubezen) in posledico (svoboda, enakost, bratstvo). Te tri pojme zato lahko pravilno razumemo in tolmačimo samo v kontekstu njihovega vzroka – ljubezni.

Zatorej skupnost lahko služi samo tistim željam, ki posameznike vodijo v harmonijo z drugimi. Če na tem mestu povzamem starševsko zapoved: »Ne žalite svojih bratov in sester! Nikoli ne položite rok nanje! Ozirajte se eden na drugega! Skrbite eden za drugega! Pomagajte bratom in sestram v stiski! Pravično si razdelite zapuščino! ...«, potem lahko ugotovimo, da skupnost primarno sploh ne more služiti željam posameznika, temveč lahko služi le izvajanju starševske zapovedi. Vse legitimne želje (pravice) posameznika izhajajo iz te zapovedi.

V poglavjih, ki sledijo, bom razložil, na kakšen način se mora človeštvo dvigniti na naslednjo stopnjo civilizacije. Pokazal bom, da mora v ta namen potlačiti pretirana nacionalistična čustva, otroško dojemanje lastnine in fascinacijo s svobodo.

Svoboda, enakost, bratstvo

5.1 SVOBODA

Vzgojeni v duhu svobode bomo po vsem tem vzklknili: »Kaj pa naša osebna svoboda? Mar nimamo pravice, da živimo svoje življenje? Zakaj bi se ozirali na večino, če nam njena načela ne ležijo? Zakaj bi morali plesati npr. kolo, če pa si želimo polke (ali obratno)? Ne damo svobode, ki so si jo naši predniki priborili s toliko truda in krvi!« Res, ljubezen ne postavlja svobodo nad ostale vrednote. Zdi se celo, da je svoboda v nasprotju z zapovedjo, da se oziramo eden na drugega, ali da moramo pomagati bratom in sestram v stiski.

5.1.1 Duhovna svoboda

Ljudem je dana svoboda, ki jim jo nihče ne more vzeti. To je svoboda izbire med dobrim in zlim. Te svobode posamezniku nihče nikoli ne more vzeti. Niti, če ga pribije na križ. Razbojnik, ki je bil križan hkrati z Jezusom na njegovi desni strani, se je na križu pokesal svojih dejanj in Jezus mu je obljubil nebesa. Čeprav prabit na križ, je še vedno imel možnost izbire. To svobodo bom poimenoval duhovna svoboda.

5.1.2 Prostost

A duhovna svoboda pravzaprav nikoli ni bila predmet politične razprave. Ljudje si od nekdaj želimo in potrebujemo tudi neko drugo svobodo. Nikakor ne želimo biti pribiti na križ. Ne želimo biti vezani na domačo vas. Ljudje hočemo uživati prostost. Želimo svobodno potovati, uživati v lepoti divje narave, na samotnih plažah itd. Žal take želje vse težje uresničujemo, saj se naša zemeljska obla ob človeški hiperprodukciji zelo hitro polni. Absolutne prostosti, ki bi posamezniku omogočala popolnoma neovirano gibanje, že davno ni več, čeprav si jo vsakdo od nas vsaj občasno zaželi.

Človekovo hrepenenje po moči in volja po obvladovanju okolice zajema tudi željo po nadzoru drugih ljudi, še posebno šibkejših in daleč presega varne meje prirojenih ali ponotranjenih zavor, ki so, če že obstajajo, vezane le na krog družine oziroma razširjene družine, kakršno je nekoč predstavlja rodovna skupnost. Med civiliziranimi ljudmi, posamezniki znotraj skupnosti tekmujejo celo v razmerah izobilja, vsaj kadar se potegujejo za naklonjenost pripadnic ali pripadnikov nasprotnega spola. Drugače kot živali, za katere se zdi, da imajo biološko vgrajene zavori, ki preprečujejo nepotrebno trošenje energije, po tem, ko se je v ritualnem boju pokazalo, kdo je močnejši samec, ljudje takih zavor nimamo. Živalske vrste se morajo za svoj obstoj boriti z drugimi živalskimi vrstami in s surovo naravo samo. Ljudje nimamo več nobenega sovražnika razen nas samih. Sožitje različnih ljudi v civilizirani skupnosti je bilo do danes možno le ob prisotnosti primerne grožnje in kazni.

Ljudje smo po naravi dobri, vendar ne dovolj dobri, da bi lahko živeli brez zunanjih omejitev in počeli samo tisto, kar nam zapoveduje naša narava. Tudi lepo vzgojene ljudi občasno premagajo čustva, in če v takih trenutkih posameznik ne bi čutil strahu pred kaznijo, kdo ve koliko bi se nas zadržalo? Skupnost predstavlja posamezniku zaščito pred nasiljem drugih ljudi. Skupnost je našim prednikom dodelila mesto v votlini poleg ognjišča preko noči in podnevi spremstvo za varnejše gibanje v divjini. Človeška potreba po varnosti se nanaša na varno bivanje in varno gibanje. Od trenutka, ko je človeški rod napolnil zemeljsko oblo, je prostost posameznika odvisna od zagotovil skupnosti, ki se nanašajo na varno bivanje in gibanje. Prostost je osnovna vrsta pravice, lastna vsem organiziranim človeškim družbam. Tukaj imam v mislih prostost kot odsotnost fizičnega nasilja. Fizično nasilje med polnopravnimi člani skupnosti ni bilo zaželeno niti med divjaki in seveda ni bilo dovoljeno v nobeni civilizaciji. S stališča posameznika je prostost enaka možnosti uživanja prostora in časa, brez groženj in nasilja.

Kdorkoli je že letel, npr. je pilotiral letalo ali kako drugo letalno napravo, mi bo zlahka pritrdil, da letenje zelo intenzivira občutek prostosti. Dejansko vsako gibanje po divjini povzroča občutek večje prostosti v primerjavi s tem, na kar smo civilizirani ljudje navajeni. Gibanje po divjini ne pomeni, da smo brez omejitev. Pomeni le, da smo brez družbeno pogojenih omejitev (kar se tiče gibanja). Občutka svobode nam ne zmanjša dejstvo, da je na naši poti na primer skala, ki je ne moremo preplezati. Lahko jo pač obidem. Taka je pač naravna ovira. Enako bi bilo, če bi bil namesto skale zid, če seveda ne bi bilo zakonov, ki prepovedujejo prečkati privatno posest. Vsekakor zakoni ne obstajajo samo zato, da nam omejujejo prostost. Prav nasprotno, situacija

bi bila mnogo hujša brez zakonov. Drugi ljudje so lahko več kot samo ovira na poti posameznika po divjini. Lahko predstavljajo resno grožnjo. Samo obstoj pravil omogoča ljudem uživanje prostosti brez nuje, da bi se zanj morali bojevati. V divjini lahko celo običajni ljudje postanejo sovražni, če se jim posameznik preveč približa. Sovražno razpoloženi posamezniki zožujejo prostost drugih z golim dejstvom, da obstajajo. Vsaka grožnja in nasilje zmanjšuje prostost. Povprečen posameznik si ne privoščiti prehoda preko zloglasnih območij. Prav tako raje zapusti bivališče, če je stalno pod pritiskom groženj sosedov.

Drugi vidik prostosti je povezan z nasprotjem gibanja, in to je nemoteno bivanje na enem mestu. Potreba po nemotenem bivanju na enem mestu ima mnogo oblik v odvisnosti od tega, kdo, kdaj in kje je dobrodošel ali nezaželen. Povprečen posameznik je najraje sam na stranišču, je najraje v dvoje, kadar se ljubi in želi biti v družinskem krogu vsaj nekaj ur na dan. Te vrste potreb družba pokriva z zagotavljanjem nedotakljivosti stanovanja. Ljudje smo tudi biološko prisiljeni na stike izven družinskega kroga. Moramo se družiti. To pomeni, da se moramo srečati na enem mestu ob istem času. To vrsto potrebe družba pokriva z zagotovitvijo pravice do druženja. Ta vrsta pravice ima dva vidika. Prvi vidik je zagotovilo, da nihče, niti oblast, nima pravice preprečiti druženja, kadar ljudje to hočejo. Drug vidik pravice druženja je, da nihče, ki ni dobrodošel ali povabljen, druženja ne sme motiti. Z drugimi besedami, ljudje potrebujemo javni prostor, kot sestavni del prostosti, kjer se lahko srečujemo s komer hočemo.

Poleg stanovanjskih potreb ljudi, posameznikovo svobodo prostega gibanja zožujejo tudi ekonomske potrebe. Polja in nasadi pač ne morejo biti sprehajališča ali lovišča.

Celo sam v naravi, posameznik ni vedno enako prost. Če prostost pomeni uživanje prostora in časa, potem ostati zapuščen sredi puščave človeku ne pomeni prostosti. Uživanje pomeni tudi, da posameznik ne strada ali trpi kako drugo fiziološko pomanjkanje. To pomeni, da dokler mora človek delati za potešitev bazičnih fizioloških potreb, ni popolnoma prost. Ali je prost človek, ki mora delati 16 ur na dan, da si lahko poteši lakoto? Ali je prost tisti, ki mora delati 8 ur na dan? Lahko gre kadar hoče in kamor hoče, vendar kamorkoli pride, še vedno mora delati 8 ur na dan in več. Tisti, ki so tako dobro preskrbljeni, da jim za pokritje svojih potreb ni potrebno delati, tistih, ki morajo za svoje preživetje delati, ne smatrajo za svobodne.

Ljudje za preživetje in razvoj potrebujemo vodo, hrano, gorivo in še mnoge druge naravne vire. Zdravi in razumni ljudje ne zahtevamo, da nam kdo da

ribo, ali da nas nauči loviti ribe. Zahtevamo, na bazi zapovedi ljubezni, da nam da ključ do našega deleža morja, jezera ali reke in si bomo ribe naložili sami. Kdor nima zadostnega dostopa do naravnih virov, je zaslužjen s strani tistih, ki ga imajo v presežku.

Danes prostost zagotavljajo pravice, kot je nedotakljivost posameznika in njegove posesti, pravice, ki zagotavljajo svobodo gibanja, pravice, ki zagotavljajo svobodo združevanja ipd.

Država s svojo močjo državljanom zagotavlja souporabo in porabo skupnih naravnih virov. V ZDA na primer država določa ceno nafte, ki se načrpa na ozemlju ZDA in ta cena je mnogo nižja od tržne. Na ta način imajo državljani ZDA zagotovljeno relativno dokaj nizko ceno goriva. Čeprav je prostost človekova velika potreba in želja, je ni mogoče deklarirati kot pravico samo na sebi, saj je nobena država svojim pripadnikom ne zmore zagotavljati v neomejenih količinah. Namesto tega lahko govorimo samo o obsegu prostosti. Ta pa je premo sorazmerna z deležem naravnih virov, ki jih posameznik poseduje, uporablja sam, souporablja z drugimi ali troši. Na tem mestu moramo ugotoviti, da uveljavljene človekove pravice ne zagotavljajo vsakemu posamezniku enake prostosti. Zaradi lastnine nad naravnimi viri je prostost porazdeljena zelo neenakomerno in odvisna od bogastva posameznika. Pravična porazdelitev naravnih virov je zagotovo zapoved, ki izhaja iz načel ljubezni in skladnosti, vendar ni v interesu močnejših. Ljubezen zapoveduje, da mora biti pravična razdelitev najmanj enakomerna, če že ni v korist šibkejših. Absurdno je, da morajo v dobi avtomatizacije in robotizacije posamezniki in celo otroci delati 12 ur in več na dan, da bi si zagotovili osnovno preživetje. Države uporabljajo vsa sredstva, da vzdržujejo ta perverzni družbeni red. V tej perspektivi tudi najbolj razvite države še vedno čepijo v fevdalizmu.

5.1.3 Politična svoboda

Svobodo posameznika v luči družbenih norm bom poimenoval politična svoboda. Vsakemu posamezniku je jasno, da bodo tisti, ki najbolj izpolnjujejo družbene zahteve, nagrajeni z ugledom in bogastvom – lahko si bodo kupili več prostosti. Tisti, ki delujejo proti normam družbe, bodo kaznovani – vzeta jim bo prostost. Sodobno pojmovanje politične svobode, utelešeno v *Listini o človekovih pravicah*, posamezniku zagotavlja svobodo veroizpovedi, jezika, političnega ali drugega prepričanja. To pomeni, da naj bi bila posamezniku zagotovljena prostost ne glede na našete karakteristike, torej tudi, kadar

so drugačne ali celo v nasprotju z večinsko populacijo. Toda to je premalo. Prostost, ki jo zagotavlja toliko opevana *Listina o človekovih pravicah*, je prostost služabnika, ki se mora udinjati tistim, ki imajo v lasti naravne vire. Ljudje potrebujemo več svobode. Ljudje potrebujemo enak dostop do naravnih virov.

Mnogi posamezniki se ne marajo uklanjati normam večine, razen tistim, ki razumljivo vsem zagotavljajo isto svobodo in enak dostop do naravnih virov. Tako svobodo v splošnem potrebujemo in taka definicija svobode bi morala postati relevantna za vse in vedno, saj nihče vnaprej ne more vedeti, kdaj se bo znašel v manjšini. Torej, država naj zagotovi vsakemu posamezniku prostost, ki je omejena samo z enako prostostjo drugih, vključujoč enak dostop do naravnih virov. Od posameznika ne sme v zameno terjati nič drugega kot spoštovanje enake prostosti drugih in spoštovanje obveznosti, s katerimi pokrije minimalne stroške vzdrževanja takega reda. Z drugimi besedami, katerekoli zapovedi, ki se ne nanašajo na prostost vseh, izbranemu posamezniku v primeru kršitve ne smejo odvzeti te prostosti. To je definicija svobode.

To je nova definicija svobode. Tako definirano svobodo bom poimenoval optimalna svoboda, saj omogoča maksimalno možno prostost vsem ljudem, ne nudi pa seveda maksimalne (po njegovih lastnih željah) prostosti posamezniku. Kot vemo namreč, so posameznikove želje po prostosti skoraj neomejene. Vsaka dosedanja definicija svobode je to optimalno možno prostost ljudem zmanjševala. Vsaka dosedanja definicija svobode je vsebovala tudi moralne, oziroma boljše rečeno, vrednostne omejitve vladajočega razreda, ki so presegale zahtevo po nenasilju. Veljavna buržoazna definicija svobode omejuje s privatno lastnino. Kaznovan si z ječo, če imaš na svojem računalniku piratsko kopijo filma. Paradoksalno, glede na izbrano ime, je socialistična praksa (definicije svobode niti ni bilo) omejevala svobodo družjenja (socializiranja). Do danes je vsaka družba imela svoj vrednotni sistem (moralo), v prisposobi prisilni jopič, v katerega je, z ustreznim izgovorom o moralnosti, oblekla in uklenila golo svobodo. Upam, da se bo po tem, kar smo spoznali o protislovni naravi države in družbe, to uklenjanje svobode za vedno končalo. Sam si te optimalne svobode ne želim zato, da bi bil prost moralnih okvirov družbe, ki me je soustvarila. Želim si jo zato, ker me varuje pred norostjo večine. Če pustim, da se definicija svobode prikroji v dobro širjenja popolnega moralnega kodeksa, po meri mojih moralnih načel, s tem samo pletem prisilni jopič, s katerim bo realna oblast, ustoličena od zapeljane večine, s posebnim veseljem uklenila mojo svobodo. Nekako se mi namreč zdi, da ljudje mojega prepričanja, še dolgo ne bomo v večini.

Optimalna svoboda (brez dodatnih moralnih norm) je seveda katerikoli zdravi moralni družbi tuja. A tu ni nič narobe. Spoštljiv in dobrasrčen posameznik, ki se na primer odloči živeti med ozdravljenimi alkoholiki, pač ne bo javno pil, čeprav mu definicija svobode to popolnoma omogoča. Posameznik se bo tej svobodi, za čas, ko živi med temi ljudmi, v določeni meri voljno odrekel. Prava družba, kjer vladajo zaupanje in ljubezen, od posameznika pričakuje dolžno ravnanje. Dolžno ravnanje je altruizem, je resnično samoodrekanje ravno tej optimalni svobodi! Za dolžnim ravnanjem v pravi družbi ne more stati prisila, saj bi to pomenilo, da zaupanja ni.

Tudi, če si bomo ljudje kdaj priznali pravico enakega dostopa do naravnih virov, le-te ne bomo mogli uživati brez obveznosti. Ker smo ljudje po naravi tudi tekmovalni, je v civilizirani družbi vsakršno pravico potrebno vzdrževati z organizirano prisilo. To je odraz dejstva, da brezzakonje vodi v kaos in do sedaj še nihče ni priskrbel nasprotnega dokaza. Če nekdo s pištolo grozi in pretepa nemočnega, je dolžnost policije, da reagira. Brez policije je svoboda šibkejšega čista iluzija. Oblast je organizacija, ki ima po definiciji suverenost nad ozemljem države in monopol nad nasiljem, zato lahko pobira davke ter z njimi vzdržuje potreben represivni aparat. Edino oblast lahko brez kazni uporablja grožnjo in nasilje. Splošno prepričanje danes je, da ima oblast moč, dano od ljudstva, in zato mora poslušati njegovo voljo. Ustavnopravno gledano, je oblast omejena tudi s človekovimi pravicami in svoboščinami, ki jih mora spoštovati in vzdrževati, brez oziranja na voljo večine. V tem trenutku, soočeni z globalno ekonomsko krizo, večina že verjame, da bi morala državna oblast prističi peruti finančnim magom, povečati nadzor nad trgovinami in izboljšati socialne sisteme. Toda ljubezen državi tega ne zapoveduje. Ljubezen zapoveduje skrb za druge vsakemu posamezniku, a ne suvereni oblasti. Ne pozabimo, suverenost pomeni superiorna sila. Ljubezen ne zapoveduje s silo. Oblast tako ali tako sama ničesar ne ustvari. Vse izterja od državljanov. Karkoli naredi oblast v dobro ljudi, je v kali okuženo z nasiljem. Zato ima ljubezen za oblast eno samo zapoved: »Ne polagaj roke na svojega brata!« Zveni skoraj absurdno. Suverena oblast, ki nima sile, ne obstaja. Ljubezen to ve, saj ni neumna. Edino opravičilo sile je samoobramba. Oblast sme in mora uporabljati grožnjo in silo samo zato, da zaščiti nemočne pred nasiljem drugih. To je zapoved ljubezni. Edino, kar sina, ki je položil roko na svojega brata, opravičuje pred slehernimi starši, je sorazmerna samoobramba ali obramba ostalih bratov pred nasiljem prvega. Dobri nameni ne morejo opravičiti nesorazmernega nasilja. Enako velja za norveškega nacionalista Breivika, kot to velja za vsako državo, tudi t. i. socialno. Teorija družbene

pogodbe se v tej luči pokaže zgrešena na celi črti. Kakršnakoli pogodba, ki jo posameznik podpiše pod prisilo, ne velja. Države brez prisile ni, torej je vsako govorjenje o družbeni pogodbi v režiji države skregano samo s seboj.

Ljubezen torej zapoveduje suvereni sili – državi, da zagotovi vsakemu posamezniku prostost, ki je omejena samo z enako prostostjo drugih, vključujoč enak dostop do naravnih virov. Ljubezen tudi zapoveduje državi, da ne sme od posameznika v zameno terjati nič drugega kot spoštovanje prostosti drugih in spoštovanje obveznosti, s katerimi pokrije minimalne stroške vzdrževanja takega reda. To je definicija svobode. Vendar ne pozabimo, svoboda posameznikov je zapovedana državi in oblasti, ne posamezniku. Ta zapoved državi in oblasti izhaja iz ljubezni, ki zahteva nenasilje oziroma čim manjše nasilje, ker je osnovno bistvo države suverena sila. Na ta način je posamezniku svoboda omogočena. Zapoved ljubezni svobode ne povzdiguje v vrednoto, ki bi jo morali častiti na proslavah in ji postavljati spomenike. (Optimalna) svoboda pomeni uživanje prostora in časa brez kakršnihkoli moralnih dolžnosti. Ni razloga, da bi morali uživanje povzdigniti v vrednoto. Kdo si pa ne želi svobode?

Ljudje za uživanje ne rabimo nobenega ukaza, ne podprtega s silo, niti podprtega z zapovedjo staršev ali drugih avtoritet. Ista ljubezen, ki zaradi načela nenasilja državi prepoveduje kršiti optimalno svobodo posameznika, narekuje vsakemu posamezniku, naj si to svobodo sam, po svoji volji, omeji, tako kot mu to narekujejo ostale zapovedi. A posameznik je v očeh starševske ljubezni v tej odločitvi svoboden duhovno in politično.

5.2 ENAKOST

V nasprotju s svobodo, ki si jo vsi želimo, je enakost ideal samo za manj premožne in revne. Enakost je iz določene perspektive v nasprotju z optimalno svobodo. Optimalna svoboda po definiciji sami pomeni enak dostop do naravnih virov in s tem precej izenačuje možnosti vsakega posameznika. Kdor ima zagotovljeno prehrano, kurjavo in prostor za bivališče zase in za svoje otroke, ima namreč precej enakopravnejši položaj pri pogajanju. Ni mu treba v strahu prenašati poniževanja brezsrčnih managerjev ali sprejemati dela v neznosnih razmerah za mizerno plačilo. V tej luči torej nasprotja med optimalno svobodo in enakostjo ni. Vendar ljudje načela enakosti ne razumemo samo kot enakost pri dostopu do naravnih virov. Človeške želje so brezmejne. Po tem, ko so puntarski tlačani zavzeli grad, so si sami postregli za grofovo mizo, njega in njegovo družino pa so poslali delat na polja. Podobne

in hujše menjave vlog so se dogajale tudi v oktobrski revoluciji med delavci in kapitalisti. Ljudje neenakosti ne prenašamo prav dobro. Zavist je v človeški duši ukoreninjena zelo globoko. Zavistno obnašanje (užaljenost, odklanjanje sodelovanja) ob neenaki nagradi so raziskovalci zabeležili med primati, nižjimi vrstami opic, kot so kapucinke in tudi med psi. V plemenskih skupnostih, kjer so veljali še pristni odnosi, je bila ekonomska enakost pravilo. Pred začetkom civilizacije, ko je bila človekova materialna kultura še na nizki stopnji, je bila ekonomska enakost med člani plemena zadovoljivo dosežena z enakostjo dostopa do naravnih virov. Ekonomsko enakost na tem mestu definiram kot enakost v premoženju. Delitev dela še ni bila posebno razvita in enakost dostopa do naravnih virov je zagotavljala pravična menjalna razmerja. Ob tem moram omeniti, da enakost med člani plemena ni pomenila enakosti med plemeni. Ta so bila ravno zaradi razlik v velikosti in atraktivnosti teritorija skoraj permanentno v medsebojnem vojnem stanju. Ekonomska neenakost znotraj skupnosti se je v človekovem razvoju pojavila tako rekoč sočasno s civilizacijo. Verjetno je preveč predrzno postaviti tezo, da je bilo brzdanje zavisti predpogoj civilizacijskega razvoja. Vendar je res tudi, da do danes še nobena družba ni bila sposobna dokazati nasprotno. Ljudje smo neenaki po naravi. Eni so lepi, drugi smo manj lepi, eni so pametni, kakšni celo genialni, drugi so povprečni, nekateri zabiti, nekateri žal retardirani. Eni so močni in zdravi, drugi šibki in bolehn. Eni so komunikativni, drugi zaprti vase, neveščki sodelovanja. Eni so polni energije, marljivi kot mravlje, drugi mirni, premišljujoči, osredotočeni na duhovne vrednote, tretji so veseljaki, ki jim je družba prijatelj pomembnejša od pridobitnosti, in so tudi taki, ki so vsega po malem. Ekonomska neenakost izvira iz različne sposobnosti in marljivosti posameznikov. S tem pa nikakor ne trdim, da v nebo vpijoče razlike med revnimi in bogatimi, kakršnim smo priča danes, ustrezajo omenjenim razlikam, kaj šele, da bi bile pravične. Znotraj družine, kjer vladajo pristni odnosi ljubezni, individualne razlike v sposobnosti nikoli niso povzročile ekonomske neenakosti, saj se je pridobljeno premoženje delilo. V civilizirani družbi, med ljudmi, ki jih ne vežejo sorodstvene vezi, kjer so odnosi neosebni, urejeni z zakoni, je neenakost tako rekoč naravno stanje stvari. Ljubezen zapoveduje enak dostop do naravnih virov. To je dokaz, da buržoazija, s povzdigovanjem enakosti v ideal revolucije, nikoli ni mislila prav resno. Nehumane razlike v premoženju, kakršnim smo priča, so v prvi vrsti posledica monopolizacije naravnih virov (privatne lastnine naravnih virov) in zlorabe umetnih monopolov, kot na primer denarne politike in pojma intelektualne lastnine s strani vladajočega razreda, torej

uzurpacije svobode, ne pa posledica različne sposobnosti posameznikov. V tem trenutku je z zadovoljivo natančnostjo zelo težko ugotoviti, kakšne bi bile ekonomske razlike med ljudmi, če bi odpravili omenjene monopole in vzpostavili pravičen dostop do naravnih virov, kot zapoveduje ljubezen. Zagotovo bi se razlike hitro zmanjšale, vendar bi jih nekaj verjetno ostalo. Ljubezen ne zapoveduje popolne ekonomske enakosti. Noben razumen oče ne zahteva od marljivega sina, da svoje prihodke deli z lenim bratom. Vendar si želi harmonije in je srečen, če marljivi sin, kljub vsemu, vsaj malo pomaga lenemu bratu in ga hkrati navaja k poštenemu delu. Ljubeč oče zapoveduje svojim zdravim otrokom, da morajo poskrbeti za bolnega, in je srečen, če ga poslušajo. Če si otroci pomagajo toliko, da nobeden ni v pomanjkanju, potem je oče zadovoljen. Če si delijo vse, tako prihodke kot trud, je zadovoljen še bolj. Toda ljubeč oče najde razumevanje tudi takrat, ko v hudi stiski, na koncu z močmi, en brat zapusti drugega, ki je omagal, in se poskuša prebiti do pomoči, čeprav se zaveda, da bo pomoč za omaganega morda prišla prepozno.

Iz povedanega lahko sicer sklenemo, da je natančno doziranje stopnje ekonomske enakosti oziroma neenakosti v družbi zelo delikatno opravilo, za katerega si težko predstavljamo, da bi ga lahko regulirali z zakoni pravne države. Toda naj nas ta sklep ne zavede. Zapoved ljubezni terja od nas vzpostavitev optimalne svobode, ki zajema tudi vzpostavitev enakega dostopa do naravnih virov. Pravno gledano, kot bom pokazal v nadaljevanju, se to da doseči zlahka. Taka enakost bo razvoj človeškega rodu popeljala svetlobna leta v prihodnost. To ne pomeni, da končni cilj naj ne bi bil popolna ekonomska enakost, kot se za harmonijo spodobi, vendar pa bi v tem trenutku zahteva po lekarniškem tehtanju marljivosti in lenobe, sposobnosti in boleznih posameznikov in temu ustreznega poplačila, samo zavrla nujno potrebni razvojni korak osvoboditve posameznika in družbe. Pri tem moramo upoštevati tudi razvojno stopnjo civiliziranega človeka. Kakor mu na eni strani prišepetava zavist, mu na drugi strani prišepetava egoizem. Dvomim, da bi poskus implementacije popolne ekonomske enakosti v družbi lahko potekal brez katastrofalnega razkola. Naredimo kot družba in cela civilizacija najprej prvi korak (udejanjimo optimalno svobodo in ustrezno enakost) in počakajmo, da se človeška narava zaradi tega spremeni na bolje. Potem bomo ljudje zreli za drugi korak.

5.3 BRATSTVO

Sodoben politični diskurz se z bratstvom skoraj ne ukvarja. Medvedjo uslugo so ideji bratstva naredili v Sovjetski zvezi, ko so z bratstvom

opravičevali vojaške intervencije v satelitskih državah. Bratstvo kot beseda je postalo tabu. Večino socialne zakonodaje se tako ali tako opravičuje oziroma utemeljuje z *Listino človekovih pravic*. Kadar to ne zadošča, se v vsakdanjem jeziku namesto bratstva praviloma uporablja beseda solidarnost.

Kot že napisano, odnos in medsebojno obnašanje bratov in sester, v mnogih sodobnih družinah, je vse prej kot bratsko. Ni malo primerov, ko tudi rodni bratje in sestre med seboj ne spregovorijo več besede in se tožarijo po sodiščih ali si celo strežejo po življenju. Sele, če na bratstvo pogledamo iz zornega kota ljubečih staršev, lahko razumemo idejo bratstva v pravi perspektivi. Medsebojna pomoč in težnja k harmoniji je tisto, kar nam zapovedujejo starši. Ideja bratstva presega idejo enakosti. Človeški rod je skozi vso svojo zgodovino praviloma znal poskrbeti za šibkejšo, četudi le-ti niso bili sposobni prispevati ustreznega deleža k skupni blaginji. Ko ljudje spoznamo, da smo vsi dediči iste ljubezni, se lahko začnemo vesti eden do drugega kot dobri bratje. Saj tako nas pravzaprav učijo vse veroizpovedi. Pri tem se moramo seveda zavedati meja bratske pomoči, da ne bi zašli na stranske poti, kakršne so ubrali komunisti. S silo so hoteli spraviti ljudi na »pravo pot«. Mnogi izmed komunistov so v to iskreno verjeli z vsem srcem. Vendar je prva zapoved bratstva mir, nenasilje. Od vseh družbenih pojavov in odnosov je ravno nasilje v največjem nasprotju z zapovedjo ljubezni. Moder oče ne pusti, da bi starejši sin pretepal mlajšega zato, ker se drugi ne uči. Pa je učenje dobro.

Slovenska država namenja za zdravstvo in socialno varstvo 24,2 % BDP (podatki za leto 2009). Po mišljenju socialno občutljivejših ljudi je to premalo, saj preštevilni živijo pod mejo revščine. Po mišljenju gospodarstvenikov je že to preveč, saj zaradi visokih dajatev nismo konkurenčni na svetovnem tržišču. Edina možnost, da bi bil volk sit in koza cela, je prerazporeditev dela bremena socialnega skrbstva na bogatejšo. Toda to bi zahtevalo spremembo volje parlamentarne večine, ki je do danes ni bilo možno doseči. Meja solidarnosti je popolnoma politična. Toliko kot skupina pač premoremo bratske ljubezni. Imperialna država tukaj ne daje nobene možnosti izbire. To velja tako za tiste, ki so prepričani, da je stopnja solidarnosti previsoka, saj po njihovem podpira špekulante in lenuhe, kot za tiste, ki menijo, da je ta stopnja solidarnosti prenizka in dopušča preveliko revščino nekaterih slojev. Ali je res samo večina upravičena, da zapove stopnjo solidarnosti, torej mero bratstva? Večina v ideji starševske ljubezni ne igra nobene vloge. V nadaljevanju bom pokazal rešitev, ki je skladna z idejo starševske ljubezni in lahko zadovolji obe strani, tako tiste, ki želijo več solidarnosti, kot tudi tiste, ki žele manj.

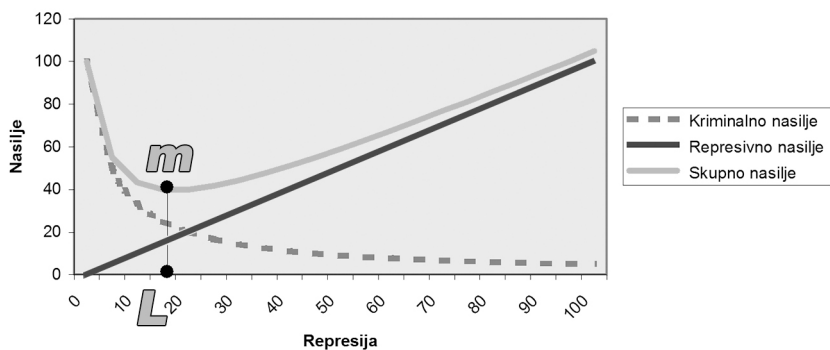
Ideja legitimne države in koherentne družbe

Oblast ima v rokah sredstva, s katerimi lahko od državljanov izsili neomejeno pokornost in plačilo dajatev, ki presegajo zmožnosti posameznikov. Spomnimo se samo boljševiškega nasilja v času po oktobrski revoluciji. Taka oblast zagotovo ni legitimna. Ni legitimna, ker uporablja skrajno nasilje za svoje vzdrževanje. Toda, ali so potem legalno izvoljene oblasti legitimne? Demokratična večina izvoljeni oblasti ne daje legitimnosti. Pojem »legitimno« v splošnem označuje tisto, kar je možno opravičiti brez uporabe prisile. Dovolj nasilja lahko »opraviči« katerekoli cilje. Nasilje nima zgornje meje. Čeprav ima oblast monopol nad nasiljem, je nasilje države, torej represivno nasilje, še vedno nasilje. Nasilje države samo na sebi se ne more izkazati z nobeno kakovostjo, ki bi ga jasno razlikovalo od nasilja posameznikov ali manjšine. Dejanja večine niso nobena garancija morale in pravičnosti. Genocid nad Armenci v Turčiji leta 1915 in etnocid fašistične Italije nad Slovenci v Julijski krajini med obema svetovnima vojnoma sta samo dva izmed mnogih opominov. Tudi sodobne države niso nobene izjeme pri uporabi prisile v nemoralne namene. Ne pozabimo Darfurja in mnogih drugih ozemelj, ki so doživela podobno usodo. Nasilje, ki ga država izvaja ali podpira s sredstvi izven svojih meja, je še vedno nasilje, ki služi interesom države. Nasilje države se ne manifestira samo kot teror policije, kadar s pendreki udriha po demonstrantih. Pod nasilje države štejem vse aktivnosti represivnega aparata: policije, vojske, davčnih uradov, inšpekcijskih služb, agencij, ki urejajo poslovanje bank, zavarovalnic ipd., skratka celoten državni aparat, ki skrbi za izpolnjevanje obveznosti državljanov (npr. pobiranje davkov) in za spoštovanje prepovedi.

Na tem mestu bom uvedel pojem legitimne države. Legitimna država je tista, ki ima svoje inštrumente naravnane tako, da teži k minimumu nasilja. To prikazuje diagram 1.

Diagram 1. Nasilje v odvisnosti od represije

V diagramu tri črte predstavljajo različne vrste nasilja. Drobo črtkana, padajoča črta hiperbolične oblike predstavlja kriminalno nasilje. Ta krivulja ima na začetku, torej tam, kjer ni suverene sile, visoko vrednost. Iz izkušenj namreč vemo, da v času razpada državnih institucij prihaja do ekscesnih primerov nasilja – ropanja, etičnih pobojev in obračunavanja med sosedi. Tako ravnanje dramatično upade zgolj z vzpostavitvijo nadzora suverene sile nad ozemljem. To se odraža v strmem padcu krivulje kriminalnega nasilja v levem delu diagrama. Stopnja kriminala se z zaostrovanjem kazenske politike zelo malo, če sploh, zmanjšuje, zato je krivulja kriminala proti desni strani diagrama bolj položna. Premica, ki se enakomerno vzpenja, predstavlja represijo – torej nasilje države, ki je lahko različno in odvisno od družbene ureditve in kaznovalne politike. Črta jaškaste oblike predstavlja vsoto nasilja, ki je rezultanta obeh, in so ga v končni konsekvenci deležni državljani. Diagram je grafični prikaz dejstva, da država s svojo represijo kot suverena oblast določa, oziroma če hoče tudi regulira, raven kriminala in skupnega nasilja. Več je represije, manj je kriminala, vendar vsota pada samo do določene točke. Z nadaljnjim povečevanjem represije rezultanta začne zopet rasti. V skrajnih primerih nasilje države preseže gorje, ki ga lahko neorganizirani posamezniki storijo eden drugemu. V podporo tej trditvi lahko predstavim podatke o številu umorov in številu zapornikov na 100.000 prebivalcev v ZDA, kjer so v zadnjih 20-ih letih zelo poostri kaznovalno politiko. Število zaprtih oseb na 100.000 prebivalcev v ZDA je od 313 v letu 1991 postopoma naraslo na 491 v letu 2005. Število umorov na 100.000 prebivalcev v ZDA je od števila 10,4 v letu 1991 postopoma padlo na 6,4 v letu 2005 (Wikipedia, »United States incarceration rate« in www.gapminder.org).

V diagramu točka m na krivulji skupnega nasilja označuje mesto najmanjšega nasilja. Točka L označuje potrebno represijo – torej nasilje države, ki je potrebno, da dosežemo minimum. Nič nasilja je ideal, ki ga verjetno še dolgo ne bomo sposobni doseči, saj mora država ščititi šibkejše pred nasilneži. Tudi kadar država ščiti samo prostost, sme uporabljati samo sorazmerna sredstva. Legitimna država je tista, ki teži k minimumu skupnega nasilja. Če to pravilo pretvorimo v drug jezik lahko rečemo, da mora in sme legitimna država praviloma imeti nadzor samo nad sledečimi področji:

- upravljanje z naravnimi viri;
- zakonodaja, sodstvo in policija;
- zunanja politika in vojska;
- državne finance: pobiranje davkov in razdelitev proračuna za zgoraj našete potrebe.

Pod upravljanje z naravnimi viri štejem:

- nadzor in skrb za ohranitev naravnih virov;
- razdelitev na državne, družbene in privatne;
- smotrno izrabo naravnih virov, namenjenih komunikacijam in potrebam države.

Na tem mestu lahko samo žalostno ugotovimo, da so sodobne države zelo daleč od legitimnosti in nič ne kaže, da bi katera imela namen to stanje popraviti. Pravzaprav smo ravno priča nasprotnemu procesu. Po četrto stoletja divjanja liberalizma se je nihalo zgodovine obrnilo v drugo smer in državni intervencionizem je skoraj čez noč postal globalni trend. Idejo legitimne države je v tem trenutku težko prodati. Svoboda je posmeh vsaki tradiciji in vrednotam. Identiteta, izročilo, navade, običaji, zapovedi in vrednote, ki so jih naši starši in naši predniki pred njimi mukotrpnost, z odrekani in tudi s krvjo branili in prenašali iz roda v rod, so na milost in nemilost prepuščeni posmehu in uničevanju tistih, ki se skrivajo za pravico svobode. Upravičen se zato zdi gnev množic, ki od države terjajo nujne ukrepe. Ljudje pričakujemo od države rešitev naših problemov, ker se na drugega ne moremo obrniti. Kot bi neveden jagenjček prišel po zaščito k volku. Ne pozabimo, da se sodobne države s svojo strukturo zgledujejo po rimskemu imperiju. Njihov cilj je ekspanzija. Če ne gre več navzven, potem pa navznoter. Rast za vsako ceno. Tudi, če je ta cena beda in obup množic, znotraj ali zunaj meja. Naj vas ne zavede leporečje ustav in propaganda medijev. Človekove pravice so samo prikladno sredstvo za povečevanje moči. V trenutku, ko ne služijo več temu namenu, jih oblast zavrže kot stare hlače. Sedaj, ko so naravni viri na robu

izčrpanja, je rast postala nemogoča. Imperij se je znašel pred svojo negacijo. Oblast bo hipoma pozabila na mnoge pravice. Ali zremo v zoro obdobja Velikega brata?

Ideja legitimnosti ne odvezuje posameznika zapovedi, izhajajoče iz ljubezni, torej tudi, da pomaga drugim v stiski, ker se ideja legitimnosti ne nanaša nanj. Nanaša se samo na državo, kot organizacijo, ki ima po definiciji monopol nad nasiljem. Ideja legitimnosti se ne nanaša na družbo, mišljeno v polnem pomenu te besede, saj smo ugotovili, da je družba definirana tam, kjer ni definirana država in obratno. Ideja popolne svobode brez obveznosti je moralni družbi tuja.

Pojem legitimne države ne samo odpira prostor, pravzaprav terja razvoj homogene družbe, torej družbe, kakršna je ustvarila modernega mislečega človeka, preden je nastopila civilizacija. Pojem legitimne države ponuja možnost reinkarnacije izgubljenega občutka resnične pripadnosti. Ponuja možnost, da se vrnemo v obdobje plemenitih divjakov v najboljšem pomenu te besede – ljudi, ki držijo besedo in držijo eden z drugim. Topel objem resničnih prijateljev in radost brezskrbne službe skupnim vrednotam. To možnost ponuja brez strahu pred diktatom večine ali tiranijo posameznikov. Homogene plemenske skupnosti so nekoč nudile posameznikom toplino in varnost, a so verjetno sčasoma zahtevale preveč. V predcivilizacijski dobi sta varnost in ekonomski obstoj posameznika izvirala samo iz pripadnosti plemenu. Izstop iz plemena je bil praktično nemogoč. Toplina plemena se je lahko spremenila v vročino, ki posamezniku ni bila več prijetna, vendar možnosti izstopa ni imel. Legitimna država odpira posamezniku možnost izstopa, družbo pa odreši bremena skrbi za varnost in s tem bremena nasilja. Tako družbo bom poimenoval svobodna družba. Najhuje, kar se posamezniku v svobodni družbi lahko zgodi je, da ga izključijo. Toda sedaj mu s tem ne odvzamejo svoboščin in pravičnega dostopa do virov. Legitimna država omogoča razvoj svobodnih družb, saj le-tem ne prepoveduje posameznikom zapovedovati pokoro za dejanja, ki so jih storili pred razglasitvijo zakona. Legitimna država svobodnim družbam ne prepoveduje zahtevati od posameznikov stalno dokazovanje pripadnosti. Edino, kar legitimna država zapoveduje svobodnim družbam je, da za svoje delovanje in eventualne sankcije ne uporabljajo nasilja ali kako drugače ovirajo posameznikovo svobodno voljo. Zdrava družba za svoj obstoj ne potrebuje nasilja. Tako se izkaže, da pravo družbeno pogodbo lahko podpišejo šele svobodni posamezniki, ki zavestno vstopajo v neko svobodno družbo, in s podpisom

prevzemajo vse obveznosti in se hkrati do preklica tudi odrekajo določenemu delu lastne, s strani države garantirane svobode, z namenom, da bi dotična družba lahko sledila svojim deklariranim ciljem.

Samo upamo lahko na vzpon legitimnih držav, kar bo odprlo pot polnemu razvoju svobodnih družb. Varnost in svoboda posameznika ne bosta več odvisni od pripadnosti prevladujočemu družbenemu toku. Posledica tega bo nova socialna mobilnost posameznikov. Če ti ne bodo zadovoljni z normami svojega družbenega okolja, bodo morda raje zaživelji sami po svojih zakonih, ali pa si bodo izbrali drugo, privlačnejše družbeno okolje, verjetno tako, ki je moralno bolj zahtevno. Ni si težko zamisliti, da bodo ljudje raje izbrali okolje, kjer bi se od politikov zahtevalo, ne samo to, da posamezniku ni možno dokazati korupcije, temveč obratno, da se posameznik vedno obnaša tako, da je izven vsakega suma. Vsaka homogena družba je po svoji naravi čuvaj in skrbnik vrednot – neke vrste etični (ne etnični) apartheid. To seveda velja tudi za svobodno družbo. Ta bo, odvezana bremena nasilja, lahko postala okolje, kjer se bo, prvič v človeški zgodovini, neovirano razširil pravi altruizem. Svoje otroke bodo lahko ljudje brez strahu pred njihovim propadom vzgojili v plemenite ljudi. Plemenita oseba ne laže, kaj šele, da bi kradla, ustrahovala ali koga ranila. Taka oseba je nenasilna, govori resnico, deli, kar ima, s tistimi, ki so v stiski in pomaga. Taka oseba ni tekmovalna. Do drugih ljudi se obnaša kot si želi, da bi se drugi ljudje obnašali do nje. Plemenita oseba poseduje lastnosti, ki jih vsi občudujemo in spoštujemo in si želimo, da bi jih imeli tudi sami, če le naše meso ne bi bilo tako šibko. Gledano filozofsko, lahko rečemo, da bodo ljudje v takem okolju lahko izpolnjevali stroge kriterije kategoričnega imperativa. Kategorični imperativ je v najsplošnejši formulaciji podan kot maksima, po kateri človek deluje vselej le tako, kot da bi to delovanje veljalo za načelo najsplošnejšega zakona. Ljudje se obnašamo na ta način do svojih otrok in drugih ljubljenih oseb. Toda zavedamo se, da je to premalo. Plemenite osebe so čiste fizično in psihično. Delitev dobrin je samo en korak, ki vodi k višjim nivojem razumevanja. Mogoče si je predstavljati, da tudi običajni ljudje odprejo svoja srca in duše takim osebam in so pripravljeni z njimi deliti svoje skrbi in veselje. Mogoče si je predstavljati, da je skupnost plemenitih ljudi skladna znotraj same sebe, ker so se take osebe zmožne in voljne uskladiti ena z drugo. Plemeniti ljudje lahko ustvarijo koherentno družbo – enost duš, ki voljno mislijo in delujejo v isti smeri; posebno vrsto družbe, ki lahko doseže karkoli si je mogoče predstavljati.

Lahko sklepamo, da bodo svobodne družbe tvorile asociacije in hierarhične povezave, kjer bo vsak višji nivo podpiral samo skupni imenovalec vrednot družb, ki ga tvorijo. Mnoge stvari, ki se zdijo nemogoče v okviru sodobnih demokratičnih držav, bodo v legitimni državi vsakdanjost.

Za postavitev temeljev take nove družbene ureditve je potrebno dosledno upoštevati še en princip – svobodo združevanja. Vsaka družba potrebuje tudi svoj prostor, ki je odprt za njene pripadnike in zaprt ali na pol zaprt za ostale. Torej ozemlje, kjer družba lahko nemoteno uveljavlja svoja pravila, ne da bi jo lahko motili drugi, ki teh pravil ne spoštujejo. Seveda tudi veljavne zakonodaje sodobnih držav omogočajo proglašenje takega teritorija na privatnem ozemlju. Toda to ni dovolj. Zaradi fizične nedotakljivosti naj bi država zagotavljala nedotakljivost stanovanj mimo družbenih zakonov. Za neoviran razvoj posamezne družbe bi zato morala država zagotoviti še en nivo zaščite, ki bi omogočal neoviran razvoj vsake posamezne družbe. Ta nivo lahko poimenujemo družbeni prostor. Le-ta sestoji iz otokov privatnih ozemelj in skupnega teritorija, ki obkroža vsa privatna ozemlja. Družbeni prostor je dostopen vsem pripadnikom družbe in omejeno dostopen drugim. Pri tem mora biti seveda upoštevana pravica razumnega prehoda preko ozemlja. Lahko predvidevamo, da bodo svobodno organizirane družbe napol odprte in bodo vabile nove člane. Za svoj neoviran razvoj pa bodo zaradi tega potrebovale dovolj prostora. Tega bo morala zagotoviti država. Kot bom razložil v poglavju o lastnini, bo v hipotetični legitimni državi zemlja samo v najemu. Logično je, da bo država potreben prostor lahko zagotovila, saj ga bodo dale na razpolago tiste družbe, ki bodo izgubljale svoje članstvo in ne bodo več zainteresirane za vse ozemlje oziroma si ne bodo mogle več privoščiti plačevanja najema. Z drugimi besedami, država je dolžna na podlagi zahteve zagotoviti posamezni družbi zvezen družbeni prostor, ki je proporcionalen številu pripadnikov. Družbeni prostor bo morala braniti država. To pomeni, da bo morala preganjati vsakogar, ki bo nepovabljen skušal vstopiti, in vsakogar, ki bo razglašen za nezaželenega in ne bo sam odšel v zahtevanem času.

V zadnjih desetletjih smo bili priča mnogim poskusom t. i. komun, ki so skoraj vse brez izjeme propadle, nekatere celo v izbruhu nerazumnega nasilja. Kar izstopa pri skoraj vseh je, da so bile vodene zelo avtoritarno. Toda, kadar govorimo o propadu komun, ne smemo pozabiti na sumljivo vlogo, ki so jo pri tem odigrale tajne službe. Težko je ugotoviti, kaj je vzrok in kaj posledica. Ali je avtoritarnost vodij vzrok posredovanja tajnih služb? Ali je ravno obratno, avtoritarno vodenje reakcija komune na zastraševanje od

zunaj? Dvoje je gotovo, imperialni državni aparat ne ljubi samoorganizacije in čista avtokracija ni rešitev. Družbena oblast v svobodni družbi, čeprav odrešena bremena nasilja, bo še vedno sestavljena iz smrtnikov in zato morda nič manj dovzetna za stranpoti, kot je oblast imperialnih držav. Če se bo zgodilo, da se bomo ljudje kdaj imeli priložnost podati v tako avanturo, je zato priporočljivo razmišljati o pravu, ki bo reguliralo obnašanje oblasti in posameznikov v takih skupnostih.

Ljubezen je odrešitev tudi za pravo. Ljubezen je izgubljeni »Grundnorm«, ki ga pravo išče že skoraj 100 let. Zakoni, prepovedi, pravice in dolžnosti niso izum rimskega prava. Pravo ostane pravo, tudi če ignoriramo že omenjena principa presumpcije nedolžnosti in neretroaktivnosti zakonov. S takim pogledom na pravo odvežemo družbi roke in ji omogočimo, da postavi spoštovanje vrednot pred postopek. Družba, ki sledi nekemu cilju, se je primorana spreminjati in razvijati. Razvoj družbe je podoben plovbi po neraziskanem morju in odkrivanju neznanih ozemelj. Ladja se lahko znajde v ožini, skozi katero ni prehoda in mora se vrniti. Kako naj to stori, če so ji medtem podgane že preglodale vse vrvi? Pravo vzpostavlja virtualni svet, v katerem vsi sodelujemo po postavljenih normah, a mojstri lahko te norme obidejo. V pravni državi imamo navadni smrtniki zvezane roke in samo začudeno lahko gledamo, kaj mojstri pravne igre počnejo z nami. Toda svobodna družba ni vezana na principe pravne države, saj so svoboščine garantirane s strani države in zato lahko izvzete iz domene svobodne družbe. Slednja si zato lahko privošči kvantni preskok in poljubno spremeni zakone, brez strahu, da bi s tem uvedla barbarstvo. Podobno, kot nam v arkadni igri lahko program vrne vzeta življenja in postavi igro na mesto, kjer je prišlo do napake, lahko tudi družba, v primeru uveljavitve zakonov, z veljavnostjo za nazaj, po krivici prizadetim, povrne izgubo na primeren način ali odvzame zakonito, a nepravilno pridobljeno premoženje. Samo na ta način lahko družba hkrati ohrani vrednote neokrnjene, izpolni pričakovanja posameznikov in sledi svojim zastavljenim dolgoročnim ciljem.

Pravne norme, ki vzpostavljajo svoboščine posameznikov, hkrati uničujejo zdravo družbeno tkivo. Človeštvo vztraja na unificiranem razvoju obeh polov, v škodo pravnega razvoja človeške družbenosti. Ideja legitimne države odpira možnost razdvojitve siamskih dvojčkov – države in družbe – in tako omogoči skladen razvoj obeh.

Vendar ljudje od države ne pričakujemo samo vzdrževanja reda in miru. Želimo si tudi, da nam daje občutek moči, da nam zagotavlja napredek, da

gradi narodni ponos, da nas ovenča s slavo ipd. Na prvi pogled, legitimnost spodkopava te, za mnoge ljudi, pomembne cilje države. V hipotetični legitimni državi bi želje relativne večine po napredku in moči ne bile podprte z zakonodajo, ki bi silila vsakogar, da pri tem sodeluje. Delež proračuna, ki ga povprečne države namenjajo za obrambo, res ni velik v primerjavi z ostalimi porabniki državnih sredstev. Vendar vojaška moč države ni odvisna samo od vojaškega proračuna. Prav nasprotno, večina vojaške moči se skriva v gospodarstvu. Tega je možno skoraj v celoti zelo hitro vpeti v postavitve in vzdrževanje oboroženih sil. Poleg tega so tu še druge dejavnosti, kot na primer znanost, šolstvo in druge, ki prav tako vsaj dolgoročno zelo vplivajo na moč države. Z drugimi besedami, razvita družba je sestavni del moči države, in gledano dolgoročno, precej pomembnejši od same vojaške moči. Ideja legitimne države oblasti jemlje izvode, s katerimi bi lahko direktno vplivala na nevojaške relevantne dejavnike moči. Vendar pri želji po moči ne gre samo za strah pred sosedi. Preko kontrole države nad vsemi relevantnimi dejavniki družbene moči si večina samo intimno, oblast pa eksplicitno, zadovolji svojo naravno potrebo po prevladi. Dejansko človeška zgodovina pozna mnogo imperijev in še nobene legitimne države. Kaj je takega na legitimnosti, da bi se bili ljudje pripravljeni odreči ostalim ciljem, ki so pravzaprav poganjali kolo zgodovine?

Čeprav se morda na prvi pogled zdi, da legitimnost onemogoča obrambo, to ni res. Legitimnost ne pomeni razorožitve. Najmanjša prisila v danih razmerah ni nujno enaka nič. Obrambne priprave so lahko legitimne, kajti država se mora dolgoročno zavarovati pred morebitnim napadom in nasiljem od zunaj. V sosedstvu sovražne države je oboroževanje iz obrambnih namenov legitimno. Po vojaških teorijah je za uspešno obrambo potrebno imeti vsaj polovico moči agresorja. To predstavlja tveganje, vendar ne slepo. Tako tveganje je razumno, saj omogoča uspeh dobrim (miroljubnim) silam v vrstah nasprotnika. Pa ne samo tega. Tudi prekomerno oboroževanje ni brez tveganja. Prekomerno oboroževanje dobesedno sili nasprotnika, da počne isto. Eskalacija takega početja neizbežno vodi v vojno. Izhoda nobene vojne, še posebno pa ne atomske, ni možno z zadostno gotovostjo napovedati v naprej. To pa pomeni, da pospeševanje oboroževanja prav tako povečuje tveganje.

V vsakodnevem življenju je popolnoma običajno, da ne nosimo orožja, čeprav obstajajo večje ali manjše teoretične možnosti, da bi nas napadla oborožena oseba, ne da bi se bili mi sami zmožni braniti. Seveda je to obnašanje del naše kulture. Toda sama taka kultura se ne bi imela možnosti uveljaviti, če ne bi bila primerjalno boljša od nasprotja – nošenja orožja. Na podoben način

si upam trditi, da legitimnost prinaša tveganje, vendar jih dobre strani zlahka odtehtajo. V obdobju usihajočih naravnih virov še prav gotovo. Oboroževanje je igra z izidom, ki je še dosti slabši od ničnega. Še posebno pa se to nanaša na majhne države, ki nimajo nobene možnosti prevlade.

Torej, racionalni argumenti govorijo v prid vzpostavitve legitimne države. Vendar so človeške odločitve pogosto tudi iracionalne. Pojem legitimne države je zagotovo v koliziji z idejo moči države, ki ni samo racionalna. Ljudje svojo nacionalnost jemljemo precej čustveno. V vojni ne manjka herojev na eni in drugi strani. Danes se o moči nacionalnih čustev lahko prepričamo ob kakšnem nogometnem prvenstvu. Civilizacijski preskok tukaj in sedaj od nas zahteva, naj se vzdržimo premočnih nacionalnih čustev.

Lastnina in socialne pravice

Privatna lastnina je vogalni kamen kapitalizma. Omogoča demokracijo investiranja, ki se je do danes izkazala kot velik pospeševalec tehničnega razvoja. Enakomerna porazdelitev vseh dobrin bi v tem trenutku zahtevala prisilo, kajti dobrine nastajajo tudi kot produkt človeškega dela v skladu s sposobnostmi, torej neenako, ljudje pa še nismo na stopnji razvoja, ko bi si voljno delili vse. Civilizirani ljudje smo pri skrbi za naš družbeni položaj prepuščeni sami sebi in se ne odrečemo zlahka koristim svojega dela. Dobrene so novo nastala vrednost, ki je brez posameznikovega truda ne bi bilo. Skrb posameznika zase in za svojo družino je naravna. Starševska ljubezen posamezniku zapoveduje, da ustrezno skrbi za svoje zdravje, in da preskrbi sebe in svojo družino. Brez ustreznih dobrin in zalog to ni mogoče.

Toda pojem privatne lastnine, ki je predmet razprave, daleč presega potrebne vire za posameznikovo preživetje. Ekvivalentno tudi kliče po zaščiti države, ki prav tako daleč presega obrambo zasebnosti in nedotakljivosti posameznika in njegove posesti pred vsiljivci. Praktično vse dobrine danes nastajajo v procesu organizirane delitve dela, s katero upravljajo manjša in večja zasebna podjetja, večinoma pa multinacionalne korporacije. Te vodijo v imenu lastnikov menedžerji, bančniki in pravniki. Premožanje bogatih nastopa v oblikah, s katerimi znajo upravljati samo ekipe ekonomistov in pravnikov. Če bi država branila tako formirano lastnino samo z legitimnimi zakoni, torej zakoni, ki preprečujejo nasilje med ljudmi, potem bi lastnina bogatim kot voda stekla iz rok.

To dejstvo meče temno senco na uporabnost koncepta legitimnosti. Vzpon in uspeh zahodne civilizacije v veliki meri temelji ravno na lastnini kot temeljni človekovi pravici. Sodobne civilizacije si ne moremo niti zamišljati brez denarja in drugih pravnih sredstev, ki omogočajo trgovanje, proizvodnjo, zabavo, izobraževanje in drugo, skratka domala vse razsežnosti moderne družbe temeljijo na lastnini.

Najprej bom zavrnil idejo, da je lastnina naravnih virov pogoj za obstoj civilizacije ali družbe, kakršno si predstavljamo, da je. Večina uspešnih gospodarstvenikov zagovarja tezo, da je možnost zasebnega investiranja predpogoj napredka. Toda ne smemo pozabiti dejstva, da so danes naravni viri skoraj brez izjeme onesnaženi in iztrošeni. Kot taki pa nikakor ne potrebujejo napredka, temveč precej bolj potrebujejo ohranitev ali še bolj zeleno nazadovanje v prvotno stanje, v kakršnem so bili, preden jih je človek »osrečil z napredkom«. Proces ohranitve in restavracije naravnih virov vsekakor ni nekaj, kar bi družba lahko brez nadzora prepuščala posameznikom, kot je to po definiciji normalno za lastnino. Ta proces mora biti pod budnim očesom države in začeti se mora čim prej, vsekakor pa neodvisno od muhabe volje trenutnih lastnikov. Iz tega zornega kota je popolnoma jasno, da je lastnina naravnih virov samo ovira. Strogo pravno gledano, mora lastnik vseh naravnih virov postati država. Toda ta lastnina naravnih virov naj pomeni le skrbništvo v imenu tega in prihodnjih človeških rodov, ne pa vulgarnega lastniškega ravnanja, ki bi opravičevalo na primer atomske poskuse na kakšnem atolu. Naravni viri se lahko uspešno ohranijo, vzdržno izkoriščajo in tudi dajo spreminjati na podlagi najema ali kake druge pogodbene oblike.

ZDA dolgujejo svoj hiter ekonomski razvoj v 19. stoletju tudi skoraj neomejenim naravnim virom. V tistih časih je bila obdelovalna zemlja poceni in ponekod tudi zastonj. Ljudem (belcem) so se dobesedno odpirala nova obzorja. Zastonj zemlje ni nikjer več na zemeljski obli. Toda ob pravilni preobrazbi zemljiške lastnine v najem, bi bilo možno z legitimnim obdavčenjem doseči, da bi postala cena nepremičnin enaka njihovi gradbeni vrednosti. Za kmetijsko zemljo to pomeni, da bi bila na razpolago praktično zastonj. Ker bi višino letne najemnine določalo razmerje ponudbe in povpraševanja, ki bi za kmetijsko zemljo ustrezalo pričakovanim ekstraprofitom, bi bila njena tržna nakupna vrednost enaka ničli. Zopet bi bila priča obdobju neslutelih možnosti, ko bi se posameznikom naenkrat odprla nova obzorja. Te spremembe je možno doseči brez velikih negativnih posledic za posameznike in družbo. Važno je, da obstoječa vlaganja ne propadejo čez noč. Tako bi na primer država v primeru nepremičnin lahko priznala kupno vrednost za negradbeni del nepremičnine, kot plačilo najemnine od dneva dejanskega nakupa. Vrednost negradbenega dela se izračuna tako, da se od kupne vrednosti nepremičnine odšteje ocenjena amortizirana gradbena vrednost. V primeru kmetijskih zemljišč gradbenega dela praviloma ni in bi se vsa kupnina pravzaprav lahko štela v plačilo najemnine. Seveda je tak postopek mogoč samo za tiste naravne vire, za katere je trenutno povpraševanje manjše od ponudbe. Če je povpraševanje neobvladljivo večje od

ponudbe, potem je pogoje najema potrebno definirati v naturi in ne finančno. Najem kmetijske zemlje naj se poplača z oddanim pridelkom, ali pa naj se zemljo v enakovrednih deležih razdelili med ljudstvo. Prejemki države iz naslova najemnin (finančnih ali naravnih) seveda ne smejo biti plen oblasti, pač pa naj predstavljajo osnovo državljankega dohodka.

Čeprav pomemben, pa je delež naravnih virov v celotnem bogastvu razvitih družb majhen v primeri z infrastrukturo, proizvodnimi zmogljivostmi, stanovanjskim fondom in drugimi oblikami premoženja. Le-te pa so zelo odvisne od spoštovanja lastnine. Spoštovanje lastnine je najboljši poznani način motivacije vlagateljev. Investiranje (odrekanje) pa je predpogoj napredka. Vendar je dejstvo, da velik del bogastva ni možno posedovati na način, ki bi ga omogočala in podpirala hipotetična legitimna zakonodaja. Z drugimi besedami, civilizacija ne more obstati brez privatne lastnine v najširšem pomenu te besede. Še več, kaže, da mora biti tehnični napredek vedno podprt z ustreznimi novimi oblikami lastnine. Tako je na primer uveljavitev intelektualne lastnine v obliki patentov na začetku industrijske revolucije omogočila izumiteljem zaščito njihovih izumov in s tem ohranitev in prenos njihovega vložka v raziskovanje novih izumov. Na podoben način Copyright štiti in hkrati omogoča investiranje industriji računalniške programske opreme. Naj se na tem mestu ogradim od prakse razvitih držav, ki podeljuje avtorsko zaščito del (Copyright) v trajanju od 50 do 100 let po avtorjevi smrti. To se mi zdi nerazumno preveč, saj ne služi širjenju stvaritve med ljudmi, niti ne podpira avtorja v kreaciji novega. Enakega mišljenja sem glede trajanja patentnih pravic, ki se zaradi pritiska ZDA nenehno podaljšuje. Vsa ideja intelektualne lastnine se je izrodila v svoje nasprotje. Na primer, sodobna praksa dopušča patentiranje abstraktnih pojmov, kot je uporabniški vmesnik posameznega proizvajalca programske opreme, ki si je že pridobil skoraj monopolen položaj. S tem sodna praksa de facto omejuje inovativnost, namesto, da bi jo spodbujala, kar naj bi bil ves smisel intelektualne lastnine. Vložek proizvajalca programske opreme v uporabniški vmesnik (pogosto gre za povsem banalne »pogruntavščine«) je namreč zanemarljiv v primeri z vložkom velike populacije v učenje letga. Zaradi patentne pravice nad vmesnikom, konkurenčni dobavitelji programske opreme ne morejo izkoristiti (samo)naučenega potenciala množic in jim priskrbeti boljših orodij. Intelektualna lastnina se danes uporablja za zaslužjevanje preko monopolizacije abstraktnega intelektualnega prostora.

Oblast je že zgodaj v zgodovini izkoristila svojo premoč in si prisvojila pravico nadzora nad proizvodnjo in menjavo, čeprav to ni bilo neizogibno potrebno, saj proizvodnja in menjava v nasprotju s porabo naravnih virov ali obrambo nista

nujno skladni in za svoje delovanje ne potrebujeta posebnega hierarhičnega nadzora. Na primer, gospodarstva različnih držav sveta sodelujejo, podobno kot že skozi vso človeško zgodovino, dejansko brez neke svetovne avtoritete. To je tudi dokaz, da legitimnost ne ogroža lastninske pravice, investiranja ali razvoja. V pogajanjih s Kitajsko, v primeru kršenja intelektualnih pravic, ZDA niso grozile z vojaško silo, temveč z izključitvijo iz mednarodne trgovine. In to je zadoščalo. Z drugimi besedami, gospodarstvo potrebuje pravila in zakone, vendar le-teh ni potrebno braniti z nasilnimi sredstvi. Pravzaprav je novejša zgodovina pokazala, da je država nesposobna braniti lastnino z vsemi sredstvi ki jih ima, vključujoč vse njene agencije, regulativne organe, inšpekcije ipd. Mar niso pošteni vlagatelji, v dobri veri, da kupujejo varne naložbe, v zadnji finančni krizi izgubili polovico premoženja? Pred očmi jim ga je izpeljala klika politikov, finančnih strokovnjakov, pravnikov in drugih, povezanih mimo institucij pravne države. Koncept privatne lastnine, ki se smatra kot osnovna in neodtujljiva pravica posameznika, v katero ima družba samo izjemoma možnost poseganja, je filozofsko propadel. Zato naj zapišem, da je lastnina v najširšem smislu družben pojem. V mislih imam lastnino, ki presega okvire legitimne posesti. Z drugimi besedami povedano, trdim, da lastnina ni temeljna človekova pravica, torej nekaj, kar je neodtujljivo in bolj ali manj prosto obveznosti do družbe, oziroma nekaj, na kar ima družba samo omejen, najraje minimalen vpliv. Kompleksne oblike sodobne lastnine ne morejo obstajati brez ekvivalentne kompleksne družbene zaščite. Dejstvo, da je lastnina v najširšem smislu družbeni pojem, ima dve posledici. Prvič, lastnina mora služiti ciljem družbe. Vsaka družba lahko uveljavlja na svoj način vse mogoče oblike lastnine brez omejitev. Z veliko gotovostjo lahko trdim, da je to mogoče početi brez nasilja, zgolj z grožnjo izključitve iz civiliziranega sveta. To v splošnem ne pomeni, da bi z lastnino vse povprek morala upravljati družba, še manj država. Pomeni samo, da ima družba legitimno pravico lastnikom postaviti pogoje, ki utelešajo zahtevo družbe po skladnosti upravljanja lastnine z družbenimi vrednotami. S tem pa ne trdim, da posamezna družba ne bi smela ali zmoгла upravljati z določenimi segmenti lastnine, še posebno v primerih naravnih ali drugačnih monopolov. Ob tem se je potrebno zavedati, da so obstoječi vzorci državnega upravljanja v splošnem neustrežni, v mnogih primerih zelo neučinkoviti in zbujajo odpor. Zato bo verjetno metode učinkovitega družbenega upravljanja lastnine v svobodni družbi šele potrebno razviti, čeprav ne gre zanemariti dejstva, da bodo v moralno bolj zdravem okolju lahko zadoščali tudi enostavnejši mehanizmi. Druga posledica dejstva, da je lastnina družben pojem, je ta, da za lastnino ne veljata nujno principa presumpcije nedolžnosti in neretroaktivnosti

zakonov. Delno se k temu priklanja tudi direktiva EU, ki priporoča, v primeru dokazanih kriminalnih dejanj, od posameznika zahtevati dokazovanje izvora celotnega premoženja (obrnjeno dokazno breme). Lastnina v splošnem torej ne bi smela biti osnovna človekova pravica, ki pripada vsem, in v obsegu, ki ni dokazano protipravno pridobljen, temveč obratno, lastnina bi morala biti družbeno pogojen privilegij, ki pripada poštenim, in v obsegu, za katerega lahko dokažejo ustrezen izvor. Na tem mestu moram zaradi popolne jasnosti še enkrat zapisati, da s tem mislim lastnino v polnem današnjem pomenu (lastništva podjetij, delnice, intelektualna lastnina, bančne vloge itd). Izvzeta iz te definicije lastnine mora biti posedovana lastnina, kjer človek biva, oziroma zaradi nelegitimnosti zemljiške lastnine, bolje rečeno gradbeni del posesti. Iz te nove definicije lastnine mora biti izvzeto tisto, kar posameznik fizično poseduje, torej načeloma tudi vozila vseh vrst, ki jih dejansko upravlja sam. Z drugimi besedami: posest je tisto, kar je možno odtujiti samo s tatvino, vlomom ali ropom. Lastnino po novi definiciji pa predstavlja ostalo imetje, ki ga je hipotetično mogoče nepošteno odtujiti brez vdora v zasebnost in/ali nasilja, torej z goljufigo, prevaro, zaroto ipd. Ta nova definicija pravzaprav razrešuje še eno protislovje buržoazne paradigme. Kako naj bi vsi imeli enake pravice, če pa je naša lastnina, ki je po buržoazni definiciji osnovna pravica, tako neenaka?

Ob tej novi definiciji lastnine se pojavi vprašanje svobode posameznika. Kaj, če želi posameznik ali skupina posameznikov zapustiti določeno svobodno družbo? Kaj se zgodi z njegovo lastnino? Kako naj ravna legitimna oblast? Odgovor se skoraj zagotovo skriva v zakonodaji, ki obravnava ločitve zakonskih zvez. Sodišče legitimne države bo ugotovilo prispevek posameznika/ov in na podlagi tega odločilo o deležu premoženja, ki naj gre v kakršnikoli praktični obliki z njim/i.

Legitimna država ne more zagotavljati človekovih socialnih pravic, kot na primer pravico do zdravstvenega varstva ali pravico do izobraževanja. Socialne pravice temeljijo na aktivnih dolžnostih nekoga drugega. Legitimna država pa lahko od svojih državljanov zahteva le, da drug drugemu ne kratijo svobode. Socialne pravice zato lahko izhajajo samo iz svobodne volje posameznikov, da pomagajo drug drugemu.

Tukaj trčimo ob zid, ki ga s svojimi telesi postavijo socialno čuteči ljudje. Le-ti socialne države ne dajo za nobeno ceno. V legitimni državi prepoznajo največjo nevarnost. Ustrašijo se osipa sposobnih, ki naj bi po njihovem mišljenju v taki ureditvi ušli vajetim socialne države in pustili njih, socialno čuteče, da sami skrbijo za plejado bolnih in nezmožnih za delo. Na

tej točki socialno čuteči ljudje privzamejo pozicije ortodoksnih verskih in desničarskih fanatikov in v legitimni državi, ki dopušča optimalno svobodo in torej od posameznika terja samo vzdrževanje minimalnega policijskega in sodnega aparata, v taki legitimni državi nenadoma prepoznajo največjo nevarnost. Pozabijo na vse naštete anomalije pravne države, skorumpiranost političnega sistema, nelegitimnost privatne lastnine nad naravnimi viri in zlorabo intelektualne lastnine. Nenadoma začno tuliti z volkovi in so pripravljeni idejo legitimne države skupaj z ostalimi političnimi strujami leve in desnice, liberalcev in klerikov raztrgati na kose.

Prevlada večine nad manjšino je osnovno pravilo demokracije. Res je, da so manjšini z ustavo, zakoni, sodno prakso in mednarodnimi odnosi zagotovljene t. i. osnovne človekove pravice, ki sicer niso nujno všeč večini. Toda te osnovne pravice posameznikom in manjšinam še zdaleč ne zagotavljajo optimalne svobode. Nič čudnega, saj je *Listina človekovih pravic* produkt buržoazne ideologije. Ta vidi svet kot ga je opisal Hobbes: boj vsakega z vsakim. V prid tej teoriji je pisana človekova zgodovina, ki je polna vojn in krvavih bojev za oblast. V buržoazni ideologiji ljubezen ne nastopa kot sila, ki vzdržuje mir. Junaštva posameznikov so dobrodošla samo v vojni. Takrat so pravice tako ali tako suspendirane. Mir in blaginja skupaj z vsemi pravicami naj bi bile posledica človekovega razuma, ki pod težo teh zgornjih dokazov prenese oblast na suverena. Države vsem sporazumom in zavezništvom navkljub, še vedno tekmujejo med sabo za dostop do vse bolj redkih naravnih virov. Neke vrste omejitve svobode posameznikov ali manjšin je za tako paradigmo sveta neizogibna. V buržoazni paradigmi so pravice in svoboščine, vsemu leporečju navkljub, podrejene moči države in le močna država naj bi bila sposobna vzpostaviti mir. Vendar prevlada večine nad manjšino ni lastna samo buržoaznim ureditvam. Za te bi danes lahko celo rekli, da manjšina preko kapitala in medijev vlada večini. Prevlada večine nad manjšino je bila značilna tudi za necivilizirana ljudstva. Med divjaki je vladala demokracija. Kljub tej demokraciji, je bilo discipliniranje manjšine samo po sebi umevno. Tudi divjaki so živeli v svetu, v katerem so se borila plemena, podobno kot se danes države za ozemlja in druge naravne vire. To discipliniranje manjšine je ljudem v krvi. Podvrženi smo črednemu nagonu. Ta nas na eni strani dela altruistične, pripravljene na žrtev za koristi skupnosti, na drugi strani pa nas dela sovražne do odpadnikov, ki se ne klanjajo našim »skupnim« vrednotam. Ideja optimalne svobode posameznika, torej svobode, ki ni omejena z moralnim kodeksom večine, je seveda popolnoma tuja temu črednemu nagonu. Predno se je svoboda veroizpovedi uveljavila kot osnovna človekova

pravica, so tisoči morali umreti na grmadah širom po katoliški Evropi, morali so umreti milijoni v tridesetletni vojni. Iluzorno bi bilo pričakovati, da bi večina, v katerikoli državi, voljno pristala na neko novo svoboščino, še posebno tako, ki lahko negativno vpliva na moč države, oziroma z drugimi besedami, na sposobnost oblasti, da realizira moralni kodeks večine.

Pred temi socialnimi in socialističnimi zeloti nima posebnega smisla zagovarjati legitimne države. Bolj trezni bralci pa naj mi dovolijo, da v ta namen zapišem nekaj naslednjih vrstic.

Osebo verjamem, da se v legitimni državi ni potrebno bati razpada socialnih sistemov iz sledečih razlogov:

1. Legitimna država zagotavlja enakost pri dostopu do naravnih virov. Zdravi ljudje, ki imajo na razpolago dovolj naravnih virov, so se zmožni preživeti, saj to ljudje dokazujemo skozi vso zgodovino. Pravična najemnina naravnih virov, kot sem opisal v poglavju o lastnini, vzpostavlja osnovo UTD-ja (univerzalni temeljni dohodek) in to dejstvo bo v veliki meri zmanjšalo zahteve po socialnih transferjih oziroma bo brez posebne birokracije razrešilo marsikateri socialni problem.
2. Nihče pravzaprav noče živeti sam. Vendar so redka obdobja v zgodovini, ko so imeli nezadovoljni posamezniki možnost iti na svoje kot skupina in vzpostaviti svojo oblast, živeti po svojih postavah. Vedno so morali nezadovoljneži do sedaj iti sami in samo pod tujo oblast. To dejstvo, ob tem, da se ekonomske možnosti preživetja v emigraciji vse bolj krčijo, daje nepopisno moč vzpostavljeni oblasti. Odvratna samopašnost njenega obnašanja in ravnanja bo proporcionalna stopnji neugodja, ki čaka morebitne »dezerterje« iz tega sistema, torej ljudi, ki se odločijo poiskati svojo srečo kje drugje. Šele legitimna država, ki popolnoma odpira možnosti skupinskega odhoda na svoje, bo obstoječo družbeno oblast vsekakor postavila na realna tla. Dokler se ne vzpostavi legitimna oblast, bomo priča vse slabšemu funkcioniranju vseh družbenih sistemov. Pri tem se ne smemo zanašati na vzglede iz preteklosti. Ne pozabimo, dosegli smo meje rasti. Kapitalistično (ali socialistično) ropanje Zemlje je z drobtinicami s svoje mize zadovoljivo napajalo družbeno infrastrukturo in v zameno je večina poslušno asistiralala pri ropanju. Tega je sedaj konec ...
3. Nihče pravzaprav noče živeti sam. Ljudje, ki bodo želeli oditi, praviloma ne bodo odšli na svoje, temveč bodo ustanovili ali se pridružili eni izmed samoorganiziranih, avtonomnih skupnosti – svobodni družbi. Svobodne družbe bodo vsaka za sebe ali s skupnimi močmi vzpostavile

svoje socialne sisteme, ki ne bodo nujno enaki socialnemu sistemu, kakršen velja sedaj. Morda bo manj bratski in manj egalitaren. Morda pa bo bolj. Morda bo vrstni red za specialistične preglede krajši, ali pa bo bolj transparenten, brez množice padalcev. Morda bo šolski sistem bolj upošteval individualne sposobnosti posameznikov. Zakaj pa ne? Saj ljudje navsezadnje znamo izbirati. Poleg tega ne smemo pozabiti na spremembo paradigme. Ljudje se bomo zavedali, da je svoboda darilo ljubezni. Ta ista ljubezen, ki posamezniku daje svobodo, mu hkrati tudi zapoveduje skrb za druge. V taki atmosferi si težko predstavljam skupino ljudi, ki bi lahko javno zanikala pomoč drugim, oziroma bila sposobna v nasprotju s tem uzakoniti izkoriščanje in nadvlado.

4. Dejstvo, da je lastnina družbeni privilegij, pravzaprav postavlja obstoječo družbo v ugoden položaj. Posameznik, ki bi želel oditi »na svoje«, bo v podobnem položaju, kot je v ločitvenem postopku oče. Prepričan sem, da vsak sodnik v ločitvenem postopku želi najprej zaščititi otroke, torej nemočne. Zato jo očetje odnesejo večinoma zelo slabo. Ker je lastnina družbeni privilegij, mora služiti ciljem družbe. Lastnina se bo delila po principu enakih deležev. Po vzgledu ločitvenih postopkov, veljavnih za pare, bo tudi v tem ločitvenem postopku posameznika ali skupine od obstoječe družbe, zainteresirana stran morala, ne glede na obseg svojega bogastva, dokazovati, da je v skupni lonec resnično prispeval/a precej več, če bo hotel/a odnesti več od nekega povprečja. Ne gre pozabiti tudi na pasivo, torej pridobljene zunanje in notranje obveznosti družbe, ki se bodo ustrezno odštele od premoženja. Na podlagi tega lahko sklepamo, da razen izjemoma, posebnega bogastva nihče ne bo mogel odnesti s sabo. To je pravzaprav precej bolj socialna rešitev od obstoječega stanja, ki posamezniku omogoča neoviran transfer kapitala in preselitev v tujo državo brez prevzema kakršnihkoli obveznosti. Vsemu zapisanemu navkljub moram poudariti, da posamezniku, ki bi želel oditi »na svoje«, legitimna država ne more reči ne. Edino, kar lahko od njega zahteva je, da garantira za svoje nezmožne družinske člane, ali da jih vzame s seboj. V primeru zadolžene Slovenije mora seveda prevzeti tudi svoj delež neto zunanjega dolga.

Za boljše razumevanje te teme sem v prilogi pripravil vizijo, kako naj bi država in družbe delovale in kakšna naj bi bila videti preobrazba.

Državna oblast je odgovorna za vzdrževanje reda in edini možni garant svoboščin, zato se mora zvesto držati postopkov in načel pozitivnega prava ter demokracije. Iz tega sledi, da mora proces sprememb, ki bodo privedle do nastanka prve legitimne države, sprožiti in izpeljati oblast, kakršna pač je ali bo. Legitimnost, kot jo definiram, ni v ničemer direktno odvisna od vrste vladavine. Zelo teoretično lahko legitimne zakone sprejema in izvaja tudi kak prosvetljen samodržec. Že sama definicija legitimnosti predpostavlja voljno sprejemanje in podporo večine, ki je dana oblasti in zakonom. Le-to si samodržec težko zagotovi, saj po definiciji zasede prestol brez privolitve večine. Žal je realnost današnjega časa taka, da bi prej lahko pričakovali sprejemanje legitimne zakonodaje s strani kakega ekscentričnega diktatorja, kot pa s strani demokratično izvoljenih oblasti. Veljavno opravičilo demokracije (take kot jo razumevamo in okušamo danes) je, da je sicer slaba, a je to najboljši možni sistem od vseh poznanih. Merilo, ki demokracijo dela boljše od tiranije, naj bi bila njena legitimnost, torej podpora volilnega telesa dejanjem oblasti. No, če smo malo kritični, je ta podpora daleč od idealne. Seveda je nemogoče pričakovati strinjanje vseh z vsem. Načeloma naj bi zadoščala večina. Vendar je tudi ta težko dokazljiva. Pri povprečni 60% volilni udeležbi si absolutno oblast lahko zagotovi stranka, ki pridobi dobrih 50 % sedežev v parlamentu, torej zastopa 30 % ljudi. Ostalih 70 % ljudi ostane brez vsake udeležbe in vpliva do naslednjih volitev. Je pa vprašljiv tudi vpliv tistih 30 % ljudi, ki so volili zmagovalno stranko. Njihovi predstavniki lahko že naslednji dan prelomijo volilne obljube in počnejo vse mogoče, vsaj do naslednjih volitev.

Prav tako je precej razširjeno tudi mišljenje, da ljudje ne volimo najboljših kandidatov, ampak tiste, ki so najmanj škodljivi. Zakaj sodobne države kljub vsemu naštetemu vztrajajo na takih sistemih? Za razumevanje odgovora na to vprašanje zadošča analiza formiranja volilnih okrožij. Velikost in oblika volilnega okrožja je ključ do razumevanja mehanizma oblasti v demokracijah. Z izjemo Švice, nobena država ne prakticira direktnega odločanja. Izvor zakonov je parlament. Predsednik in poslanci so izvoljeni predstavniki ljudstva in samo oni imajo moč sprejemanja sprememb. Žalostna resnica je, da skoraj nihče ne more postati izvoljen predstavnik ljudstva brez dovolj denarja. Denar za zagon in podporo volilne kampanje je ključ do uspeha. Višina sredstev je pomembna, a še pomembnejše je imeti več denarja od tekmecev. Z napačnimi idejami v glavi nihče ne more računati na medijsko podporo. Brez te pa so možnosti uspeha skoraj enake nič. Nobeno volilno okrožje ni tako majhno, da bi omogočalo posamezniku preko direktnih kontaktov preseči medijsko blokado ali nasprotovanje. To je mehanizem, preko katerega kapital ohranja svojo nesorazmerno politično moč. Posledica tega je, da so pravni sistemi skorumpirani že v izvoru, parlament pa je bolj tržnica interesov kot pa resna ustanova, ki bi ji brez odlašanja zaupali odločanje o naših življenjih.

Naše razumevanje sveta je v precejšnji meri posledica delovanja medijev. Politiki niso resnični voditelji, pretežno so marionete. Mediji so institucije, ki odkrivajo ljudi in ideje, jih ustoličijo pa tudi obtožijo, obsodijo in kaznujejo s sramoto. Toda, nasprotno od predstave, ki jo mediji marljivo gojijo o sebi, interpretacija resnice preko medijev ni naključna posledica dela novinarjev, katerih edina skrb je beleženje dogodkov kot se zgodijo. V demokracijah je ljudstvo vodeno preko medijev. Medije preko mehanizma izbire urednikov vodijo njihovi lastniki. Svet kapitalizma je po svoji lastni deklaraciji tekmovalen. Kot v vodi, kjer velike ribe jedo majhne, tako tudi v gospodarstvu, katerega neločljiv del so tudi mediji, večja podjetja kupujejo ali uničujejo manjša. Obstaja tudi manjša razlika. Lastniki kapitala se ne borijo za svoj osebni obstoj, saj jim njihova lastnina zagotavlja udobno preživetje, kljub manj uspešnemu poslovanju. V resnici je danes svet velikega kapitala bolj podoben otroški igri in žal brez kakršnegakoli resničnega poslanstva. Obstaja samo velika ambicioznost redkih, a izjemno vplivnih posameznikov. Lahko ji rečemo tudi pohlep, sicer ne toliko po denarju kot po moči, ki jo prinaša, če ga imajo ali trošijo. V letu 2000 je sodišče v znameniti tožbi ameriške države proti podjetju Microsoft ugotovilo, da je to podjetje, eno izmed petih najvrednejših podjetij na svetu, v obsegu, ki ga je vsebovala

obtožnica, delovalo proti splošnim koristim. Čeprav se razsodba nanaša na podjetje, so resnični krivci seveda vodilni ljudje. Z drugimi besedami lahko rečemo, da je Bill Gates, tedanji predsednik Microsofta in takrat najbogatejši človek na svetu, ravnal v nasprotju s koristmi ameriškega ljudstva samo zato, da bi zagotovil vodilno vlogo svojemu podjetju. Seveda lahko vsak po svoji presoji tolmači to znamenito razsodbo tudi drugače. Za mnoge privržence Microsofta, Bill Gates ni kriv. Mnogi verjamejo, da morajo vsi poslovneži ravnati enako, če hočejo preživeti v poslu. Bill Gates je pač samo boljši od tekmecev. Toda to ni dovolj. Ker ima kapital toliko vpliva na medije, in ker imajo mediji toliko vpliva na ljudi, bi morali biti vplivni bogataši brez sence suma. Na žalost niso. Tisti, ki nas vodijo, bi morali biti kar se da plemenite osebe. To je tisto, kar resnično želimo. Niti pohlep niti na videz nedolžna otroška tekmovalnost ne more biti več vodilno načelo.

Vsekakor obstajata vsaj dve teoretični različici demokracije, ki omejujeta škodljiv vpliv kapitala na politiko in oblasti zagotavljata večjo podporo ljudstva. Naj najprej omenim možnost direktne demokracije, ki se odpira z razvojem tehnologije. Predstavljajmo si volilne avtomate. Ti bi podobno kot bančni avtomati, ki ljudem na vsakem vogalu ponujajo dostop do svojega denarja, ponujali ljudem možnost glasovanja za ali proti sprejemu posamičnih zakonov. V iste namene bi lahko uporabili tudi računalnike, priključene na internet. Seveda ima direktna demokracija tudi slabe strani. Preprosti ljudje ne razumejo vedno vseh morebitnih posledic predlaganih zakonov, ki so lahko napisani tudi v zapletenem pravniškem jeziku. Ali kar je bolj verjetno, nimajo časa, da bi se zabavali s proučevanjem obsežnih materialov. Obstaja pa velika verjetnost, da bi bila taka oblika direktne demokracije samo odmev medijskega trobentanja, ki ga v ozadju dirigira kapital.

Druga možnost je vrnitev h koreninam oblasti kot jo poznamo v homogenih skupnostih primitivnih družb. Zaradi naštetih omejitev direktne demokracije je neizogibno predstavništvo pri sprejemanju zakonov. Ker pa ima obstoječ enonivojski sistem toliko pomanjkljivosti, zakaj ne bi razmišljali o večnivojskem? Namesto, da sem primoran »kupiti« medijsko resnico o kandidatih, bi raje volil nekoga, ki ga osebno poznam, in vem, da je pošten in moder, mi je pripravljen odgovarjati na vprašanja, kadar sem v dvomih, in imam možnost sam preveriti, če so njegova dejanja skladna z njegovimi besedami. Če bom nezadovoljen z življenjskim stilom svojega predstavnika ali z njegovimi odgovori, mu bom odtegnil svoj glas in ga prenesel na nekoga drugega. Vem, da bo moj predstavnik prenesel moj glas na nekoga, ki ga osebno pozna, in ve, da je pošten in moder, mu je pripravljen odgovarjati na

vprašanja, kadar je v dvomih, in ima možnost sam preveriti, če so njegova dejanja skladna z njegovimi besedami. In tako naprej, dokler nekdo v tej piramidi zaupanja in odgovornosti ne bo nabral dovolj glasov, da si bo zagotovili sedež v parlamentu. Tako izvoljen parlament bom poimenoval družbeni zbor. V njem bo sedel cvet modrosti in integritete naroda. Na tem mestu moram omeniti, da naj bo posamezniku prepuščena izbira poti, preko katere bo želel uveljaviti svoje mišljenje v parlamentu. Lahko si izbere lokalno predstavništvo, lahko si izbere predstavništvo odbora, sestavljenega iz ljudi, s katerimi skupaj dela ali študira, lahko si izbere predstavništvo odbora, sestavljenega iz ljudi, s katerimi ga družijo druge aktivnosti.

Hierarhična piramidna struktura je sicer lastna vsem večjim organizacijam, vključno političnim strankam, ni pa bila nikoli implementirana kot struktura zakonodajne oblasti. V primeru strank in drugih organizacij, hierarhija deluje v obe smeri. Želje članstva se preko voljenih predstavnikov posredujejo navzgor, navzdol pa se posredujejo navodila in smernice vodstva. Od članov se pričakuje poslušnost, kar se imenuje usklajevanje. Neposlušni člani se potisnejo na rob ali v bolj skrajnih primerih tudi ven iz organizacije. V primeru zakonodajne oblasti, utemeljene na piramidi zaupanja, bi bilo delovanje hierarhije navzdol omejeno. Suverene pravice posameznikov, da izrazijo svoje zahteve, v nasprotju s strankarsko prakso, ni možno postaviti izven državne organizacije. Splošna volilna pravica onemogoča, da bi posameznika ali skupino posameznikov izključili iz zakonodajnega procesa. Edino, kar bi se »neposlušnemu« posamezniku ali osnovni celici piramidne oblasti lahko zgodilo je, da njen predstavnik v nekem trenutku in za krajše časovno obdobje ne bi našel primernega odbora, preko katerega bi lahko uspešno posredoval naprej mišljenje, svoje ali svoje baze. Verjamem, da bi tako zasnovan zakonodajni proces realiziral želje in potrebe ljudi mnogo bolje od obstoječega strankarskega parlamentarnega sistema. Morda celo preveč uspešno. Kot sem že prikazal, so ravno naše želje tiste, ki nas, kadar se ne oziramo na skupnost, peljejo v nesrečo. Nujno je v hierarhični zakonodajni proces vpeljati zavest o skupnem, o bratstvu in ljubezni, ki je predpogoj trajnostnega razvoja. To bi lahko dosegli s pravilom o razporedu časa, ki ga odbori trošijo v razpravah. Na primer, naj se polovica časa potroši za razpravo o problemih in rešitvah, namenjenih drugim odborom, in polovico časa za razpravo o lastnih problemih in njihovih rešitvah. Odbori bi v ta namen lahko redno vabili predstavnike drugih odborov, da jim predstavijo svoje probleme. Nekje še vedno velja pregovor: »Če imaš problem, ga povej drugim, in rešitev bo prišla sama od sebe.«

Parlamentarna demokracija v sebi nima več nobenega razvojnega potenciala. Prišel je čas, da si poiščemo nove poti. In te obstajajo. Parlamentarno demokracijo je potrebno odstaviti s prestola svete krave. Tukaj in zdaj je potrebno udejanjiti oblike demokracije, ki bodo zagotovile zastopanje volivcev, neodvisno od njihove finančne moči. Nobene potrebe ni po izključevanju oblik demokracije v korist ene same oblike. Ljudem naj bo dana možnost, da se odločajo sami. Demokratična institucija, ki bo dobila večjo podporo, naj prevzame zakonodajno oblast v volilnem obdobju.

Človeštvo je bilo skozi vso pisano zgodovino žrtev boja za prevlado. Filozofija je bila samo orodje oblasti za upravičenje prevlade. Filozofska dela ali načela, ki so odstopala od teh predpostavk, so bila prezrta. Ne pozabimo, da se je krščanstvo uveljavilo kot državna vera starega Rima, šele po vojaških zmagah, ki so vojskovodjem potrdila premoč krščanskega znamenja in prapora nad nasprotniki.

Predrzna je misel, da bi postavili harmonijo namesto moči, kot vrhovni cilj države. Vendar živimo v posebnem času. Ljudje smo vse bolj povezani. Niti mediji ne morejo več prikrivati vzrokov za globalno krizo. Bliža se trenutek, ko bo kritična masa ljudi spoznala, da se je tekmovalnost, kot osnovni princip države, izpela. Bojim se, da ta poseben čas ne bo trajal dolgo. Glede na napovedi ekologov, ima človeštvo na razpolago samo še deset let, preden bodo klimatske spremembe postale ireverzibilne in bodo vse hujše vremenske katastrofe zemljo postopno naredile zelo neprijazno za večino prebivalstva. To grozljivo dejstvo pa je hkrati tudi obet sprememb. Slovenski pregovor pravi: »Kjer je stiska največja, je rešitev najbližja.« Bo zaporedje naravnih katastrof, kot je bil na primer orkan Katrina, ki je pustošil po jugu ZDA, in ekonomskih kriz s težkimi socialnimi posledicami, osvestilo manj bogato večino Američanov? Se jim bo morda posvetilo, da niso vsi na vrhu prehranske piramide? Čeprav sedijo nekaj palub nad nami, so tudi oni samo navadni potniki, za katere ladja nima na razpolago rešilnih čolnov.

Slovenci bi se morali zaradi svoje zgodovine, ekonomskega in političnega položaja osvestiti še mnogo hitreje. Sloveniji imperialna struktura oblasti ustreza približno toliko kot petletnemu dečku ustrezajo očetova oblačila in zaščitna oprema vojaka specialnih enot. Naša najšibkejša soseda je vojaško najmanj enkrat močnejša od nas. Slovenija je v celoti odvisna od izvoza, s katerim zaslužimo za uvoz nujnih dobrin. Sami ne pridelamo niti dovolj

hrane, da o energiji in drugih surovinah niti ne govorim. Moč države znatno povečuje ceno proizvodov in prispeva malo, če sploh kaj, k njihovi vrednosti. V Sloveniji v nekaterih primerih davščine zavzemajo dve tretjini stroškov proizvodov. Na svetovnem tržišču slovenski proizvodi tekmujejo s proizvodi držav, ki se ponašajo s ceno delovne sile, tudi do 10-krat nižjo kot pri nas. Če ne bomo takoj fundamentalno spremenili ekonomske in družbene ureditve, se bomo srečali s katastrofo, še preden bo ostali svet resneje občutil posledice globalnega segrevanja. Lahko samo upamo, da bo hierarhična piramidna struktura zakonodajne oblasti, ki jo omenjam, ali pa kaka druga, še boljša struktura zakonodajne oblasti, povzdignila na površje drugačen tip ljudi ali bolje rečeno, prave voditelje. Morda lahko upamo celo na kakšno pristno karizmatično osebnost, ki bo sposobna poenotiti Slovence in nas popeljati na pravo pot. Kajti s sedanjim profilom politikov nam ne preostane nič drugega, kot da se razidemo. To v tej situaciji ne bi bila več nobena tragedija. Naj ostane skupno samo tisto, kar nas druži: želja po miru in svobodi. Vse ostale zadeve nas ločujejo: pogled na zgodovino in lastnino, socialne pravice, razvoj, šolstvo, zdravstvo itd. Naša zunanja moč je nepomembna. Naš ugled v svetu je sedaj tudi dobesečno na psu. Državno premoženje se je že davno spremenilo v državni dolg. Kaj sploh lahko izgubimo? Taka oblast nima in ne bo imela nobene legitimnosti. Naj nas končno pustijo, da gremo vsak svojo pot. Levi po levi, desni po desni in ostali po poteh, ki si jih bomo sami izbrali. Za to ne potrebujemo nobenih skrbnikov, še najmanj politikov parlamentarne demokracije. Sami si bomo volili svoje postave. Država, katere moč je nična, si brez škode lahko privošči kantonizacijo na pokrajine, občine, krajevne skupnosti ali celo samostojne osamljene kmetije, torej prenos velikega dela, v okosteneli državni birokraciji utelešene moči, na lokalne nivoje, kjer se bo imela ljudska volja možnost neposredneje izraziti. Mar ni bil šarm antične Grčije ravno v raznolikosti pojavnih oblik njene kulture, ki je cvetela v politično ločenih polisih?

Nasprotja med svobodo in pripadnostjo, med tekmovanjem in sodelovanjem, med vojno in mirom, med grožnjo in prošnjo, so izoblikovala moderen svet, kakršen pač je. Razvojni cikel je napravil polni krog. Nastopil je trenutek, v katerem se lahko razkrije ljubezen kot osnovna norma in na ta način odreši človeštvo.

Konec

10.1 VIZIJA BODOČE DRŽAVE IN DRUŽBE

10.1.1 Razvita oblika

Družbeno telo oziroma celotna infrastruktura človeške družbe znotraj države sestoji iz državnega aparata oziroma oblasti in iz ene ali več avtonomnih samoorganiziranih družbenih skupnosti. Državni aparat je zadolžen za zagotavljanje osnovnih svoboščin posameznikov (državna policija = orožniki, sodstvo, zunanje zadeve in eventuelno vojska) in za upravljanje z naravnimi viri (zaščita okolja, omogočanje komunikacij, dajanje v najem posameznih teritorijev v skladu s pravično delitvijo naravnih virov). Praviloma so najemniki teritorijev posamezne avtonomne samoorganizirane družbene skupnosti. Posamezne skupnosti imajo sicer popolno svobodo v vseh ostalih elementih, ki niso predmet zgoraj definirane državne kontrole. To pomeni, da so lahko kapitalistične ali socialistične ali nenasilno komunistične. Lahko se še naprej znotraj sebe delijo na različne komune, ki sledijo različnim religioznim ali drugačnim načelom. V taki družbeni skupnosti je možno vzpostaviti posebne vrste družbo – skupnost plemenitih ljudi, ki je skladna znotraj same sebe, ker so se take osebe zmožne in voljne uskladiti ena z drugo. To imenujem koherentna družba – enost duš, ki voljno mislijo in delujejo v isti smeri; posebno vrsto družbe, ki lahko doseže karkoli, si je možno predstavljati.

10.1.2 Prehod

Prehod iz sedanje kvazisocialne države v to novo obliko družbene organizacije bi lahko potekal takole:

Ljudje po mestih se začnejo organizirati v ulične odbore. V večjih stanovanjskih blokih ustanovijo odbore stanovalcev in izberejo predsednika. Izvolijo ulične župane. Na vaseh se organizirajo v vaške odbore. Izvolijo vaške župane. Zastopniki uličnih odborov sestavijo odbore četrti in izvolijo predsednike. Zastopniki vaških odborov sestavijo območne odbore in izvolijo predsednika. Zastopniki odborov četrti sestavijo mestni svet in izvolijo župana. Zastopniki območnih odborov sestavijo občinski odbor in izvolijo župana. Zastopniki občinskih in mestnih odborov sestavijo regijski odbor in izvolijo glavarja. Zastopniki regijskih odborov izvolijo novi ustavodajni državni zbor in izvolijo predsednika. Sprejmejo novo ustavo. Predsednik izbere premierja in mu podeli mandat za sestavo vlade. Dosedanja tranzicijska socialna država se razdeli na legitimno državo (žandarstvo, kazensko sodstvo, zunanje zadeve, vojska, min. za okolje in prostor) in na primarno družbo (ostala ministrstva). Ministrstvo za okolje in prostor nemudoma obdavči zemljiško posest glede na atraktivnost parcele in velikost stavbe (gradbena zemljišča) ali glede na kvaliteto in rodnost zemlje (kmetijska zemljišča) toliko, da se cena kvadratnega metra novega stanovanja kjerkoli v Sloveuiji spusti na gradbeno vrednost (recimo 700 EUR/m), cena najema prostega kmetijskega zemljišča pa se spusti na 0 EUR. Prihodki iz tega naslova se začnejo izplačevati v obliki UTD (univerzalni temeljni dohodek). Glede na ekonomske razmere, predvidevam višino tako zbranega UTD-ja mesečno, okoli 100 EUR/osebo. Ponekod se večina prebivalstva v posameznem uličnem ali vaškem odboru odloči in podpiše pristanek na arbitražo župana ali uličnega oz. vaškega odbora v zadevah medsosedskih sporov. V takih naseljih je od tedaj naprej za vse medsosedske spore pristojen ustrezen odbor z županom na čelu. Odredbe odbora postanejo veljavne in vsi prebivalci jih morajo spoštovati. Kdor se ne strinja, se lahko preseli in dobi izplačano gradbeno vrednost svojih nepremičnin.

10.1.3 Prvi scenarij

V primarni družbi se večina zavzema še za več solidarnosti – dohodnina se poveča na 55 %, uvede se davek na premoženje. Tajkunom, ki ne morejo dokazati poštenega porekla svojega premoženja, se le-to zapleni. S tako ustvarjenimi dodatnimi dohodki se pokrije dosedanji primankljaj, tako da se za krajše obdobje ohrani dosedanji nivo socialnih transferjev. Zaradi povečanih davkov se vzdignejo podjetniki in zagrozijo z izstopom. V občini Komenda in Domžale podjetniki prevzamejo večino in zahtevajo odcepitev

od primarne družbe. Ločitveni postopek poteka na sodišču. Sodniki so seveda popolnoma neizkušeni v delitvi premoženja skupnosti in zato postavijo obema občinama dokaj nizke izstopne davke, s katerimi naj bi kompenzirali razlike, čeprav povprečno premoženje prebivalstva teh dveh občin presega slovensko povprečje za skoraj 100 %. Toda tudi te dajatve se zdijo nekaterim občanom previsoke in se odločijo, da se raje izselijo iz teh dveh občin in ohranijo premoženje. Obratno pa mnogi uspešni poslovneži iz drugih delov Slovenije najavijo namero, da se preselijo v ti dve občini. V ločenih postopkih morajo dokazati poštenost pridobljenega premoženja in sodišča jim zaradi kritik ob prvi odcepitvi zaračunajo visoke izstopne dajatve. Večina se jih premisli. Nekaj izvoznih usmerjenih podjetnikov se vseeno odloči in se preselijo. Občinama gre zelo dobro in sčasoma se kar nekaj mladih in nadarjenih ljudi odloči za preselitev k njim. Primarna družba se zato odloči, da uvede davčne olajšave. Želi stimulirati mlade, da bi ostali.

10.1.4 Drugi scenarij

V primarni družbi se večina zavzema za znižanje davkov in pospeševanje izvozne proizvodnje. Skupini zavzetih okoljevarstvenikov nekje v idrijsko-cerkljanskih hribih se uspe organizirati v krajevno skupnost in najavijo odcepitev. Ustanovijo komuno, kjer v sozvočju z naravo gojijo raznovrstna žita, vzdržujejo sadovnjake in vzgajajo svoje otroke v duhu nenasilja in ljubezni. Skrbijo za bolne in nemočne. Nekateri od njih so uspešni izvozniki programske opreme. Vsako leto se jim pridružuje več novincev in njihov teritorij se uspešno širi. Njihov zgled spodbudi ljudi v nekaterih drugih krajih, da najavijo odcepitev, z namero, da ustanovijo podobne komune. Primarna družba je zmedena. Začne spreminjati zakone v prid večje socialne pravičnosti, trajnostnega razvoja itd.

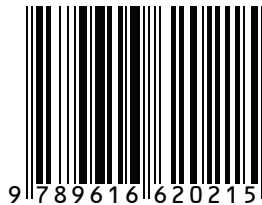
001 CENTER ZA DEHUMANIZACIJO Veselje in radost se budita	028 BORIS VEZJAK Kako so močno dihali: prvo triletno primera Petek
002 STE BILI ZRAVEN? BILI STE ZRAVEN! Zbornik o rock kulturi	029 DARINKO KORES Farsa, poskus literarnogenološke opredelitve
003 BOJAN TOMAŽIČ Mobiliziranci	030 ZLATKO BLAŽIČ Zgodovina moje heroinske odvisnosti: pot skozi Don Pierinovo skupnost Srečanje
004 PETRA KOLMANČIČ Luknja	031 ROMEO ŠTRAKL Drugi album
006 PETRA KOLMANČIČ Šus v glavo	032 JOŽE ŠTUCIN Čuja
007 RAJKO MURŠIČ Center za dehumanizacijo, etnološki oris rock skupine	033 SUBKULTURE Prispevki za kritiko in analizo družbenih gibanj, zbornik, IV. / V. št.
008 MIŠA GAMS Balerina	034 ALDOUS HUXLEY Mirovništvo in filozofija
009 PETRA KOLMANČIČ Slina	035 ANDREJ NATERER Bomži, cestni otroci iz Makejevke
010 BOJAN TOMAŽIČ Konjska zarota	036 IGOR BAŠIN Novi rock: rockovski festival v Križankah 1981-2000
011 CZD & RAJKO MURŠIČ V sen sem jih videl	037 CENTER ZA DEHUMANIZACIJO Prvi člen / The Constitution
012 JOŽEK ŠTUCIN Market kvintesenc REGINA KRALJ Persona non granata	038 JANEZ BREGANT, BORIS VEZJAK Zmote in napake v argumentaciji
013 MIŠA GAMS Še TINA GAMS Nekje vmes	039 GREGOR KOSI Mik-mik
014 RAJKO MURŠIČ Trate vaše in naše mladosti: zgodba o mladinskem rock klubu	040 TOMAŽ ČELIG Fetiš
015 PETRA KOLMANČIČ Fanzini: komunikacijski medij subkultur	041 NOVA KOLEKCIJA Zbornik mlade mariborske poezije
016 SIROTA JERICA Prva petletka: zbornik subkulturne literarne in vizualne ustvarjalnosti	042 SUBKULTURE Prispevki za kritiko in analizo družbenih gibanj, zbornik, VI. / VII. št.
017 REGINA KRALJ Hex 'n' šus	043 RANDALL COLLINS Max Weber, kratek oris BRYAN S. TURNER Sociologija in humanistika
018 GREGOR KOSI Fragmenti odseka B: primer Stalker	044 ROMEO ŠTRAKL The Who: Zgodba o zbirateljstvu
019 BOŠTJAN LAH MARŠ: med trgov, javnostjo in civilno družbo	045 BOJAN TOMAŽIČ Vonj ljubezni (Ona reče, on reče)
020 SUBKULTURE Prispevki za kritiko in analizo družbenih gibanj, zbornik	046 HARRY G. FRANKFURT O sranju
021 SIROTA JERICA ŽENSKA.SI: zbornik literature in fotografij slovenskih avtoric mlajše generacije	047 SUBKULTURE Prispevki za kritiko in analizo družbenih gibanj, zbornik, VIII. št.
022 BORUT GOMBAČ Razblinjene dlani	048 STANE KREN Miša: Mastna past
023 GREGOR BULC Proizvodnja kulture: vloga in pomen kulturnih posrednikov	049 SUBKULTURE Prispevki za kritiko in analizo družbenih gibanj, zbornik, IX. št.
024 SUBKULTURE prispevki za kritiko in analizo družbenih gibanj, zbornik, II. / III. št.	050 BARBARA ADAM Čas
025 PETRA KOLMANČIČ Uvod v poželenje	051 DAVORIN BEŠVIR 100 gaziranih opic
026 VESNA VUK GODINA Havaji na papirju	052 JURE ALEKSEJEV Za pest esejev
027 FRANCI PIVEC Informacijska družba	053 BORUT GOMBAČ Prasketanje, zbirka radijskih iger
	054 SUBKULTURE Prispevki za kritiko in analizo družbenih gibanj, zbornik, X. št.

Tako, pa jo imamo! Knjigo desetletja (če že ne stoletja). V tem norem in zmedenem času nam Samo Kavčič prinaša edinstveno knjigo *Enotna politična teorija*, ki je zadela žebelj na glavo. Besedilo bi najbolje poimenovali »kritika vsega obstoječega« (podobnost z Marxovim stavkom je samo naključna). Avtor argumentirano kritizira celotno našo nadgradnjo: organe pregona in sodišča, pravno in socialno državo, človekove pravice in dolžnosti, državni aparat, politike in gospodarstvenike, nacionalizem, patriotizem, revolucije, slogo in moč, bratstvo in enakost, uživaštvo, svobodo in vezanost, socializem in komunizem, marksizem in anarhizem, skratka celotno našo kulturo in zgodovino, pojme našega leporečja, na katere prisegamo in se zaklinjamo in jim tudi nasedamo, skratka, avtor Samo Kavčič reče bobu bob in popu pop.

Vid Pečjak
 upokojeni zaslužni profesor Univerze v Ljubljani

... Tisto drugo plat, ki mi je kot proučevalki Slovencev in Slovenčkov, slovenske politične kulture in socialnih praks izjemno zanimiva, in ki je razlog, da bom tekst tudi v svojem pisanju o navedenih temah velikokrat omenjala. Ko namreč avtor podaja svoje videnje rešitev, torej svoje razumevanje, ko povsem na koncu teksta v prilogi to svoje razumevanje konkretizira v viziji bodoče države in družbe, stvar postane zares zanimiva. In to zato, ker natančno potrjuje oziroma dokazuje neko mojo delovno tezo, ki jo zagovarjam že nekaj let, da je namreč sprejemljiva družbena ureditev za Slovence v resnici ureditev, ki je tradicionalna oziroma ki je v kontinuiteti s tradicionalnimi socialnimi rešitvami ter vrednotami, normami in praksami, povezanimi z njo.

dr. Vesna V. Godina

Cena: 9,90 €

Samo Kavčič: ENOTNA POLITIČNA TEORIJA

FRONTIER 055

Samo Kavčič

ENOTNA POLITIČNA TEORIJA

Brezkompromisna nova paradigma

Samo Kavčič, rojen 30. 10. 1956 v Kranju, živeč v Radovljici, po izobrazbi univ. dipl. ing. strojništva, po poklicu informatik. V času svoje poklicne kariere je delal kot programer mikroročunalnikov, načrtovalec in avtor robotskih kontrolnih algoritmov, uvajalec CAD/CAM sistemov, avtor integriranih informacijskih sistemov, vodja finančnega sektorja, vodja informatike. V zadnjih šestnajstih letih je bil zaposlen kot svetovalec za stranke v znani ameriški mednarodni računalniški korporaciji. Delal je na projektih v finančnem sektorju, javni upravi, trgovini in industriji, doma in v tujini. Svoje strokovno znanje in pristop k reševanju problemov je že uporabil na področju, ki je tradicionalno domena družboslovnih ved. Leta 1991 in januarja 1992 je v reviji *Naši razgledi* objavil tri članke na temo lastninjenja, zadnjega od njih na naslovnici. V člankih je zagovarjal uvedbo univerzalnega temeljnega dohodka, kot uvod v razdelitev premoženja s certifikati v nematerialni obliki.